

DEPARTMENT
OF INFORMATION
& PUBLIC RELATIONS,
LEH PUBLICATION

SPORTS
CULTURE

ART
EDUCATION

VOLUME - 1

ISSUE - 1

ASTROTURF FOOTBALL
STADIUM
WHAT MAKES IT SPECIAL ?

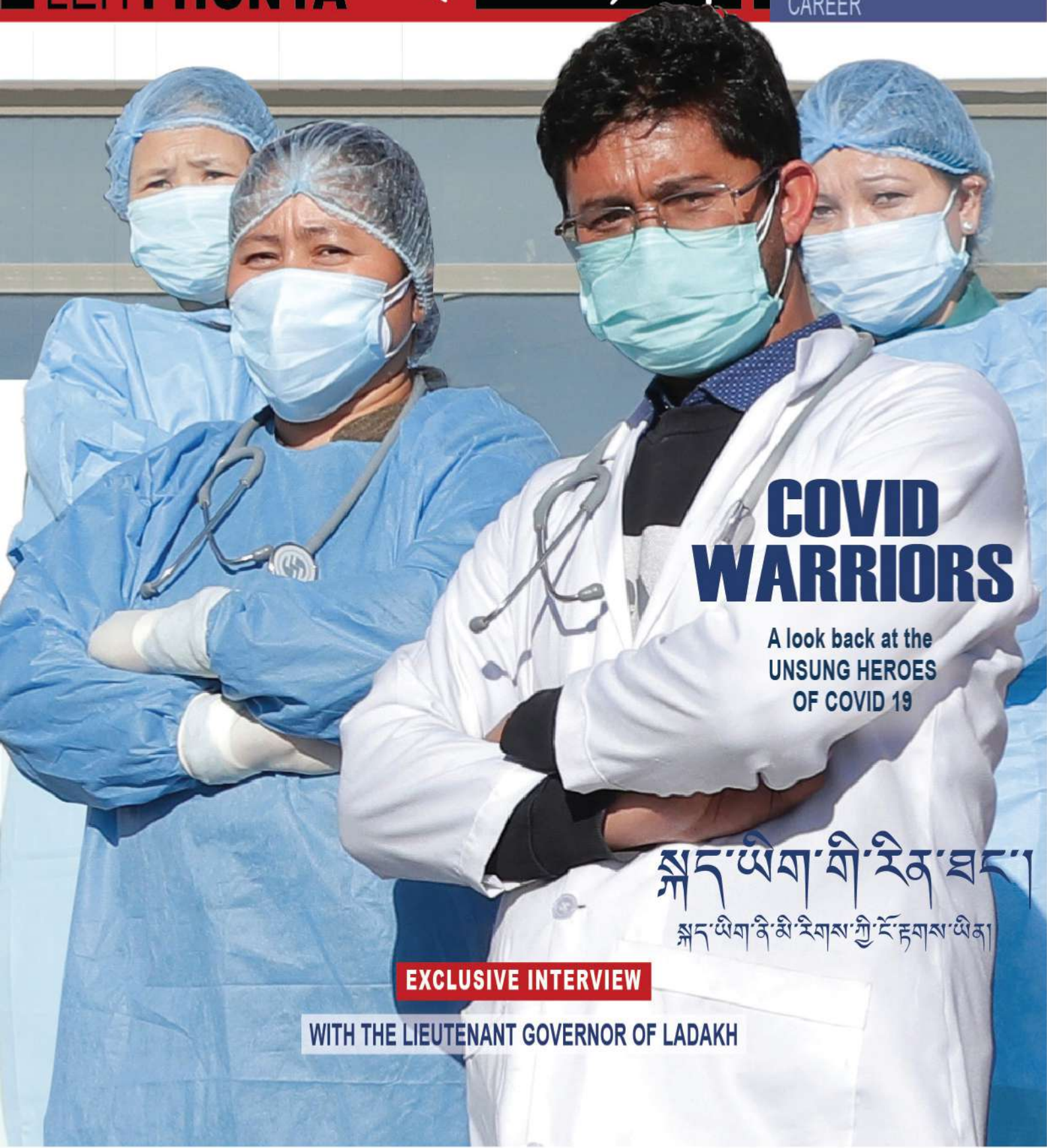
CARBON NEUTRAL
GEOTHERMAL ENERGY
IN LADAKH

REWA, DAKSHANA

IGNITED MINDS
ACHIEVE DESIRABLE
CAREER

ལེའུ་ཕོ་སོ་ལྷ་

LEH PHONYA

COVID WARRIORS

A look back at the
UNSUNG HEROES
OF COVID 19

སྐད་ཡིག་གི་རིག་ཐང་།

སྐད་ཡིག་ནི་མི་རིགས་ཀྱི་ངོ་རྒྱུས་ཡིན།

EXCLUSIVE INTERVIEW

WITH THE LIEUTENANT GOVERNOR OF LADAKH

Have you seen the above image/logo somewhere? Does it look familiar? This logo is almost 75-years-old and holds a special place in the Ladakhi history. This century-old image is an integral part of Ladags Phonya, a journal that was started by the Moravian Missionaries in 1908. Though Ladags Phonya was been revived several times over the last century, this image remained an indispensable part of the journal.

Leh Phonya Team

Overall Guidance:

Padma Angmo

Editor-in-chief:

Ghulam Nabi Tak

Overall Coordinator:

Stanzin Wangmo

Editor:

Tashi Lundup

Editorial team:

Stanzin Wangmo
Rinchen Dolma
Rinchen Angmo Chumikchan
Mabel Diskit
Nawang Phuntsog
Yangchan Dolker
Thinles Choskit

Photographers:

Dorjay Angdus Kaya,
Jigmet Dorje Upshi,
Jigmet Namgyal Phyang,
Phuntsog Angchuk Pachuk

Contributors:

Tashi Namgial Yakzee
*EC (Animal & Sheep Husbandry),
LAHDC Leh;*
Stanzin Chosphel
EC (Agriculture), LAHDC Leh;
Kunzes Dolma,
Energy Advisor, LAHDC Leh;
Mipham Otsal,
Ladakh Theatre Organisation;
Geshe Konchok Namdak

Bhoti Editor:

Acharya Thupstan Wangdus

Stanzin Targay,
*Student, Central Institute of
Buddhist Studies (CIBS)*

Overall Design and layout:

Tsering Wangmo
Tashi Lundup

Cover Design:

Aaron Dana,
Digital Mine

Proofreader (English)

Sunetro Ghosal

Proofreader (Bhoti)

Dr Thupstan Norboo, Editor
Ladakh Academy of Art, Culture &
Languages

Message

Radha Krishna Mathur

Lieutenant Governor,
UT Ladakh

I am very pleased that the Department of Information and Public Relations, Leh is launching the bi-monthly magazine *Leh Phonya*.

The media plays a central role in any government structure as it helps disseminate news and more importantly, it helps inform the masses about various government schemes, policies and programmes.

Leh Phonya marks the beginning of a new era for the department. It borrows its essence from its predecessor, *Ladags Phonya*, which has been in publication, with a few interruptions, since 1908 despite various resource constraints. Now, this idea will strive to embrace the challenges of the modern world.

I congratulate all the contributors from various departments of the Administration of UT of Ladakh and experts from various fields. I urge everyone to use this platform to disseminate and

discuss issues for the development of Ladakh.

I must congratulate the team headed by Secretary – Department of Information and Public Relations, Padma Angmo for her vision and drive to make this a reality.

I also extend my congratulations to her entire team that worked so hard to publish the first edition of *Leh Phonya*.

(Radha Krishna Mathur)

Message

Adv Tashi Gyalson

Chief Executive Councillor,
LAHDC Leh

New media has altered how governments communicate with and how citizens receive information. It has democratised the information landscape. Governments need to take advantage of the new forms of communication. Yet, new media should complement the traditional media, never replace it.

Ladakh Phonya started by the Christian Missionaries in 1908 was republished by the Department of Information and Public Relations post-Independence. The journal was again revived and published with the inception of the Ladakh Autonomous Hill Development Council, Leh.

The re-publication of the bilingual Bhoti and English e-magazine titled *Leh Phonya* by the Department of Information and Public Relations Leh is a much-needed attempt to connect the government directly with its citizen across the Leh district. It is an effort towards proactive communication. Another the important latent function of the e-magazine is preservation and promotion of Ladakhi language.

The challenge for *Leh Phonya* is to make

two-way communication possible; the lack of it was the weakness of the traditional media. I believe *Leh Phonya* will find a creative way of listening to varied opinions . I hope *Leh Phonya* will attempt to chronicle Ladakh's journey in realizing its destined place. It will create awareness, package, and analyze government schemes, policies, decisions, and works for the common people, and give insights into current issues.

I am pleased that Covid warriors will be the cover story of *Leh Phonya* in this edition. This gesture would be a great tribute to the Covid warriors who have been working at the front line since the Covid outbreak. I hope there would be heroic stories of individual warriors to read about in the magazine.

I congratulate the entire team of *Leh Phonya*

(Adv. Tashi Gyalson)

Message

Jamyang Tsering Namgyal

Member of Parliament,
UT Ladakh

ལྷོ་གསལ་ལོན།

ད་ལན་ལ་དུགས་དབྱུང་གཞུང་མངའ་སྡེའི་གསལ་སྤེལ་
 ལས་སྡེའི་སྤྱོད་ལས་ནས་“ལ་དུགས་ཕོ་ཉ”ཞེས་ལ་དུགས་
 གྱི་གསལ་སྤེལ་དང་ཕོ་སྐྱར་ཡང་རྣམ་པ་སོ་མ་དང་བརྗོད་
 བྱ་རྗེད་བྱེད་གང་ཐད་ནས་སྐྱར་དང་མིའདྲ་བར་སྐྱད་གཉིས་
 ་ལན་སྐྱར་ཐོག་སྤེལ་བ་ལ་དགའ་སྤྲོ་ཆེན་པོ་བརྟེན།
 ཕོ་ཉ་འདི་བརྒྱུད་ལ་དུགས་སོ་མ་བཞེང་བའི་ཐོག་གཙོ་
 གཞུང་དང་དབྱུང་གཞུང་མངའ་སྡེའི་ལས་འཆར་དང་ཞབས་
 ཏོག་ལྷུས་དང་ལྷ་བཞིན་པའི་སྐོར་དང་ལ་དུགས་གྱི་དངོས་
 ཡོད་གནས་ཚུལ་ཀྱི་མི་དམངས་ཀྱི་ལ་གོ་རྟོགས་བྱུང་
 བ་མ་ཚད་ལ་དུགས་གྱི་སྤྱོད་ལས་མི་ཡིན་པའི་རིག་གཞུང་
 ། ་ཤེས་རིག་དང་དེ་དག་གི་རྩ་བའམ་གཞི་མར་གྱུར་པའི་
 སྤྱོད་ལས་ཚོགས་པའི་སྤྱོད་ལས་ལྷོ་ཕོ་ཉ་ལྷོ་ཕོ་ཉ་ལྷོ་ཕོ་ཉ་དང་
 མི་ཉམས་རྒྱུན་འཛིན་དུ་འབོར་བར་ཕན་ཞིང་ཤེས་བྱའི་
 གཞིགས་མོར་གཞིགས་པའི་མེ་མོང་ལྷ་བྱར་འགྱུར་དེར་མ་
 ཟད་སྤྱོད་ལས་ནང་མི་རིགས་ཕན་རྒྱུན་དབར་འབྲེལ་ལྷོ་ཕོ་ཉ་
 གཞུང་འཇགས་སུ་འབོར་བའི་དངོས་གནས་ཕོ་ཉ་ཞིག་གི་

ཚུལ་ལ་དར་བྱུང་ཡོང་བའི་ཡིད་ཆེས་དང་རེ་སྐོན་ལྷོ་
 སྐབས་འདིར་གསལ་སྤེལ་གྱི་“ལྷོ་ཕོ་ཉ”དཔར་སྤེལ་དང་འབྲེལ་
 ལ་དུགས་དབྱུང་གཞུང་མངའ་སྡེའི་གསལ་སྤེལ་ལས་སྡེའི་
 དབྱུང་འཛིན་གཙོ་ལས་བྱེད་ཡོངས་ལ་བསྐྱབས་བརྗོད་དང་
 བཀྲ་ཤིས་བདེ་ལེགས་ལྷོ་བ་མཉམ་སྦྲིན་ཆད་དུའང་གསལ་
 སྤེལ་འདི་རྒྱུན་ལྷོ་ཕོ་ཉ་སྤེལ་བྱུང་བའི་རེ་སྐོན་བཅས།

འཇམ་དབྱུངས་ཚེ་རིང་རྣམ་རྒྱལ།

Message

Umang Narula

Advisor,
UT Ladakh

I am delighted to learn that Department of Information and Public Relations, Leh is publishing the inaugural issue of the revamped district magazine, *Leh Phonyya*.

Ladakh is still in a nascent stage of becoming a Union Territory and it is important to keep citizens informed about new developments, schemes, and key decisions taken by the Administration for the welfare of the people.

This magazine will play the role of a messenger in disseminating important information to the people of Ladakh. The name of publication is very appropriate for its role as *Phonyya* means 'messenger' in Ladakhi.

I am sure that all the departments will use this magazine as a channel to inform citizens about their work, development schemes, projects and key policy decisions.

I must congratulate Secretary, Information, Ms Padma Angmo for conceiving and pursuing this initiative. The whole team at the Department of Information and Public Relations deserve equal praise for bringing out this magazine at

such a short notice!

In this age of digital media, this magazine will be instrumental in providing authentic and verified news to the people. It will also provide a platform for aspiring young writers in Ladakh who are looking for ways to showcase their talent. Similarly, it will serve as an outlet for all the untold stories about the Ladakh's rich culture and history that needs to be shared with the public. Finally, the magazine will also provide a forum for the public to share their views, opinions and feedback with the Administration.

I once again congratulate the Department of Information and Public Relations, Leh for bringing out this magazine.

(Umang Narula)

Message

Padma Angmo

Secretary DIPR,
UT Ladakh

It is always a challenge to revive a magazine of repute that carries with it, distinct nostalgia and old glory. *Leh Phonya* lives in the memory of generations as a magazine and newsletter which had the privilege of carrying articles by some of the most renowned scholars of Ladakh.

The editorial team has attempted to build upon the strength of the old magazine and add to the character by bringing in content that will cater to the traditional reader and also to the young reader who may be majorly consuming information on social media.

This edition of the magazine carries articles on the schemes and initiatives taken up by the UT Administration and the District Administration in the past few months, and at the same time there is a conscious effort to make it a people's magazine with stories about individual grit and determination during the ongoing pandemic making it to the cover page.

The exclusive interview by the Hon'ble Lieutenant Governor of Ladakh gives an insight into his vision for the sustainable development for the region and the road map that

has been laid down for the Union Territory. The team of I&PR, Leh has worked hard to bring together quality content packaged in attractive layout design to appeal to the myriad readers.

I wish all readers a pleasant read.

(Padma Angmo)

Editorial

Ghulam Nabi Tak

Assistant Director,
DIPR Leh

It gives me immense pleasure to present the first edition of *Leh Phonya*.

Earlier, the Department of Information and Public Relations, Leh used to publish *Ladags Phonya* (Messenger of Ladakh). *Ladags Phonya* had the distinction of being the oldest journal in Ladakh and was closely associated with its history.

It was first published by the Moravian Missionaries in 1908 and remained in circulation until 1946, before India became independent from British rule. The Information Department of the erstwhile J&K state government responded to the demand for a newspaper in the local language by reviving *Ladags Phonya* after India's independence and publishing it for several decades.

Then, it was revived yet again in 1997 after the formation of the Ladakh Autonomous Hill Development Council in Leh. We are now under a new administrative set-up with the formation of the Union Territory of Ladakh.

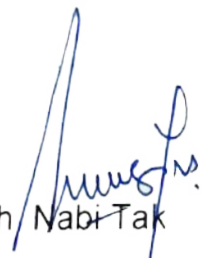
We are once again making an effort to revive this century-old journal in a new form. In the past, we used to publish two separate newsletters; LAHDC, *Leh Newsletter* (in English) and *Ladakh Phonya* (in Ladakhi). We have now combined both these newsletters to create a bilingual magazine that will be published once in two months.

It is our constant endeavour to highlight and disseminate information about various development activities and schemes while also keeping people updated about various happenings. We also hope to promote Ladakhi language through the publication of this journal.

We seldom see journals in Ladakhi, and it is our responsibility to play a part in preserving Ladakh's linguistic traditions and culture.

We intend to use this journal to produce content in Ladakhi and English to document various changes for posterity. We have tried our best to incorporate all relevant information in this issue for our readers.

We hope and pray that you enjoy the first edition of *Leh Phonya* and find it useful. I also take this opportunity to thank the Hon'ble Lieutenant Governor of UT Ladakh, Shri R. K. Mathur; Chairman of LAHDC, Leh, Adv Tashi Gyalsen and Secretary, Information, Padma Angmo for their assistance and encouragement to publish this bi-monthly magazine.

Gh. Nabi Tak

Cover Story

Pg 8 Covid Warriors: Saluting the unsung heroes

Features

Pg 16 Studying in professional colleges no longer a dream for Ladakhi students

Pg 18 YounTab: Tapping digital technology to boost education in UT Ladakh

Pg 20 Youth equipped with skills: A way forward for employability and sustainability

Pg 24 UoL: Supporting higher education in Ladakh

Pg 28 Football Stadium in Ladakh: What makes the open stadium at Spituk special?

Pg 30 Serlakmo: Mission Organic to make Ladakh a fully organic region by 2025

Pg 31 Renewable Energy: The road map towards achieving carbon-neutrality

Pg 35 Weaving new dreams: Padma Dechan

Interview

Pg 32 LG Ladakh speaks on changes in Ladakh in post-new administrative set

Event Diary

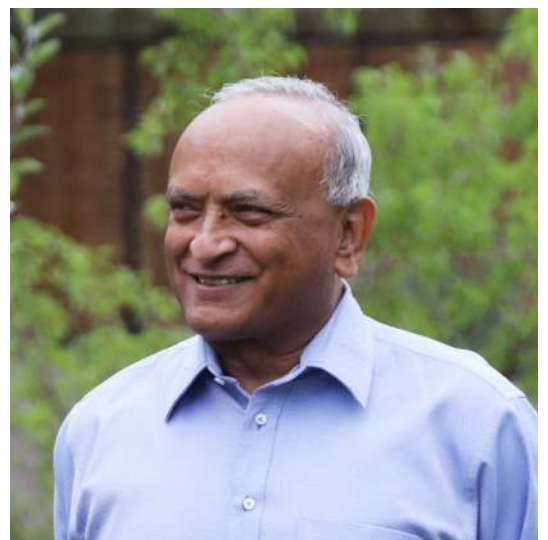
Pg 36 Snippets from the main events

Bhoti Section:

Pg 38 ལྷོ་ཕོ་ཉ། ལྷོ་ཕོ་ཉ། ལྷོ་ཕོ་ཉ།

Pg 40 ལྷོ་ཕོ་ཉ། ལྷོ་ཕོ་ཉ། ལྷོ་ཕོ་ཉ།

Pg 52 ལྷོ་ཕོ་ཉ། ལྷོ་ཕོ་ཉ། ལྷོ་ཕོ་ཉ།

Cover Story

UNSUNG HEROES: THE COVID-19 WARRIORS

There are innumerable stories of people from Ladakhi society fighting the health crisis due to the COVID-19 pandemic.

This includes efforts of Ladakh Police to enforce restrictions and assisting people in distress to a Safaiwala performing the last rites of people who succumbed to COVID-19, to healthcare worker who succumbed to the novel coronavirus he contracted in the line of his work to people feeding strays during the lockdown.

The lockdown imposed by the government in the wake of the COVID-19 pandemic impacted everyone. However, vulnerable communities, including migrant labourers, waste pickers, people engaged in the tourism sector and artisans were hit the hardest.

During the lockdown, when everyone was forced to remain indoors these COVID-19 warriors put their own lives at risk as they continued to perform various tasks to ensure that people were safe. The police and healthcare workers have been at the forefront throughout the lockdown and beyond.

Through the course of the COVID-19 pandemic when everyone is concerned about their own health, safety and well-being, these frontline workers have been working tirelessly round-the-clock to ensure that law and order are maintained, health services are delivered and people in distress receive support.

There are many untold stories that need to be narrated, acknowledged and recognised.

However, two stories deserve special mention. Mohammad Akbar, who unfortunately

lost his life in the line of duty, continues to inspire us even in his death. He ferried numerous patients to ensure that they received timely medical assistance but eventually succumbed to the novel coronavirus, which he contracted while ferrying a COVID-19 patient.

Stanzin Chosgyal is another inspiring figure who went beyond the call of duty and performs the last rites of patients who succumbed to COVID-19 to give them a sense of dignity and respect. He works as a Safaiwala with Municipal Committee, Leh and has been working tirelessly to ensure that people are safe and minimise their exposure to the novel coronavirus.

We salute and acknowledge the sacrifices and efforts of these COVID-19 warriors who ensure that our lives are safe.

Message from Secretary Health

There are 4,800 healthcare workers and 27,000 frontline workers in Ladakh who are implementing COVID-19 mitigation measures. This includes vaccinators, paramedics, ASHA, ANM, and Anganwadi workers who are going door-to-door to identify people with symptoms who need to be isolated, treated, and in some cases, hospitalised. Their contribution has been tremendous. Without them, the vaccination, COVID-19 care centres, hospitals, and ICUs would not be able to function. That is why we call them frontline workers. In fact, during this pandemic, one of our ambulance drivers contracted COVID-19 and succumbed to it. The UT administration has compensated his family but one can never fill such a void. I appreciate the dedication, sincerity and hard work of all health Department officials, including doctors, nurses, paramedical staff, ambulance drivers and safaiwalas who are all helping us manage COVID-19.

We are now anticipating a third wave of COVID-19. The most important strategy to deal with the third wave is to immunise every adult member of the population. We have managed to ensure that 100% of the adult population has received the first dose of the COVID-19 vaccine. This is a commendable achievement! Furthermore, about 70% of the adult population in Ladakh has also received the second dose of the vaccine. We are now visiting people in their homes in rural areas to vaccinate them. We intend to achieve 100% immunisation of the

Dr Pawan Kotwal

adult population by the end of September 2021. We have also vaccinated 1,731 pregnant women so far. Finally, since children and teenagers (everyone under 18 years) are not eligible for vaccination currently, we are planning to boost their immunity through vitamin supplements, food supplements, deworming and folic acid.

We have also constituted an committee of experts to chalk out a plan of action for the third wave of COVID-19. They have already submitted a report and we have started implementing the action plan proposed by them. As apart of this, the UT Administration is currently upgrading its infrastructure by creating a 90-bed facility at each of the two district hospitals in Leh and Kargil. In addition, the two hospitals are also developing a 10-bed paediatric ICU, a 10-bed general ICU and 17 oxygenated beds. The Health Department is also sending staff mem-

bers, nurses and other paramedics for training to manage the Paediatric ICU.

The Health Department has also increased its oxygen generation capacity. In addition to 500 litres per minute (LPM) plants and 500 pressure swing adsorption (PSA) plants, the Health Department has also installed 300 PSA oxygen plants at Community Health Centres (CHC) in Drass, Padum, and Disket under the PM CARES Fund. We are also in the process of installing similar oxygen plants in Sankoo, Tangtse and Nyoma. This will enhance oxygen production capacity substantially. In fact, Ladakh will soon become the first state/UT in the country to have a 30-bed facility at the CHC level with its own oxygen plant. We are also planning to upgrade the Nubra Hospital to a 350-bed facility. Finally, we are also increasing our testing capacity. Currently, we are able to conduct about 3,000 tests per day in our laboratories. We are now commissioning 11 CB NAAT COVID-19 testing machines for PHCs and CHCs.

We have also stocked up with 650 oxygen concentrators donated to the UT administration by Government of India and several NGOs. We also have sufficient ventilators in stock. We have already engaged 200 staff nurses and around 400 other employees. We are now planning to engage more nurses for health and wellness centres.

- Dr Pawan Kotwal is Secretary Health, UT Ladakh

Ladakh Police: Corona warriors in Khaki

NAWANG PHUNTSOG

When the COVID-19 cases were rising in the country, the government in Ladakh imposed a lockdown to contain the spread of the virus in the region. This restricted all activities in both districts with the exception of health services and public law enforcement.

It was a distressing and challenging period for many people in Leh district, especially those dependent on daily wages for their livelihood. While the COVID-19 lockdown confined everyone to homes, the police and paramilitary forces were on duty in the streets to ensure that the lockdown was enforced and people remained safe.

Despite these challenges, many people took extraordinary efforts to help others. Police personnel are probably the most underappreciated and yet the most visible of all the corona warriors during the COVID-19 pandemic.

Despite limited resources and a risk to own their lives, Ladakh Police personnel have risen to the challenge. It would be difficult to impose a lockdown and achieve its objectives without the police. They had to ensure that the lockdown was effective despite risks to their lives. They managed road blocks throughout the day and night to prevent unauthorised movement and also went beyond their call of duty to supply vegetables and groceries to people in containment zones and also helped arrange food and transport for migrant

“ The ongoing Covid-19 pandemic has taught us several valuable lessons. The public needs to appreciate the role of the Police as the first responder in emergencies. Their efforts and sacrifices to keep us safe during the pandemic need to be acknowledged and celebrated ”

labourers who needed to travel. There were many instances of Ladakh Police going out of their way to help people. This included a case in March 2020 when a police team led by Inspector S. W. Namgyal, SHO at Police Station, Nubra distributed dry rations to stranded migrant labourers in Nubra valley. These non-local labourers were stuck in villages without sufficient rations to feed themselves and their families.

Similarly, a police team led by the then SHO at Turtuk Police Station, Stanzin Paljor stepped in to distribute essential goods to migrant labourers in Turtuk village.

District Police, Leh has been making a constant effort to bridge the gap between them and the public.

For instance, the District Police, Leh provided refreshments to all passengers returning home from different parts of the country when all the shops and restaurants were shut due to the nationwide lockdown. In another case, a police team from Police Post Housing Colony swung into action when they received a distress call from a pregnant lady who had been discharged from the hospital but could not find any form of transportation to return home during the lockdown. The team received appreciation from members of local community for their timely assistance.

Similarly, the Women's Wing of District Police, Leh also stepped up its efforts to help the public and to maintain law and order during the COVID-19 pandemic. In addition to all this, there were several instances wherein the police had to deal with physical attacks by angry people who were caught for violating lockdown restrictions. At other times, police personnel faced threats and violence when they took suspected cases of COVID-19 to testing centres as part of their efforts to keep the public safe. The ongoing COVID-19 pandemic has taught us several valuable lessons. The public must appreciate the role and efforts of police personnel who are the first responders in any emergency. Their efforts and sacrifices to keep us safe during the pandemic must be acknowledged and celebrated.

Duty before self: The inspiring story of COVID-19 warrior Mohd Akbar

Ambulance driver Mohd Akbar worked day and night to save lives during the COVID-19 pandemic and later succumbed to it

MABEL DISKET

March 2020 marked the beginning of a hectic period for 55-year-old Mohammad Akbar. That was when he started ferrying COVID-19 positive patients in his ambulance.

A resident of Chushot Yokma, Akbar was posted at the Primary Health Centre (PHC) in Chushot Shamma, as an ambulance driver and was amongst the first medical staff to work with COVID-19 patients.

Even as news of people across the globe grappling with COVID-19 and the lives it was claiming, Akbar continued to ferry COVID-19 patients with single-minded dedication. As the number of COVID-19 patients rose, he was scared of contracting COVID-19 but he carried on carrying out his duty without destination.

"We were in a state of panic as the first case emerged," recalls Akbar's widow Nargis Khatoon. "With over 30 years of experience in the medical field, he understood the seriousness of the virus and was worried about us. However, he never hesitated to perform his duties," she adds.

Nargis recalls Akbar taking all safety measures including wearing a face mask, using a sanitiser, washing and changing clothes before entering the house and maintaining social distance from family members. He would often work 24-hour shifts and was always a phone call away.

"Even on duty, the only time he would excuse himself was to say his prayers after taking permission from the officer-in-charge of the PHC," says Nargis. She fought back tears as she described his dedication to his duty. "He would always say that the government pays a salary to perform one's duty and we must perform our duty sincerely," Nargis recalls.

The pandemic was an opportunity for Akbar's son Amjad Ali to spend some

Mohammad Akbar (left) still had a few years of service left

“Everybody was scared and apprehensive about working with patients when the first suspected case of COVID-19 emerged in our village. My father was the first person to approach them and took them to the hospital to ensure that they received the necessary treatment

- Amjad Ali, Akbar's son

precious time with his father as he has been away from home since 2010 to pursue his education in Jammu.

"He never put pressure on us to study. He only expected us to have a reputable source of livelihood," shares Amjad. As Akbar was the lone earning member of the family, Amjad remains thankful to his father for ensuring that he and his brother received an education despite the struggles he faced to put food on the table.

"Everybody was scared and apprehensive about working with patients when the first suspected case of COVID-19 emerged in our village. My father was the first person to approach them and took them to the hospital to ensure

that they received the necessary treatment," shares Amjad.

Akbar had tested positive for COVID-19 in September 2020. He recovered soon and reported back to his duty immediately. "He tested positive again in December 2020. However, he did not allow us to accompany him and went to the hospital on his own and got admitted. Then his health started to deteriorate after a week," shares Nargis, who also tested positive while looking after her husband at the hospital.

Akbar succumbed to COVID-19 on 23rd December, 2020. "We were hopeful of his recovery," shares Nargis. Akbar still had a few years of service left before his retirement. Mohammad Akbar is one of many COVID-19 warriors who put duty before self to save lives and working without hesitation. Unfortunately, Akbar lost his precious life while performing his duty and is survived by his wife and two sons.

Government's Compensation

As an acknowledgement of Akbar's selfless service, the Administration of UT of Ladakh has given Rs 50 lakhs as compensation to his family under the Pradhan Mantri Garib Kalyan Yojna. In addition, his son Amjad Ali has been given a government job.

Caring for stray animals during Covid-19 lockdown

TASHI LUNDUP

The COVID-19 pandemic has caused suffering to everyone. Many have had to struggle to meet their basic needs, including food. The lockdown was challenging not just for humans but also for stray animals on the streets. A majority of stray animals, especially dogs, are dependent on leftovers from homes, restaurants and hotels.

During the nationwide lockdown, people stayed indoors and restaurants and hotels remained shut. This caused untold hardships to stray animals who struggled to find food even as they braved the scorching heat of the summer and the occasional chilly days. Thankfully, some good Samaritans were sensitive to the plight of stray animals and stepped forward to feed them.

For instance, volunteers from Chespa Foundation, Live to Rescue and Society for the Prevention of Cruelty to Animals (SPCA), Leh fed stray animals in and around Leh town throughout the lockdown and beyond.

Live to Rescue was started in May 2014 with support from the Animal Husbandry Department and Municipal Committee, Leh. The organisation aims to reduce the suffering of animals and foster a harmonious relationship between

humans and animals.

Project Coordinator at Live to Rescue, Rigzin Dorjey and his team of five are always on call for animal rescues. The lockdown period was very challenging for them.

Rigzin Dorjey said, "We received numerous calls about injured animals, especially dogs, donkeys and bulls. We have a dedicated van that we used to take injured animals to the veterinary clinic in Skara, which has a team of veterinary doctors. Based on the condition of the animals, they would either drop them off at the same spot where they were rescued or they take them to our rescue centre at Nang."

Chespa Foundation comprises four active members: Stanzin Angmo, Spenba Dolma, Sonam Dorjay and Kunzes Dolma. The foundation first came to public attention when it organised an adoption camp for stray dogs in Leh six years ago.

Since then, it has taken responsibility to feed strays, provide them with medical aid, rescue injured strays and help people adopt stray dogs as pets. "These strays need our help, especially during the COVID-19 pandemic and periods of lockdown. Many strays go without food for days and some even succumb to hunger. Seeing their condition, we decided to help them in whatever way we could," says Stanzin Angmo, the founder of Chespa Foundation. All the volunteers are busy professionals but they still find time to feed stray dogs. During the COVID-19 lockdown, these volunteers from Chespa Foundation fed stray dogs in Leh municipal area, Choglamsar and Agling.

"Initially, we would spend our own money to buy rations to feed stray dogs. Later, we also started receiving donations from people. We collaborated with a few interested individuals such as Jet Wangyal to feed strays. We also received leftover food from the Indian Air Force station, which we would mix with rice and feed to the strays," shares

Angmo.

They feed stray dogs with a mix of rice, soya chunks and lentils. Rigzin Dorje and staff members of Live to Rescue have been feeding animals since the start of the lockdown in 2020. "We focussed our attention on feeding other stray animals as we saw that other groups and organisations were feeding stray dogs. We found that animals such as cows, bulls and donkeys were also struggling to find food. So we started feeding them fodder on alternate days for more than two months," Rigzin Dorje explained. The rescue centre at Nang provides shelter to injured dogs, cows, bulls, hens, donkeys, horses, camels, sheep and goats.

"We have around 250 dogs and around 60 cows, bulls, donkeys, horses and yaks. HH the Gyalwang Drukpa and HE Thuksey Rinpoche provide resources to feed these animals and meet the operational costs of the rescue vehicle. We also receive donations from different kinds of people. For example, many people in Nubra valley donate fodder and wood for fuel in the winter," Rigzin added. Meals for the animals are prepared on a daily basis at the Nang Centre. In addition, several institutions and hotels donate their leftover food.

"The Grand Dragon Hotel has been donating leftovers since 2014. We also get leftover food from the Indian Air Force, Hotel Singge Palace and Oriental Guest House. We receive 10 buckets of leftover food every day. In addition, the Department of Food, Civil Supplies and Consumer Affairs also sends us frozen chicken seized from shopkeepers. We are immensely grateful to SPCA's Ka Wangyal who helped us feed stray animals during the lockdown," Rigzin said. The COVID-19 pandemic is far from over and Angmo urges people to step forward to help strays dogs.

"Everyone talks about solving the dog issues. However, the government and NGOs cannot do it alone. People from the community need to join the movement and show compassion towards stray animals. We need to take cruelty-free measures to solve this issue. Feeding stray dogs is our social responsibility. We request more people to step forward and give their leftover food to stray dogs in their neighbourhood to help these animals stave hunger and survive the COVID-19 pandemic," appeals Angmo. Rigzin too appeals for compassion towards all animals including dogs, bulls

(From top) Members of Chespa Foundation; Veterinary staff and Live to Rescue members inspecting an injured animal

and donkeys. He said, "We request people not to run away if they see an injured animal. We can save their lives. We also request

people not to feed animals on the road. Feeding of animals should be done some distance from the main road to prevent accidents."

Safaiwala switches role, turns cremator

RINCHEN ANGMO

Stanzin Chosgyal, 24, is a sweeper by profession and earns Rs 10,000 per month.

He has been working with Municipal Committee, Leh for the last five years. His daily routine starts at 6:00 am. He says, "My responsibilities include doing fieldwork for a month and then collecting garbage from households in Leh town in the Municipal Committee truck the next month." He has observed that most residents do not segregate waste for which they have been provided separate dustbins. "Though residents were provided with separate green and blue dustbins, we continue to receive all types of mixed waste, including masks, gloves, banana peels and plastic bags. You meet all kinds of people in this work. Some people are very rude but I try to ignore them," he added.

During this COVID-19 pandemic, waste collectors like Chosgyal faced a direct risk of infection. However, they did the job of collecting and disposing of waste generated by COVID-affected households by being careful and taking all necessary precautions. Thankfully, Chosgyal never contracted the virus.

"In this job, we have to be careful all the time. The risk is not limited to germs and coronavirus but also includes injuries caused by bags filled with glass, syringes, and razor blades. We got to deal with all of it. We generally use gloves all the time and now we are being even more careful. We always wear masks. When I get home after work, I take my clothes off somewhere outside and clean myself before entering inside."

Sanitation workers often face stigma and discrimination. People look down on them but he says he doesn't feel bad. He explained, "New technologies have made it easier for us to segregate and dispose waste. We no longer do it manually. Since Ladakhi society regards this as a 'bad' job, most sanitation workers are not-locals. Even though we are at the frontlines of maintaining public hygiene, sanitation workers remain at the bottom of our priorities."

He feels that the pandemic has changed everything. "Earlier people used to come over, wave and give us

some money, water or juice. Now people hardly do that," he observed.

Chosgyal lives in Skamapari with his wife and father, who has been diagnosed with a mental illness. "My life has turned upside down after my grandparent's death. My life was good when they were alive. I owe them a lot. And now with my father's health declining all the responsibility of the house falls on my shoulder," added Chosgyal.

He dropped out of studies after Class 10. When asked why he did not pursue further studies he says, "I attempted it a few times but couldn't pass the exams. Even if I think of continuing my studies, there are no job opportunities," he explained.

In these tough times, our heroes have continued to shine. Chosgyal has gone out of his way many times including once when he cremated the body of a COVID-19 patient even though this was not a part of his duty. Chosgyal and another sanitation worker were asked to cremate a body of a soldier who had died of COVID-19. The task was given to four to five people but most of them made an excuse and left as they were scared. Later, two of them did all the necessary formalities to honour the dead person.

"All the others refused to touch the body and they called us. The body was wrapped and placed in a box. We took it to the Tharpaling crematorium. I have never cremated a body before. The fear of contracting the virus never leaves your mind but work is work and it has to be done. I thought to myself, 'You never know when you will die', and so it is better to do some good deeds and earn merit," Chosgyal explained.

He took all the necessary precautions to keep himself and others around him safe from COVID-19. "I was wearing PPE kits and I was sweating profuse-

ly inside. We waited there till the whole body was burnt. Deep inside I was feeling bad for him and his family. They were asked to stand at a safe distance and were not allowed to come near the body. They were crying inconsolably. After that I was in quarantine for 15 days at home and I took care of myself. Nobody from my family came to see me as they were scared. I have never seen such a sight in my life where one cannot pay their last respects to their family member."

Chosgyal is happy that he has completed his vaccination and urges people to wash their hands regularly and always wear a mask in public. In the last two years, while suffering the ravages of a global pandemic, we have all been witness to the grit and perseverance of these selfless sanitation workers who continue to battle coronavirus from the frontlines.

Every single day, they put their lives on the line to keep the rest of us safe. There are thousands of others like Chosgyal. These unsung heroes deserve a salute from all of us. This is a tribute to celebrate their sacrifice and relentless efforts for our well-being.

Covid-19 lab: A lifeline for UT Ladakh

RINCHEN ANGMO

The Bio-Safety Level 2 (BSL-2) laboratory in Chushot Yokma has been operational for more than a year now. Earlier, the Health Department had to wait for a few days to receive the results of samples collected from suspected coronavirus patients.

Dr Phuntsog Angchuk, Director of Health, UT Ladakh said, "We would send samples to Delhi by air, which would cause delays and was expensive." As the number of COVID-19 cases increased in Ladakh, the Health Department faced intense pressure to trace COVID-19 suspects and felt the need for a dedicated COVID-19 laboratory in Leh.

Finally on 25 May, 2020 the first molecular diagnostic laboratory was inaugurated by Member of Parliament – Ladakh, Jamyang Tsering Namgyal in the presence of the then Chairman of LAHDC, Leh, Gyal P Wangyal. The COVID-19 laboratory in Leh became a reality through the efforts of Prime Minister, Shri Narendra Modi, the then Health Minister, Dr Harsh Vardhan, Lieutenant Governor of UT Ladakh, Shri R K Mathur and LAHDC, Leh. Similarly, Indian Council of Medical Research (ICMR), Sattva Consultancy, and Pernod Ricard provided assistance to establish the laboratory. ICMR provided half the equipment for the laboratory, while Pernod Ricard funded the remaining as part of its Corporate Social Responsibility.

The Health Department faced several teething troubles in operationalising the laboratory. Since no one in Leh had any prior training in analysing coronavirus samples, a team from the Health Department comprising of two doctors and four laboratory technicians travelled to PGI Chandigarh for a weeklong training.

Head of the Pathology Department, Dr Sonam Angmo was one of the two pathologists who underwent training at PGI Chandigarh.

She said, "We received a weeklong training in the Virology Department at PGI Chandigarh. They provided us with hands-on training to understand the difference between practice and theory." Subsequently, two laboratory technicians from the army's General Hospital and a team from Kargil comprising of a doctor and four laboratory technicians

The Covid-19 lab at Chushot Yokma; the staff of the Health Department analysing samples

also underwent training at PGI Chandigarh.

Dr Sonam Angmo remembers the initial challenges they faced while operating the fully-equipped BSL-2 lab approved by ICMR. "We faced a lot of challenges as we were starting from scratch. We faced manpower shortages and various technical issues. Many sample would be rejected even when we were sending samples to Delhi and Chandigarh. The reasons for rejections included incorrect names, wrong numbering and mismatch in age etc. It took time to streamline the process," she explained.

The team started working from a single wing with four rooms. They would use a room each for decontamination, RNA, PCR and reporting. The team would examine 25 samples daily from the PCR machine.

Dr Sonam Angmo said, "It was stren-

uous because we had to extract RNA manually, which is time-consuming. Now, we have added another wing and the staff started working in double shifts."

The COVID-19 laboratory in Chushot receives samples from Nyoma, Tangtse, Nubra and Khaltse. The laboratory in Chishot examines 90% of all samples collected in Leh district and the remaining are analysed in the DIHAR laboratory. Dr Sonam Angmo mentioned that the laboratory has analysed 53,000 samples between 1 April and 27 July, 2021.

"We are now analysing 2,000 samples per day by working in three shifts. Sometimes, we test 3,000 samples a day when the load is heavy," she added. Later, this laboratory might be used to test samples for H1N1, influenza, swine flu etc. along with virology and pathological tests.

Development Schemes

Studying in professional colleges no longer a dream for Ladakhi students

REWA, Dakshana, Ladakh Ignited Minds extend support deserving students

RINCHEN DOLMA

Ladakh's geography has often hampered the region's development, connectivity network, and economic growth.

Education too has suffered due to this disconnect and scattered pattern of habitation in the region. In the past, access to quality education was a distant dream for a majority of students from remote villages and disadvantaged sections of society. These barriers prevented students from pursuing their aspirations for professional education and exploring employment options.

Things started to change over the last two decades with improved connectivity, tourism boom and other changes. The people of Ladakh started building bridges with the outside world to explore various opportunities.

The declaration of Ladakh as a Union Territory in 2019 further enhanced the pace of development and economic growth in the region.

Education is one of the priority sectors for the UT Administration, which has initiated several projects and schemes to improve school education in Ladakh.

REWA Scheme

One such scheme is REWA, which was launched recently by the Hon'ble Lieutenant Governor of Ladakh, Shri R. K. Mathur. It is officially called the Rewa: Lt Governor's Students Support Initiative (Financial Assistance to meritorious students of UT of Ladakh) scheme.

The scheme provides support to meritorious students from Ladakh to appear in national-level entrance examinations. It provides coaching through the Directorate of Social and Tribal Welfare, UT of Ladakh.

It also provides financial assistance to students who have cleared the preliminary examination of national-level competitive examinations conducted by the Union Public Service Commission and enables them to avail of coaching support. The scheme will be effective for

ber, 2021.

Through this scheme, the UT Administration will provide financial assistance of Rs. 1 lakh for national-level entrance examination coaching to meritorious students who plan to appear in the NEET, JEE, UG CLAT and NDA examinations. A total of 60 students from Ladakh with 30 each from Leh and Kargil districts, including 20 government school students, five private school students and five students studying outside Ladakh will be selected based on marks secured in the Class X board examinations.

Likewise, based on the marks secured in the Class XII board examinations, 70 students will be selected including 35 each from Leh and Kargil districts and 15 students for the medical stream, 15

manities. A separate merit list will be prepared for Class X and Class XII.

The financial assistance includes reimbursement of the total cost of coaching programme (up to Rs 1 lakh for residential programmes), reimbursement of coaching fee (including admission, tuition etc.) and up to Rs 64,000 for day-boarding institutes and online or correspondence coaching and Rs. 36,000 for boarding/lodging at the rate of Rs 3,000 per month.

The administration will invite applications after the respective results are declared and candidates will need to apply online with their supporting documents and result sheets. Ladakhi students who clear the preliminary examination for civil services will also be eligible for financial support of Rs.1.54 lakh under this scheme to enable them to access quality coaching for national-level competitive examinations.

The UT Administration has adopted this scheme to boost the morale of Ladakhi students by providing incentives and opportunities to compete in national-level competitive exams.

Dakshana scholarship

The Administration of UT of Ladakh has also initiated a new scholarship programme called Dakshana. It is a one-year scholarship programme for JEE

“ Education is one of the priority sectors for the UT Administration, which has initiated several projects and schemes to improve school education in Ladakh. ”

and NEET under Joint Dakshana Selection Test (JDST) 2021 for the students of Ladakh.

A mock test will be conducted through the Dakshana Scholarship Test Android Mobile App to ensure that Ladakhi students are familiar with the test format of JDST 2021.

Students can take the mock test after receiving their Dakshana roll number on filling the Dakshana scholarship application form. After applying online, students will be notified of the date for JDST around 15 days prior to the test. The students can also watch video lectures on the Dakshana YouTube Channel. Aspirants can also find solutions to mock tests, updates, notifications related to JDST 2021 on the Dakshana Telegram Channel.

Ladakh Ignited Minds project

Ladakh is an important frontier region with a large presence of security forces, especially the Indian Army.

The Indian Army has always maintained cordial relations with Ladakhi civil society, which has been mutually beneficial.

Over the years, the Indian Army has supported various developmental, employment and education programmes and initiatives in Ladakh, including Sadbhavana, Bharat Darshan and various sporting events.

It recently launched a project called 'Ladakh Ignited Minds: A Centre of Excellence and Wellness' to secure the future of Ladakhi students. The project is meant for students from economically-challenged families and provides them with academic coaching and training to study at premier educational institutions in India.

It is a one-year full-time residential programme to mentor and guide the participants to compete in various medical and engineering entrance examinations. Kanpur-based NGO, National Integrity and Educational Development Organisation (NIEDO) will execute the programme and the Fire and Fury Corps of the Indian Army would oversee the administration and logistics with funding support from Hindustan Petroleum Corporation Limited (HPCL).

The first batch of 45 students will include 20 girls from Leh and Kargil districts. As a young union territory, Ladakh is still exploring its latent potential. The UT Administration's actions echo Nelson Mandela's wise words, "Education is the most powerful weapon which you can use to change the world." The geography of the region and other factors has been a major hurdle for Ladakh's aspiring students. The UT Administration has adopted initiatives such as REWA, Dakshana and other collaborative efforts to offer Ladakhi students an opportunity to explore their aspirations. Such collective efforts led by the UT Administration promises to herald a new era of development in Ladakh.

YounTab: Tapping digital technology to boost education in UT Ladakh

We are living in the age of digital technology. Ladakh is still catching up with the rest of the world in terms of digital connectivity and access.

Education is one sector in which the UT Administration is initiating various technological interventions to enable students in this vast region to stay connected with their studies. One such scheme was launched on 4 June, 2021 by the Hon'ble Lieutenant Governor of Ladakh, R. K. Mathur and Ladakh became the first UT in India to provide digital tablets to students under the YounTab Scheme..

The use of such technology during a pandemic is crucial for all students, especially those from remote villages with no internet connectivity.

Under this scheme, 12,300 tablets with pre-loaded online and offline content including textbooks organised according to class and subject, video lectures and online class applications will be distributed to government school students from Class VI to XII.

The scheme is an initiative of the Department of School Education with technical support from the Department of Information Technology. The IT Department and NIC have developed several applications that have been loaded

“
The backwardness of the region in terms of its remoteness and economy has been a major hurdle for aspiring students of Ladakh to realize their desired career. In cognizance to this fact, the UT Administration has come up with initiatives like REWA, Dakshana and collaborative support from other stakeholders to offer the aspiring and deserving students an opportunity to scale high in their career.
 ”

on the tablets for the students.

The Hon'ble Lieutenant-Governor of Ladakh, Shri R. K. Mathur often highlighted the need to improve Ladakh's education sector as identified by the recently published report on Sustainable Development Goals by NITI Aayog.

He said that the immediate needs of students in Ladakh will be addressed through the launch of the YounTab Scheme. He thanked Government of India for extending adequate budgetary allocation for the implementation of this scheme along with constant support and technological assistance.

At the same time, he said that the UT Administration is also making efforts to address the internet connectivity issues in Ladakh.

He explained that telecom companies have committed to installing additional towers in Ladakh. He said that in addition to this, requests have also been sent to the Department of Telecommunication for 115 additional cellular phone towers with 1,760 km of OFC cables to replace VSATS at the block level to ensure 100% connectivity across Ladakh.

The Hon'ble Lieutenant Governor of Ladakh also announced Rs. 25 lakhs from the LG's Fund to support Gram Panchayats organising community classes for primary school students. He stressed on the need for collective efforts to improve the quality of education, achieve 100% enrolment and ensure zero dropouts from schools.

CEC, LAHDC, Leh Tashi Gyalson stated that the free distribution of pre-loaded educational tablets will address the challenges faced by students in remote areas of Ladakh especially during the COVID-19 pandemic. He gave assurances that Leh Hill Council would ensure that it reaches every eligible school student in the district.

This was echoed by CEC of LAHDC,

Kargil, Feroz Ahmad Khan when he expressed his support for the YounTab Scheme and said Kargil Hill Council will ensure that it reaches every eligible student in the district. He also urged the UT Administration to consider the proposal of the Education Department, Kargil to provide dedicated tablets to teachers to help them monitor the work of their students.

Member of Parliament from Ladakh, Jamyang Tsering Namgyal termed the tables as "Yountan Nurboo Lagcha" i.e. an instrument to access education. He said that it is pre-loaded with material related to the syllabus of NCERT and JKBOSE, 40 learning apps, and specially selected content for Ladakhi students. He asserted that this scheme is a big step in achieving the dream of imparting digitally-smart education in Ladakh's schools. He reiterated that free tablets will be distributed to 12,300 students in UT Ladakh within 60 days under this scheme and expressed hope that students make wise use of the tablet for the right purposes.

Lenovo India, NCERT and JKBOSE are partners in the implementation of the YounTab scheme. The initiative taken

The use of such technology during a pandemic is crucial for all students, especially those from remote villages with no internet connectivity

by UT Administration and the two Hill Councils hopes to explore innovative alternatives in the education sector. By focusing on online and offline content,

this scheme hopes to help students bridge the connectivity gap that has hampered their education during the COVID-19 pandemic.

Youth equipped with skills: A way forward for employability and sustainability

RINCHEN DOLMA

The traditional economy of Ladakh was based on agro-pastoralism and barter trade. Centuries of these practices made Ladakh a self-reliant society.

Modernity saw the surge in the service sector followed by tourism, which led to significant growth in the economy and improved the living standards of people in Ladakh. The rise of a modern market, however, led to a decline in traditional economies and practices. This change made the local population increasingly dependent on outside markets to fulfil their modern needs and desires.

However, education has been a good opportunity. It is accessible to every household irrespective of their economic background. Improved access to education empowered the masses and enabled them to pursue their aspirations, including government jobs that provided security and paid well.

This soon became the most sought-

after livelihood opportunity in Ladakh. Today, educated youth prefer the service sector as it provides security and dignity.

Currently, the government sector, including the army, is the largest employer in Ladakh followed by the tourist sector, which is the fastest-growing sector in Ladakh's economy. These new avenues have distracted Ladakh's youth from traditional agricultural and pastoral practices. The traditional occupations entailed physical hardship and only provided subsistence income. Thus, many educated youth preferred other forms of livelihood.

This has fuelled an out-migration from rural areas with youth thronging to urban areas in search of livelihood. This situation has exacerbated with stiff competition for limited jobs and rising unemployment with a saturation of jobs in tourism, defence and government sectors. At such a critical juncture, Prime Minister Narendra Modi has come up with a flag ship scheme of Atma Nirbhar Bharat, which can help revive

Ladakh's traditional sense of self-reliance. The current crisis is not so much about the lack of jobs as it is of lack of will, effort and interest to explore various opportunities.

Many educated youth are not willing to take up certain kinds of jobs, which has resulted in an erosion of traditional values and are left without a sense of purpose when they do not find the sort of jobs they prefer. There is a need to harness this resource base, traditional skills and add a touch of modern technology and innovative ideas to create opportunities for new careers, including entrepreneurship. Government of India has emphasised the need to skill, reskill and upskill.

"We need to give importance to skill development because this way we can end unemployment," said Prime Minister Narendra Modi. To realize this vision, he launched the Skill India or the National Skills Development Mission 15 July, 2015. The schemes aim to mitigate poverty, utilise India's

A speaker during the Skill Development Workshop organised by Technical Education and Skill Development Department, Ladakh in March 2021

demographic dividend, empower under-privileged sectors, achieve economic growth, reduce social challenges and promote economic inclusion.

The Prime Minister Kaushal Vikas Yojana (PMKVY) is the first such national-level skilling initiatives by NSDC that provides skilling opportunities for aspiring learners beyond the boundaries of location and space. It also breaks barriers through the adoption of technology, digital learning, computer skill, manufacturing skill, etc. to help youth achieve their career goals.

The Administration of UT of Ladakh is committed to this vision. It has adopted these schemes to make Ladakhi youth self-reliant job-enablers rather than job seekers.

Thus on 27 June, 2021, the UT Administration organised its first skill development event called Kaushal Mela for Leh and Kargil under the PMKVY scheme at Sindhu Sanskriti Kendra, Leh. The Hon'ble Lieutenant Governor of Ladakh, Shri R K Mathur outlined the vision of the UT Administration when he said, "A society requires all its residents to have skills for its development and prosperity."

He explained that the workshop is meant to understand the aspirations of Ladakhi youth and help them develop skills with certification to gain employment or start their ventures. He outlined the need to create employment categories based on educational qualification and job requirements to identify skills gaps for which the UT Administration's will provide training.

"This is the first step in this direction and we are committed to walk together on this skill journey which is going to

“

The youth of Ladakh are articulate, talented and well educated. I would urge local youth to aim for entrepreneurial ventures and work hard to capitalise on opportunities. The commercial cultivation of high-value products in the primary sectors, including agriculture, horticulture, floriculture, dairy, handloom, handicraft and wool products are lucrative job avenues for Ladakhi youth. UT Administration is committed to support the youth in their endeavours

**- R K Mathur,
Hon'ble Lt Governor of Ladakh**

”

be a continuous engagement to ensure maximum benefit," he added.

Industrial Training Institutes (ITI) in Ladakh have been providing craftsmen training (one to two years) to youth in 14 trades for many decades. The two ITIs in Leh and Kargil were established in the 1980s to provide training in trades such as electrician, plumber, motor mechanic, welder, stenographer, secretary, carpenter, technology and computer technology. In subsequent years, they added trades such as tailoring.

In addition to ITIs, there are Polytechnic Colleges providing engineering and non-engineering diploma courses in civil, computer, electrical, and tourism. Ladakh Skill Development Mission (LSDM) aims to consolidate departmental skill development under one umbrella.

The LSDM Governing Council is chaired

by the Advisor to the Hon'ble Lt Governor and the Executive Committee is chaired by the Secretary, Technical Education & Skill Development who is also its Mission Director.

LSDM will steer skill development plans in Ladakh and implement various programmes of Government of India including PMKVY, Deendayal Upadhyaya Grameen Kaushalya Yojana, Integrated Skill Development Scheme, Hunar Se Rozgar Tak, Deendayal Antyodaya Yojana, National Urban Livelihood Mission. District Skill Committees (DSC) have also been constituted under PMKVY and are chaired by their respective Deputy Commissioners to steer and monitor skill training in the district. The DSCs are preparing a District-level Skill Development Plan within the framework of the State Skill Development Mission. In addition, they are also developing District-level Skill Information Service Centres in each district.

PMKVY 3.0 was launched on 28 July, 2021 at ITI, Kargil with the first batch of skill training in plumbing to cater to the technical requirements of PHE department to operate the Jal Jeevan Mission. The ITIs are now providing short-term training of three months in various identified sectors under the PMKVY, including fashion designing, business software development, electrician, automobile, etc.

The Recognition of Prior Learning (RPL) Scheme under PMKVY provides certification to skilled workers who do not have any form of certification. The 10 to 15 day-short term skill certification course for different job roles will help certify and enhance the skills of skilled workers. Similarly, the Department of Industries

You are just a skill away from success

“ UT Administration is making all out efforts to make available all necessary trainings and opportunities to Ladakhi youth to enhance their skills that would help them enter the market place. The endeavour is to also develop start-up programmes and entrepreneurship avenues relevant to Ladakh.

-Umang Narula, Advisor to Hon'ble Lt Governor and Chair, LSDM

“ We have initiated process for carrying out skill gap analysis and skill demand survey that will provide a scientific data on the market demand, job requirements and skill gaps. There shall be strategic interventions in the field of Skill Development based on scientific data and a planned approach.

- Padma Angmo, Secretary, Technical Education & Skill Development

“ Skill Development is important but creating entrepreneurial opportunities alongside will take us one step ahead in ensuring a better future

- Moses Kunzang, Director, Department of Industries & Commerce

“ The ITI skill training provides a great opportunity to become self-employed and financially independent. Today, I am able to earn between Rs.30,000 & Rs. 50,000 per month using the skills as a plumber and an electrician. If the educated youth of Ladakh enhance their knowledge with skill development, there is no need to rely on government jobs

-Phuntsog Dorje is an electrician-cum-plumber who completed a two year-electrician course and a one year-course in plumbing from ITI, Leh

“ LSDM is taking up special skilling in homestay as requested by Tourism Department to promote rural and eco-tourism. We are also planning to impart skill training to tour guides of Ladakh under RPL

- Abid Kakpuri, OSD to Secretary, Technical Education & Skill Development

“ Government job is being considered the best but it's very difficult to get one. It's better to get self-employed using one's own skill to run a successful business

- Tundup Dorje, a Motor Mechanic, who owns a shop and is successfully running a motor mechanic business for last 2 years after he got trained as motor mechanic through ITI

and Commerce (DIC), Ladakh has also taken several proactive steps to develop and promote skill-based entrepreneurship. The department has been successful in motivating young entrepreneurs, artisans, agripreneurs and women Self-Help Groups to establish entrepreneurial ventures.

Pashmina and sea buckthorn have emerged as major attractions for young Ladakhi entrepreneurs. Recently, a Pashmina Training Workshop was organised by DIC in collaboration with NIFT Srinagar focusing on skilling and value addition to products. Trainings on New Model Charkha and pottery are currently being organised in Saspol and Likir villages in collaboration with Khadi and Village Industries Commission.

The UT Administration has also started exploring Ladakh's untapped leather industry. DIC in collaboration with CSIR CLRI, Chennai organised skill development workshops in Leh and Kargil to

train skilled local workers and entrepreneurs for the leather sector.

The DIC has also developed a platform for young Ladakhi entrepreneurs to display and sell their products under a single banner of Brand Ladakh at Tourist Information Centre and Hotel Grand Dragon, Leh. These initiatives have given a major boost to young entrepreneurs who are reaping the benefits.

The UT Administration is in the process of creating a skill development ecosystem in Ladakh. Their endeavour is to integrate the aspirations of modern Ladakh with its traditional wisdom, values and skills. This is evident in its efforts to revive agro-pastoral-based livelihoods in the agriculture and allied sectors.

There is a major push for commercial cultivation of high-value products in primary sectors such as agriculture, horticulture, floriculture, dairy, handloom, handicraft and wool production, which can provide lucrative job opportunities

for Ladakhi youth.

As envisioned by the Hon'ble Lieutenant Governor of Ladakh, the UT Administration is exploring new markets for 'Made in Ladakh' products that link traditional skills with modern and scientific techniques to produce high quality, market-driven products. These efforts are part of a larger plan to skill, reskill and upskill Ladakhi youth to realise their own aspirations and bridge the major socio-economic gaps in contemporary Ladakhi society.

The success of these initial efforts is already evident in the growing number of budding entrepreneurs in varied sectors.

The Administration of UT of Ladakh is now aiming at 100% certified skill training of the workforce in the construction sector in the next five years. While the target and the timelines are ambitious, the UT Administration is confident of achieving them.

Towards Skilling Ladakh

Skill development cannot be an exercise in isolation. The objective is to create livelihood opportunities through skill building. The biggest challenge for Skill Development Department is the lack of available data to chalk out strategies and plan interventions.

The department is now in the process of conducting a comprehensive field survey through a qualified agency to help understand skill demand and gaps, career aspirations, demand and supply dynamics in job markets and the entrepreneurship potential in the region.

The national-level statistics reveal that the Agriculture sector accounts for 14.39% of the GDP whereas the Textile and Apparel sector accounts for 5% of the GDP. The handloom sector is predominately a rural occupation and is second only to agriculture in terms of livelihood.

According to the Fourth All India Handloom Census, the total number of households in India engaged in handloom activities (weaving and allied activities) is 31.45 lakh with nearly 72% of handloom weavers being female. These sectors have a vast potential for employment and entrepreneurship.

At the same time, the India Skills Report (ISR) 2017 says that the level of employability in the talent pool emerging from educational institutions in India was low (although it is rising over time), with just four out of 10 youth meeting the standards set by employers.

Accordingly, in the coming years the department will focus on enhancing the skills of farmers and artisans, and building managerial capacity among educated youth.

According to the 12th Five-Year Plan (2012-17), less than 5% of the workforce in the 19-24 age group in India is estimated to have received formal vocational education compared to 75% in Germany, 52% in USA and 96% in South Korea.

The Administration of UT Ladakh is aiming to achieve 100% certified skill training for its entire workforce in the construction sector over the next five years. A five year-action plan is being chalked out to impart Recognition of Prior Learning (RPL) to experienced workers from Ladakh and outside at construction sites.

This will focus on areas where large

numbers of labourers are engaged by organisations such as BRO, CPWD etc and at designated centres for the remaining workforce.

In addition, LSDM is coordinating with the Departments of Agriculture and Horticulture, Handloom and Handicrafts, and Industry and Commerce to draw up a strategy to develop skills for farmers and artisans and to foster micro-entrepreneurship in rural areas.

Similarly, LSDM is coordinating with the Departments of Education, Tourism, Labour and Employment to chalk out

a strategy to build managerial capacity for educated youth through career guidance and counselling.

This is expected to improve labour market outcomes through a seamless interaction demand and supply.

I see exciting opportunities for the youth of Ladakh in coming years

Padma Angmo is Secretary, Technical Education & Skill Development Mission Director, Ladakh Skill Development Mission (LSDM)

Supporting higher education in Ladakh

University of Ladakh is the only institute of higher learning & research in the Trans Himalayan region

University of Ladakh (UoL) was established by the University of Ladakh Act, 2018 (Governor Act No. LVI of 2018) and its foundation stone was laid by the Hon'ble Prime Minister of India Shri Narendra Modi in February 2019 during his visit to Ladakh.

The operations of the university started with the appointment of officials for three key positions of Vice Chancellor, Registrar and Controller of Examinations by mid-June 2019.

As the only institute of higher learning and research in the Trans Himalayan region, UoL is focussing on courses and research programmes specific to the Himalayan, Trans Himalayan, South Asian and Central Asian regions, which do not receive adequate attention from other universities.

UoL has headquarters and campuses in Leh and Kargil districts and caters to students from various schools and colleges spread across this vast region.

It aspires to be the one of the leading universities in the country offering high quality innovative and responsive education at the under-graduate, post-graduate and doctorate levels.

UoL constituted important decision-making bodies such as the University Council, the Syndicate and the Academic Council in its very first year. The University Council is chaired by the Chancellor i.e. the Hon'ble Lieutenant Governor of Union Territory of Ladakh. He chaired the first meeting of the University Council on 30 January, 2020. The Vice Chancellor chairs the Syndicate and the Academic Council. He chaired the first meeting of the Syndicate in November, 2019 while the Academic

The University of Ladakh campus at Taru in Leh

Council meets on a regular basis to take decisions on various academic matters. The Vice Chancellor chaired the last meeting of the Academic Council on 24 July, 2021 at UoL's Kargil Campus.

Directors and Deputy Directors of UoL campuses and Principals of constituent degree colleges attended this meeting. Later the Vice Chancellor laid the foundation stone of the 100 kW solar power plant at the Kargil campus and also inaugurated the Tribal Research Centre.

The university maintains its own official website, which was launched by the Hon'ble Lieutenant Governor of Ladakh and Chancellor of the University in December 2019. This has proven to be an invaluable channel to disseminate information to students.

The website is constantly being developed and updated.

University of Ladakh signed a Memorandum of Understanding (MoU) with G.B. Pant National Institute of Himalayan Environment (NIHE) on 13 July, 2021 for

long-term collaboration and knowledge exchange in a diversity of fields. The university is currently discussing similar MoUs with various other universities.

As part of its efforts to implement the National Education Policy (NEP), UoL has introduced National Cadet Corps (NCC) as an elective subject under the Choice Based Credit System in all constituent colleges as per the syllabus prescribed by the University Grants Commission.

It has also sanctioned the establishment of NCC units in four constituent degree colleges in Zangskar, Nubra, Drass and Sankoo.

The Central Public Works Department (CPWD) has been appointed to execute various projects at the university campus in Leh while other agencies are carrying out these projects on its other campuses.

-Imtiaz Ahmad Khan Kacho is the Registrar, University of Ladakh

HUD Department conducts training on sewerage and sewage treatment

A two day-training on the operation and maintenance of sewerage and sewage treatment systems was organised by Housing and Urban Department, UT Ladakh under the Sa-faimitra Suraksha Challenge on 12-13 March, 2021 at Hotel Zen.

Participants included officials from MC, Leh and MC, Kargil, PHE Divisions from Leh and Kargil, Mechanical Engineering Department, Ladakh, and PHE- I&FC Department Ladakh participated in the training.

The training focussed on policymaking as well as operation and maintenance of sewerage and sewage treatment. The main objective of the two day-training was to enhance the capacity of government officials to operate the newly-constructed sewerage and sewage treatment plant and ensure efficiency in operation and maintenance of the sewerage system to deliver sanitation to the citizens of Leh town.

The training included discussions on the importance of a separate utility board for sewerage and water supply systems. It also included sessions for engineers to understand the operation and maintenance of sewerage and sewage treatment.

The Administration of UT of Ladakh will commission the sewerage system and sewage treatment plant in Leh in 2021 to ensure safe management of waste-

water in Leh.

The resource persons at the workshop included experts from Bangalore Water Supply and Sewerage Board (BWSSB) to facilitate knowledge transfer in the management of the sewerage system. The BWSSB is one of the most successful utility boards in India that oversees water supply and sewerage.

The BWSSB team included Chief Administrative Officer-cum-Secretary, Krishtagouda Tayanavar; Additional Chief Engineer, K. N. Rajiv; Executive Engineer, K. N. Renukumar and Assistant Executive Engineer, B.M. Manjunath.

The Administration of UT of Ladakh is currently establishing systems for various public services. This workshop covered several topics such as management systems, sustainability of services, development of new sewerage system from an existing one, legal and environmental issues and operation and maintenance of sewerage and sewage treatment plant.

President of Municipal Committee, Leh, Dr Ishey Namgyal described the current sewerage and water supply system situation in Leh town. He explained that Ladakh is currently at a critical stage due to the depletion and contamination of groundwater. He hoped that the training would help engineers understand the sewerage line and sewerage treatment plant.

K. N. Renukumar spoke about the organisational structure and management of resources. He provided an overview of BWSSB's functions, roles and responsibilities.

He emphasised that the primary objective of BWSSB is to provide potable water to consumers and enable the reuse of wastewater by treating it to the desired level.

In addition, there were sessions on the need for a safe sanitation system, the need for project planning, conservancy and water carriage in a sewer system, benefits of sewerage system, preparation of city sanitation plan, city sanitation task force, revenue collection, water tariffs, funding for Jal Jeevan Mission, the institutional framework for sanitation and sewage management, Supervisory Control And Data Acquisition (SCADA), real-time online water quality monitoring station and legal and regulatory framework for faecal sludge management.

In addition to discussions, the participants also conducted site visits to the FSTP near Bomb Guard and the Sewage Treatment Plant (STP) in Agling. Other sessions focussed on the sewerage system including challenges, designs, pipe materials and manhole and the operation and maintenance of the sewer system and the sewage treatment plant.

Rig-nas Chu: Ten Streams of Knowledge

Ladakh is a pious place blessed by many saints and ruled by successive Dharma Rajas. The people of Ladakh are prosperous, humble and cultured.

This traditional culture is the root of Ladakh's identity and its root lies in its rich linguistic heritage and the script devised by Thonmi Sambhota. It's because of this composite linguistic heritage that Ladakh has a rich culture and vast literature, including Buddhist philosophy.

Traditionally, Ladakh's culture has been divided into well-defined streams of knowledge, which are known as Rig-nas Chu. These 10 branches of knowledge are further classified into two groups; five major and five minor knowledge systems.

The five major sciences are: *Da-rigpa*, the science of language and grammar, *Tsadma Rigpa*, the science of logic, *Zo-rigpa*, the science of art and craft, *Sowa Rigpa*, the science of healing and

Nangton Rigpa, Buddhist philosophy. The five minor sciences are: *Snyan-nag*, the science of poetry, *Ngon-rjod* (vocabularies and synonyms): *Sdeb-jor*, style of writing, *rTsis* (traditional astrology): and *LZos-gar* (theatre). The theatre arts are part of this ancient knowledge system, which have been practiced for many centuries.

From the Sixth Century BCE onwards, Greek scholars such as Thepis, Aristotle, Aeschylus, Sophocles, Euripides and Aristophanes made profound contributions to the development of theatre. Gradually, theatre developed in other parts of the world according to their own tradition and culture. Theatre is a complete knowledge system that includes all other cultural aspects, including language, literature and art.

Therefore, it is a complete art in itself that includes scriptwriting, direction, acting of body, speech and mind, lighting, costumes and makeup, music and

dance, stage set design and theatre architecture, and opera/mime and movement.

There are two different types of theatre in Tibet and Ladakh: Religious and worldly or secular theatre. The founders of different monasteries in Ladakh belonging to the four major schools of Tibetan Buddhism have developed different religious theatre arts in their respective monasteries.

Worldly or secular theatre has suffered neglect in Ladakh despite being a part of its traditional knowledge system. Currently, Ladakh's unique and diverse culture is subsumed within the craze for material prosperity that leaves little space for culture. This is like a fox wearing the skin of a tiger.

Drubchen Thangthong Gyalpo founded the tradition of performing Achey Lhamo and Manipa theatre arts in Ladakh. These are no longer practised today. Traditional theatre performances asso-

ciated with Losar celebrations such as *Apo-Api*, *Lama Jogi*, *Patimo* and *Garogspa* are still performed in Ladakh but are gradually disappearing.

After India's independence in 1947, some interested scholars and theatre-lovers started staging performances about the lives of great saints.

The establishment of the J&K Academy of Art, Culture and Languages, Leh in 1969 gave a major boost to theatre in Ladakh and several theatre groups were formed in the region.

Similarly, the Ladakh Theatre Organisation (LTO) was established in Leh in 1995 to promote theatre and theatre education across Ladakh. Since its foundation, the organisation has been imparting education on theatre by engaging Ladakhi youth and organising theatre performances: These include performances of *Nga-yi Mitse*, *Yid-thog Lhamo*, *ITa-bsam Medpai Gyurja*, *Andher Nagri*, *Sumana*, *Juloos*, *Snangsa Odbum*, *Khoj*, *Dud-Sabilig*, *Ek Disha Aur*, *Samsara*, *Corruption*, *Horling*, *Naganandam* and *Lama Tsagtsang Raspa*.

In addition, LTO continues to be active-

ly engaged in organising theatre workshops for Ladakhi youth to educate them about the importance of theatre in the socio-cultural development of a society.

Mipham Otsal is the winner of Sangeet Natak Academy and State award.

He is also the founder director of LTO

Do you have stories to tell and photographs to share but haven't got the perfect platform to showcase your talent? Send your articles/photos and we will give space in Leh Phonya.

Email to:
adinformationleh@gmail.com

Sprawling international stadium to boost sports in Ladakh

What makes the open stadium at Spituk special?

RINCHEN ANGMO

Ladakh will soon have a unique stadium with international-level facilities. This stadium will be the largest open stadium in the region with an estimated seating capacity of 30,000 spectators.

The stadium is spread over 130 kanals of land near Spituk village. The Ministry of Youth Affairs and Sports, Government of India has funded this stadium, which will include an international-standard astro-turf football pitch and an eight-lane synthetic track. It will also have facilities for a diversity of sports such as discus, javelin, and shot put in due course.

In addition, a 1,000-bed hostel facility is being developed with the stadium for sportspersons and support staff. District Youth Services and Sports, Officer, Leh, Tsering Tashi said, "We will now be able to train all our players, including ones from far-flung areas. This will help them participate in district-level tournaments. Earlier, we were forced

The Ministry of Youth Affairs and Sports, Government of India has funded this stadium, which will include international-standard astro-turf football pitch and an eight-lane synthetic track. It will also have facilities for a diversity of sports such as discus, javelin, and shot put in due course. In addition, a 1,000-bed hostel facility is being developed with the stadium for sportspersons and support staff.

to accommodate them in community halls due to the lack of hostel facilities." The stadium will also have other facilities such as a VIP lounge, gymnasium, indoor sports facilities, and parking for vehicles. The UT Ladakh administration hopes that the new stadium will bring national and international matches to the region.

Ravinder Kumar, Secretary, Youth Services and Sports, UT Ladakh, said, "The stadium will have all modern amenities

and will offer a unique experience. I hope it will emerge as the best and favoured venue for Ladakhi players. We hope to start hosting national and international-level matches in Ladakh after the formation of a Sports Council and Sports Association in the region. The stadium will help groom local talent and provide Ladakhi players exposure to international-standard facilities."

The UT administration is planning to develop the stadium into a multi-sport complex with facilities for different sporting disciplines in one location. A team from FIFA is currently in Leh to test and certify that the football pitch meets international standards. This is will provide the highest quality facilities to boost the skill and talent of Ladakhi players.

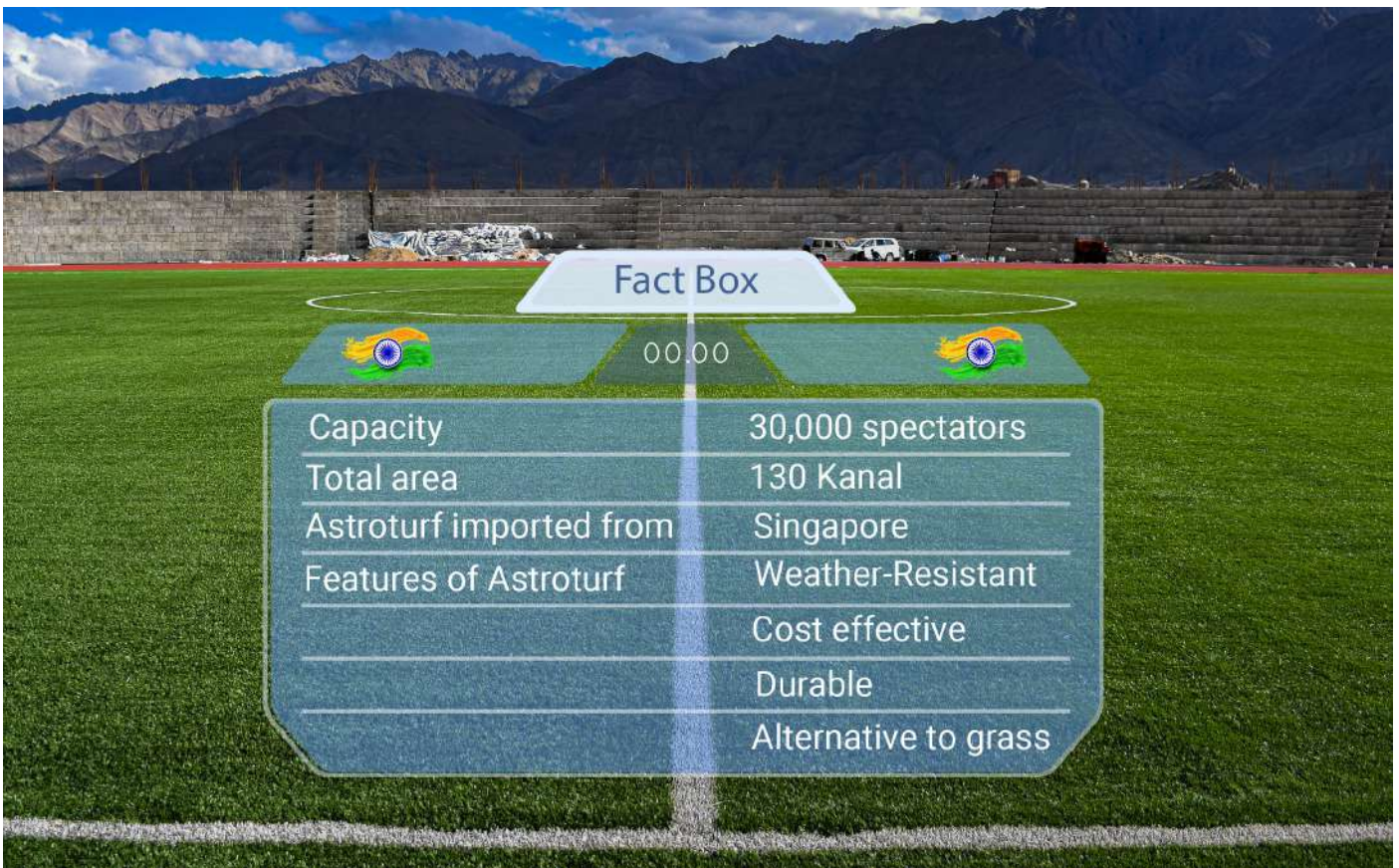
In addition, the UT administration is currently training staff to maintain and manage the stadium after its inauguration in August 2021. Shri Ravinder Kumar added, "Once the certification is complete, the football pitch will be functional. Initially, the stadium will only have facilities for football

"The stadium will have all modern amenities and will offer a unique experience. I hope it will emerge as the best and favoured venue for Ladakhi players. We hope to start hosting national and international-level matches in Ladakh after the formation of a Sports Council and Sports Association in the region. The stadium will help groom local talent and provide Ladakhi players exposure to international-standard facilities "

*~Ravinder Kumar,
Secretary Sports*

Secretary, YSS, Ravinder Kumar with the members of the Standing Parliamentary Committee at the Open Stadium in Spituk

and track and field events and will expand gradually. We will reserve the use of these facilities for players participating in UT, national and international-level tournaments. We will not open it for regular use by the public as of now." The astro-turf installed at the stadium was imported from Singapore. It is a multi-use, weather-resistant and cost-effective solution for outdoor

sports. Artificial turf has been around for decades and has been used in several sports with varying degrees of success. Shri Ravinder Kumar explained, "It is weather-resistant, durable and the best alternative to natural grass. It fulfills the quality requirements necessary for football in terms of playing performance, safety, and durability. Most importantly, artificial turf can be used for

different events without damaging the pitch as long as it is maintained correctly. We can host league matches and training sessions on these pitches throughout the year, even in poor weather conditions. Therefore, it is more cost-efficient than natural grass." The new stadium is poised to give a major boost to sporting activities in Ladakh.

Serlakmo: Mission Organic to make Ladakh a fully organic region by 2025

On 31 July, 2021, Ladakh Autonomous Hill Development Council (LAHDC), Leh hosted its first conference on organic agriculture.

The main objective of the conference was to bridge the gap between scientists, extension workers of the Agriculture Department and research stations of SKUAST, CAZRI and DIHAR.

The main outcome of the conference was a set of concrete measures for implementation in the agriculture sector to promote organic cultivation of crops and vegetables to make the region fully organic. The Administration of UT of Ladakh is promoting organic agriculture in Ladakh and has initiated Mission Organic to make all agriculture in the region organic by 2025.

This requires synergy between Agriculture Department, scientists and stakeholders to develop consensus, clarity of roles and a road map to achieve organic certification. There were discussions on adopting organic control measures to curb the menace of plant diseases and pests, earthworm issue, development of various practices, periodical release of pamphlets by research institutes, etc. The participants launched the *Serlakmo* initiative during the workshop: 'Ser' refers to soil moisture/fertility and 'Lakmo' translates as 'good/optimum'.

"*Serlakmo*" is a Ladakhi greeting used by farmers when they greet each other as an

The Mission Organic Development Initiative (MODI) scheme is the first policy document of LAHDC, Leh in the field of agriculture. It is based on the initiative of UT, Ladakh to transform the whole region into an organic UT by 2025. Thus, this is the first priority of LAHDC, Leh.

expression of hope for a good harvest. The idea of *Serlakmo* is now the theme for organic production and promotion of organic food for improved livelihood and sustainable ecosystems.

Serlakmo includes several initiatives such Organic Entrepreneur Initiative (OEI) and Organic Progressive Farmers Initiatives (OPFI). These initiatives will encourage unemployed Ladakhi youth to enter the agriculture sector as entrepreneurs and encourage farmers to adopt organic farming. These initiatives will include different packages and incentives for young agriculture entrepreneurs of the region.

Progressive Ladakhi farmers will receive commercial greenhouses (polycarbonated) at a 75% subsidy to enhance their income and ensure availability of vegetables during the winter. Progressive farmers are chosen to recognise the efforts made by certain individuals and set an example for others.

The Mission Organic Development Initiative (MODI) scheme is the first policy document of LAHDC, Leh in the field of

agriculture.

It is based on the initiative of UT, Ladakh to transform the whole region into an organic UT by 2025. Thus, this is the first priority of LAHDC, Leh. The discussions at such conferences and seminars will be translated into action plans for implementation. We will also explore similar initiatives for other aspects of agriculture if required. Feedback and suggestions from farmers and others are required to make this exercise more meaningful.

We are soliciting feedback from people and invite people to get in touch with LAHDC, Leh through social media channels. We hope that the farmers of Ladakh participate actively in this initiative to make Ladakh the first organic UT in India.

CEC of LAHDC, Leh, Tashi Gyalson has stressed on the need to explore sustainable projects in the agricultural sector. He highlighted that Ladakhi youth must explore the scope and possibilities of this sector to develop sustainable solutions instead of opting for the tourism sector, which remains temperamental. He appreciated the contribution from all stakeholders, including line departments, research institutions, and the governing body led by the concerned Executive Councillors to promote and explore such initiatives to make Ladakh the first organic UT in the country.

Stanzin Chospel is Executive Councillor (Agriculture), LAHDC

Geothermal energy in Ladakh

Harnessing green energy to achieve carbon neutrality in UT Ladakh

Various energy sources are used across the world for electricity, space heating, cooking, transportation, etc. These energy sources are divided into renewable and non-renewable energy. For instance, solar, wind, geothermal and biomass are major renewable energy sources. Non-renewable energy sources are fossil fuels such as oil, coal and natural gas.

Ladakh is rich in renewable energy sources such as solar, wind, hydro and geothermal. We are currently meeting most of our electricity supply from solar, hydro and diesel. We use kerosene and wood for space heating.

Geothermal is one of the energy sources in Ladakh that has been in use for healing of various ailments for hundreds of years. The Panamik hot spring in Nubra valley was very famous during the Silk Route trade.

Geothermal taps heat generated below the earth's surface. The United States Department of Energy categorises geothermal energy technology into Ground Source Heat Pumps (GSHP), Hydrothermal Systems and Enhanced Geothermal Systems (EGS).

Ladakh is regarded as one of the best areas in India for geothermal energy. Some of the well-known hot spring sites in Ladakh are located in Puga, Chumathang and Demchok in the east and Panamik and Lchanglung in the north. Traditional Tibetan medicinal practitioners called *Amchis* have been using these hot springs for centuries to treat various ailments including arthritis and digestion problems.

In 2012, a direct-use demonstration project was developed in Chumathang using geothermal energy for space heating of a restaurant. This project was funded by the Norwegian government with technical support from the Icelandic government. This project has been a success. The whole system of the project uses renewable energy as the pump in the heating system operates on solar energy. One can still visit this project site along the banks of the Indus river in Chumathang.

Geothermal energy can be used in diverse ways depending on the temperature range of the source. It is most commonly used directly for a diversity of uses such as space heating of green-

houses, homes, poultry houses as well as food processing and fish farming. The direct use of geothermal energy has minimal environmental impact. In Ladakh, the direct use of existing geothermal hot springs can provide food security to the region, which is forced to import fresh vegetables from other states especially in the winter. Greenhouses heated by geothermal energy can save energy usage from the grid and provide cheaper and cleaner energy options to keep production systems operational throughout the year. This could prove beneficial for whole communities, especially women engaged in growing vegetables.

Similarly, recreational energy parks can boost the tourism sector and economy, generate employment and stop migration from rural to urban areas. This would lead a considerable reduction of the resource strain faced by urban areas.

However, it is mandatory and important to conduct a thorough environmental and social impact assessment before starting a geothermal energy project.

It is equally important to take all stakeholders, especially local residents, into confidence before starting any such activity.

We need to invest in Research and Development (R&D) on Enhanced Geothermal Systems on a priority basis. The sharp hike in fuel price is placing a heavy burden on the masses while the use of such vehicles emits harmful greenhouse gases. Instead, electricity generated from Enhanced Geothermal Systems can be utilised to power electric vehicles. This will be a cheaper and more environment-friendly alternative to vehicles powered by fossil fuels.

A pilot Enhanced Geothermal System (EGS) project should be established in Ladakh to demonstrate its advantages. This can then be replicated to provide clean energy in different parts of Ladakh and the rest of the country. This will be an important step towards realising the dream of making India a carbon-neutral country.

Kunzes Dolma is the energy advisor to LAHDC, Leh

Our way forward is to focus on decentralising tourism away from popular tourist spots: LG Mathur

The Hon'ble Lieutenant Governor of UT of Ladakh, Shri R. K. Mathur speaks on Covid-19 pandemic, tourism, education, developing skill of Ladakhi youth and achieving carbon neutrality

MABEL DISKET

The COVID-19 pandemic is one of the biggest challenges that the world is facing today. A lockdown to control the spread of COVID-19 was in place for a major part of 2020. How has the pandemic impacted the implementation of developmental projects in Ladakh?

The COVID-19 pandemic forced the newly formed Union Territory (UT) administration to devote substantial energy and resources to tackle this health crisis. We were still at the nascent stage of establishing the UT administrative infrastructure at the time. The pandemic restricted developmental activities in 2020 and we used the period to develop detailed plans. The guiding framework for our developmental planning is the vision of the Hon'ble Prime Minister's to make Ladakh a carbon neutral state. All our developmental planning is rooted in this vision. We have also developed a Vision 2050 for Ladakh where every department has created a multi-year action plan. Despite the restrictions, we did carry out developmental activity in the fields of

I am thankful to the entire administrative structure, including all employees, and all civil society members for carrying out their responsibilities and helping with efforts to deal with this unprecedented challenge. It is only because of this dedication that we have been able to deal with the pandemic so far

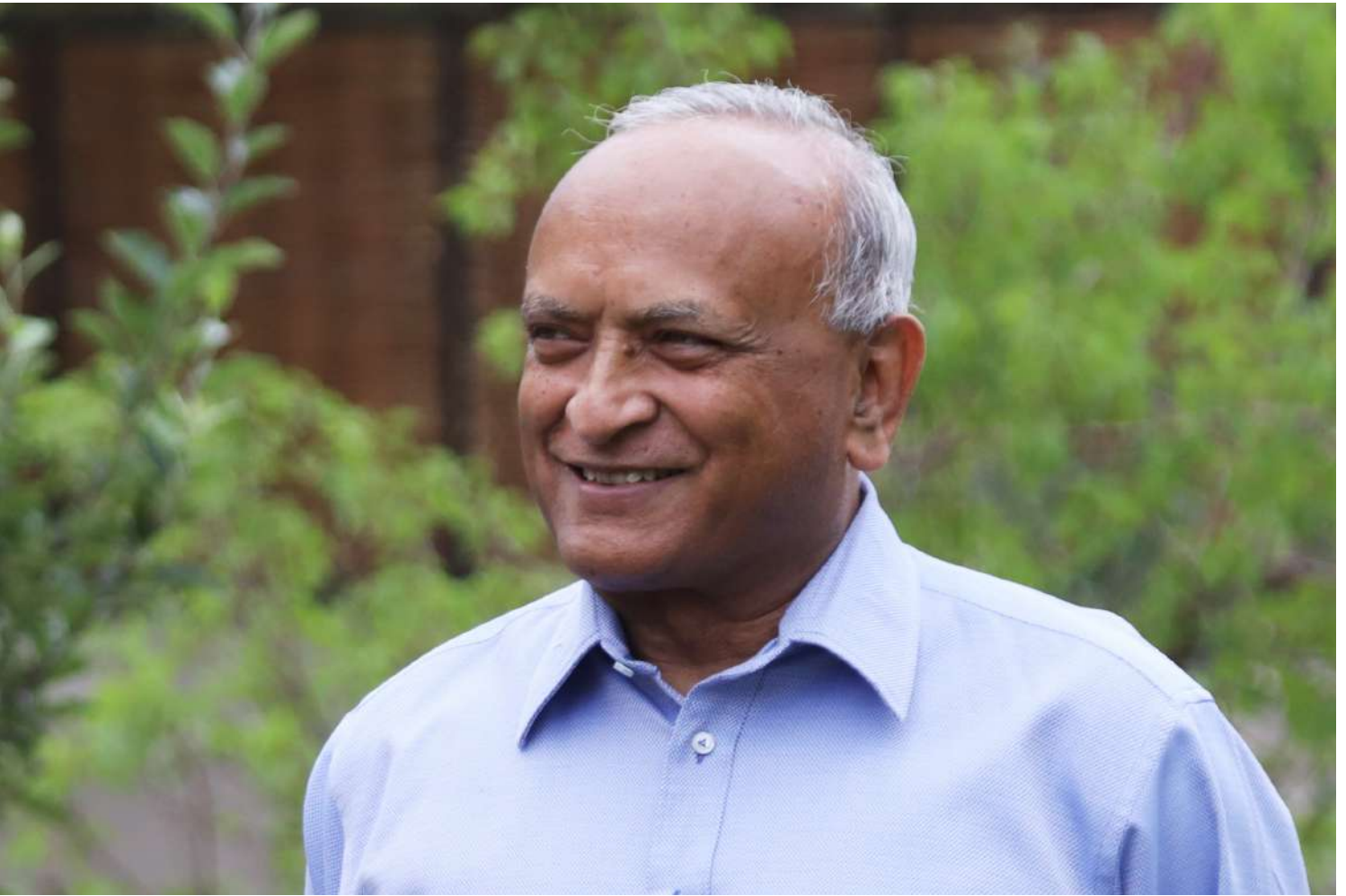
power, telecommunication and other essential sectors despite facing manpower and material shortages during the lockdown. We took the decision to carry out these works as they are crucial for Ladakh and there is a very short working season in the region. Throughout this period, our primary focus was to strengthen the healthcare system to cope with the COVID-19 pandemic. I am thankful to the entire administrative structure, including all employees, and all civil society members for carrying out their responsibilities and helping with efforts to deal with this unprecedented challenge. It is only because of this dedication that we have been able to deal with the pandemic so far.

Ladakh is leading the nation's vaccination drive with 100% coverage of the first dose for its entire population. This is a big achievement for the UT and more specifically the Health Department. How did the administration manage this feat?

The Health Department continues to do a commendable job. The administration had collectively taken all possible steps to tackle the pandemic. We established dedicated COVID-19 laboratories in Leh and Kargil districts. We trained existing staff and recruited additional people on an urgent basis.

Furthermore, we adopted mechanisms to stop the spread of COVID-19 by following the mantra of Test-Track-Treat-Tika (vaccination) along with COVID-19 Appropriate Behaviour. Ladakh's civil society has been our greatest strength with numerous religious and voluntary organisations coming forward to promote the vaccination. We are proud to declare that the first dose coverage extends beyond the local population to include migrant labourers working in Ladakh.

We are now administering the second dose as per the dosage schedule.

The administration is also preparing for a possible third wave. We have also initiated a drive to boost the immunity of those who are 18 years and less, as they are not covered by the vaccination drive under the present guidelines.

The education sector has faced a major challenge due to the COVID-19

pandemic, especially due to the lack of connectivity in many remote areas. How is Ladakh coping with these challenges?

We started online classes to ensure continuity in the education of our students. In addition, we have also been broadcasting classes over Doordarshan and All India Radio to reach students who do not have internet connectivity.

At the same time, we are also making efforts to improve connectivity across the region. One of the most innovative measures adopted by the administration in Ladakh is that of community classes.

These classes are run in villages with the help of local volunteers and have been very useful and popular, especially in Kargil district. Similarly, we are the first UT in the country that has started providing students with tablets that are pre-loaded with educational material from Class 6 to 12. This will be a major educational tool for students, especially ones who do not have connectivity.

How is the administration promoting tourism, which is a major industry in Ladakh?

Ladakh has been witnessing increased tourist footfall each year and our top priority is to manage this sector in a sustainable manner. We are trying to do this by decentralising tourism away from popular tourist spots.

In addition, we are also focussing on making tourism carbon neutral by promoting eco-tourism ini-

KNOW YOUR LT GOVERNOR

* RK Mathur was appointed as the Chief Secretary of Tripura by the Chief Minister of Tripura in December 2003

* Mathur was appointed as the Union Defence Secretary by the Appointments Committee of the Cabinet (ACC) in May 2013 for a fixed tenure of two years

* RK Mathur was appointed as the Chief Information Commissioner of India (CIC), heading the Central Information Commission (CIC), by the Appointments Committee of the Cabinet (ACC) on 18 December 2015

tiatives, including homestays. We are also working with various stakeholders to develop new tourism products such as historical and cultural tourism, regulated promotion of religious circuits, Silk Route tourism, wildlife tourism, etc.

In fact, the first apricot blossom festival was successfully held across Ladakh this year. This promises to be a major tourist attraction in the future.

Similarly, there is great potential for Astro-tourism given the clear skies in Ladakh, especially in places like Hanley in Changthang. This can also generate revenue without carbon emissions through virtual tourism. We are also trying to make Ladakh a year-round tourist destination.

In this context, we are developing several winter tourism projects, including the promotion of activities such as Mamani Food Festival, winter sports and cultural activities like Zaskar Winter Festival. We have already hosted two annual Ladakh Winter Conclaves since the formation of the UT in 2019.

This has given our efforts great momentum and emerged as an important platform for productive discussions on how to develop tourism in Ladakh. We hope that in due course Ladakh will become a quality rather than mass tourism destination.

How is the administration conserving Ladakh's fragile ecosystem?

The vision of carbon neutrality now pervades every sector and decision pertaining to the development of Ladakh. We have also launched Mission Organic Development Initiative (MODI), which

will play a key role in ensuring that the agricultural sector in Ladakh transitions to organic production systems.

We are also focussing on clean energy generation with many projects under development to tap geothermal, hydro and solar resources and phase out the use of fossil fuels. In the transportation sector, we are currently experimenting with a pilot project with e-buses and hydrogen-based mobility systems.

Thus, all our decisions and policies are now being geared to conserve Ladakh's fragile ecosystem.

Which other sectors in Ladakh have the potential to generate income and employment for youth?

Ladakh is rich in natural resources, which can be a sustainable source of income generation for the youth of Ladakh.

We are currently promoting entrepreneurial ventures in the fields of pashmina, yak and camel wool, sea buckthorn, medicinal, aromatic and nutraceutical plants, etc. The administration is playing the important role of a facilitator and providing support in terms of skill development, training, etc.

In the context of Ladakh's small population, we expect a carbon neutral approach to the sustainable use of its natural resources with the active involvement of the youth will lead to long-term prosperity.

Weaving new dreams: Padma Dechan

STANZIN WANGMO

The monastery at Tangyar basked in the first rays of the sun as the village slowly came to life after a long night. Birds chirped in tune with the sound of water flowing in the nearby stream.

It is a new dawn in Tangyar, one of the villages of Khatodh-Yulsum in Nubra valley. Tangyar has 46 households and is barely 90 kms from Leh across Wari-la. The name Tangyar is probably a distortion of Dang-yar.

According to local folklores, Silk Route traders and other trekkers used to halt at this spot when they travelled along this route. Thus, this place was referred to as 'Dang-yar' i.e. a place to halt. In due course, a village took root here and the passage of time distorted the name to Tangyar.

In this village lives 45-year-old Padma Dechan, who is differently-abled as she is not able to hear and speak. She is a jolly person with a ready smile. I had heard about her from different people who told me that she is famous in the whole area for her handicraft skills, especially knitting, carpet weaving and tie-dye.

Her mother, Tsering Dolma said, "Dechan is very disciplined and she enjoys her work. Some years back officials from the Handicraft Department had organised a training session for the residents of our village, Dechan had shown keen interest in learning these skills and soon mastered them.

She can now knit all types of patterns from the simple to the complex ones. She is able to make sweaters, socks, gloves and caps. She also does tie-dye and is an expert in carpet weaving. Some years back she collaborated with other women in the village to weave the black hat rims for the venerable monks of Stok and Spituk monasteries," she explained.

I managed to speak with Tsering Kunzom, who used to teach carpet weaving in Handicraft Department, Leh. She was one of the instructors in the training programme in Tangyar that Padma Dechan had attended.

Tsering Kunzom recalls, "We had 25 students of that batch and Padma Dechan picked up carpet weaving faster than anyone else. In fact, she would guide and help her classmates with

Padma Dechan's knitting and weaving skills on display

suggestions of colour patterns, precision cutting and assembly of threads. She picked up the skills very fast and I remember watching her mastery grow through the training course."

Dechan's younger sister Tashi Spaldon is also a tie-dye expert. She said that both of them had learnt the skills for tie-dye from their father, Motup, who is a popular artist in the valley.

She added, "Dechan is the most popular person in the family. It is not just for her knitting and weaving skills but also for her generosity and warmth. We have

always encouraged and supported her to explore her skills and abilities. I feel she needs more guidance and mentoring to enhance her skills further. She will really benefit as she is very talented and works hard. Unfortunately, we do not have a proper market here to sell the products that Dechan creates and she often ends up working as a labourer with other women in the village."

As I looked at some of the products that Dechan has produced, Tashi Spaldon piped in, "She is our pride and inspiration!" I nodded in agreement.

EVENT

LG Ladakh, R K Mathur, announced one crore Block Development Fund (BDF) to all the 31 blocks to empower the Panchayati Raj Institutions of Ladakh. "The provisioning of the Block Development Fund by the administration will enable the grassroots democracy to fulfil their ground-level requirements," said Saugat Biswas, Secretary, Rural Development, Ladakh. Sarpanches and BDC Chairpersons are undergoing capacity-building programmes at apex institutions such as NIRD Hyderabad and State Training Academy Uttarakhand. The Block Development Fund has been released for the first time to empower the Panchayati Raj Institutions of Ladakh

L adakh's endeavour to achieve Carbon Neutrality as per PM Modi's vision.

UT Ladakh signs three big MoUs:

- MoU signed with Solar Energy Corporation of India (SECI) for 50MW Solar Power Project at Taru, Leh
- MoU signed with Convergence Energy Services Ltd (CESL) for 5MW Solar Power Project in Zanskar, Kargil
- MoU signed for establishing a dedicated 1.25 MW Green Hydrogen Generation pilot project by National Thermal Power Corporation (NTPC)

L AHDC Leh unanimously passed a resolution on the exemption of funds under different schemes up to Rs 5 Lakhs from tendering process during the General Council Meeting (GCM). This step was taken to provide easy and quick execution authority with the concerned departments for disseminating the benefits of various developmental schemes.

**Congratulations Ladakh!
The First Union Territory to Achieve
100% First Dose Coverage**

This was achieved despite the challenging terrain and extreme weather conditions in Ladakh
The adequate vaccine supply from the centre paced up the vaccination efforts

UT Ladakh is going to establish two special cells on a pilot basis in Leh and Kargil districts, as recommended by the National Commission for Women. The project aims to strengthen the Police system response to gender-based violence in public and private life by empowering women to access all types of support and justice. These cells will be established and implemented in coordination with the Department of Home, Police and WCD/Social Welfare and ensure a strengthened multi-agency coordinated response.

DIARY 2021

UT Ladakh to implement District Environment Plan (DEP) in accordance with National Green Tribunal (NGT) order. DEP has been envisaged to bring the scope of environmental management to local governments and administration to set their goals and targets to achieve desired environmental quality. District Environment Plan has to be made by the district under the supervision of the Deputy Commissioner. For Ladakh, Plastic waste management, especially single-use plastic waste, is a top priority under DEP.

Defence Minister, Rajnath Singh inaugurated the Kungyam bridge in Rong valley. The bridge constructed by Border Roads Organisations (BRO) would not only facilitate strategic and quicker access to the armed forces, but also to the people living in border villages.

Chief Justice, High Court J&K and Ladakh, Pankaj Mithal, laid the foundation stone for District Court Complex at Melonthang, Leh. The project cost is estimated to be around Rs 59 crore. The Complex would consist of the court building, lawyers' chambers, multipurpose hall, mediation centre and residential quarters.

Workshop on Entrepreneurship Development; Opportunities in Leather and allied products held in collaboration with the Central Leather Research Institute (CLRI). LG R K Mathur envisions the development of "Made in Ladakh" products with the household-based leather industry driven by an entrepreneur.

CEC Tashi Gyalsong visited Tibetan refugee settlements in Leh: Tibetan-community issued a statement stating that it is for the first time in their history that a chairman of LAHDC Leh has visited all the TR camps in Leh to listen to their grievances.

Pride of Ladakh: Jigmet Tharchin from Tia village became the 1st civilian from UT Ladakh to summit the Mt Everest on 12th May, 2021

སྐད་ཡིག་གི་རིན་ཐང་།

རང་རེ་ལ་དྲུག་ས་ཀྱི་སྐད་ཡིག་གམ་ཡང་
 ཉ་རྩེ་ཉི་སྐད་ཡིག་འདྲི་ཞི་ལོ་རྒྱུས་རང་
 བཞིན་ལྷོ་མོ་གླིང་ལོ་རྩེ་བརྒྱ་ལྷན་མང་
 པོའི་སློབ་ཉན་དང་བའི་སྐད་ཡིག་ཅིག་ཡིན།
 དེར་སང་ལེས་རིག་ལྷན་པའི་ལ་དྲུག་ས་ཟེར་
 ཉེ་དོམ་རྒྱ་ཡོད་པ་ནི། ལོ་རྩེ་བརྒྱ་ལྷན་མང་པོ་
 ཉན་དང་བའི། ལ་དྲུག་ས་རང་གི་བྱུང་མོང་
 མིན་པའི་རྒྱལ་རབས་ལོ་རྒྱུས་དང་། གར་ཚེད་
 ལྷན་དབྱངས་དེ་བཞིན་སྤྱིད་སྤྱུག་སོ་སོའི་སྐབས་
 ཀྱི་ལམ་ལུགས་སོལ་དེར་སང་མཇལ་དུ་ཡོད་
 པ་དེ་རྣམས་ཡིན།
 ལོ་རྩེ་བརྒྱ་ལྷན་མང་པོ་སོང་ཟེན་ན་ཡང་ད་དུང་
 དེ་དག་མཇལ་དུ་ཡོད་པ་ནི། སྐད་ཡིག་འདྲིའི་
 བཀའ་རྒྱུ་གཙོ་བོ་གཅིག་ཡིན། མཁས་པ་
 མང་པོས། སྐད་ཡིག་ཅི་མི་རིགས་ཀྱི་དོ་རྟུགས་
 དང་། མི་རིགས་ཀྱི་ལྷན་སྐྱོང་ཡིན་པ་སོགས་
 སྐད་ཡིག་གི་རིན་ཐང་མང་པོ་སྐྱོང་། ལ་དྲུག་ས་
 ཀྱི་སྐད་ཡིག་གམ་རྩེ་ཉི་སྐད་ཡིག་ཅི་འཛམ་
 མིང་གི་སྐད་ཡིག་གྲགས་ཅན་ཀུན་དང་གཅིག་
 མཚུངས། གསུང་རབ་ཀྱི་ཐ་སྟོན། གསོ་
 བ་རིག་པའི་ཐ་སྟོན། ཚན་རིག་གི་ཐ་སྟོན།
 ཁྲིམས་ལུགས་ཀྱི་ཐ་སྟོན་སོགས་གང་འཚམས་

ལ་དྲུག་ས་ཀྱི་སྐད་ཡིག་གམ་རྩེ་ཉི་སྐད་
 ཡིག་ཅི་འཛམ་མིང་གི་སྐད་ཡིག་གྲགས་
 ཅན་ཀུན་དང་གཅིག་མཚུངས།

ཡོད། དེར་དུས་ཅའལག་སོ་མ་རེ་བོན་པ་དང་།
 དུས་མཉམ་དུ་ཅའལག་དེའི་ཐ་སྟོན་སོགས་མེད་
 པ་ནི་སྐད་ཡིག་གི་སློབ་མིན་ལ།
 སྐད་ཡིག་དེ་ལ་བརྟེན་པའི་སྤྱི་ཚོགས་ཀྱིས་མ་
 འདད་བའི་སློབ་ཞིག་ཡིན། སྐད་དང་སྐད་
 ཡིག་གཉིས་ཀྱི་བྱུང་པར་འདྲི་འདྲ་ཞིག་མིན་
 ཉན་སྟུང་། སྤྱིར་ན་སྐད་དང་སྐད་ཡིག་གཉིས་
 ཀ་རྫོང་བྱེད་ཀྱི་རག་ཅིག་ཡིན་པ་ལ་བྱུང་པར་
 མེད་ཀྱང་། སྐད་ཡིག་ཟེར་བ་ནི་བརྫོང་འདྲོད་
 ཀྱི་ཀུན་སྲོའི་གི་རྗེས་སུ་འབྲངས་ཉན་གང་
 བསམ་པའི་དོན། ལུས་རག་གི་བྱ་སྲོའི་རྣམས་
 མི་རིགས་རང་གི་བསམ་པ་དང་མཐུན་པའི་ཡི་
 གའི་གཞུགས་སུ་འགོད་རྒྱ་ཡོད་པ་ཞིག་ལ་སྐད་
 ཡིག་ཟེར་དགོས་སམ་སྟུང་། དེར་བརྟེན་སྐད་
 ཡོད་ཅམ་གྱིས་སྐད་ཡིག་ཡོད་པའི་དེས་པ་མེད་
 ལ། ལུང་པ་ཁ་ཤས་ནང་སྐད་ཡོད་ཀྱང་སྐད་
 དེ་དང་མཐུན་པའི་ཡི་གེ་མེད་པས། མི་རིགས་

རང་གི་བྱུང་མོང་མིན་པའི་ལམ་ལུགས་མང་པོ་
 ཞིག་རིམ་བཞིན་འཇའ་ཡལ་བ་བཞིན་ཅ་མེད་
 དུ་འགྲོ་བཞིན་ཡོད་པར་གྲགས་མི་རིགས་དེའི་
 པ་མེས་ཉན་བརྒྱུད་པའི་སྐད་ཡིག་དེ་ཉན་ས་
 ཉ། མི་རིགས་དེ་ཡང་རིམ་བཞིན་ཉན་ས་ཀྱི་
 ཡོད་པ་གཞུང་གནས་མཁས་པ་རྣམས་ཀྱིས་
 གསུངས།
 དེར་བརྟེན་སྐད་ཡིག་གཙང་མ་བཀོལ་བའི་ཁོར་
 ལུག་མེད་ན་དེ་ཡང་འཇིགས་པའི་གནས་ཤིག་
 དུ་བསམ་ཚོགས་སྐད་ཡིག་འདྲི་ལ་ས་གནས་
 སོ་སོའི་མིང་འདྲེགས་རྒྱལ་ཡང་སོ་སོར་འདུག
 དཔེར་ན་བོད་སྐད། ལ་དྲུག་ས་ཀྱི་སྐད།
 འབྲུག་སྐད། མོན་སྐད། སོགས་སྤྱི་ཚོགས་
 པ་ཞིག་སྤྱང་ཡང་དོན་དངོས་ཐོག་དབྱངས་
 གསལ་སོ་བཞི་ཚོམ་གཞིར་གྱུར་བའི་སྐད་ཀྱི་
 གདངས་ཡིན་པ་ལ་བྱུང་པར་མེད། ས་གནས་
 སོ་སོར་བྱུང་མོང་མིན་པའི་སྐད་རེ་རེ་ཡོད་
 པ་ནི་མི་རིགས་ཤིག་གི་འཚོ་བའི་ཐེལ་རིམ་
 མཉམ་དུ་བྱུང་བ་དངོས་ཡོད་ཀྱི་ཚོས་ཉིད་ཅིག་
 ཡིན། ལ་དྲུག་ས་པ་རང་གི་བྱུང་མོང་མིན་པའི་
 སྐད་ཅི་ལ་དྲུག་ས་པ་རང་གིས་སྤྱང་སྤྱོད་གནང་
 དགོས་པ་ལས་རྩེ་ཉི་སྐད་ཡིག་བཀོལ་ལུལ་

ཚང་མས་བྱེད་མི་བྱུང། སྐད་ཡིག་རྒྱུན་གནས་
 དང་བསྐྱེད་ལྗང་མེད་པར་གནས་སྤྱིར། དུས་
 དང་འཚམས་པའི་གསར་ཐོན་དངོས་པོ་རྣམས་
 གྱི་ཐ་སྐད་གཏན་འབེབས་གནང་དགོས། དེ་
 ཡང་སྐད་ཡིག་ཁ་ཅིག་ལ་བྱང་རྒྱུ་པའི་མཁས་
 དབང་མང་ཅམ་ཡོད་དགོས་ཤིང་། ཁོང་རྣམ་
 པས་གསར་ཚུལ་གནང་རྗེས་དེའི་ཐོག་བསྐོ་
 སྤོང་གང་མང་གནང་དགོས། དེའི་ཐང་མཁས་
 དབང་ལྟན་རྒྱས་གཅིག་གྱུར་གྱུར་བ་དང་།
 ད་གཟོད་ཡོངས་ཁྲུབ་གནང་དགོས་ཤིང་།
 མང་ཚོགས་ནས་ཀྱང་དེས་པར་བཀོལ་དགོས།
 སྤྱིར་བཏང་སྐད་ཡིག་གང་འདྲ་ཞིག་ཡིན་ཅུང་།
 སྤྱི་ཚོགས་ཀྱི་འཚོ་བ་དར་སྤུང་དང་མཉམ་སྐད་
 ཡིག་དེ་ཡང་དར་སྤུང་སྤྱི་ཚོགས་པ་ཞིག་ཡོད་
 གི་ཡོད་པ་ཚང་མས་མཁྲུན་བྱུང། འོན་ཀྱང་
 སྐད་ཡིག་དེའི་ཐ་སྐད་རྒྱུ་པའི་གཞུང་ལུགས་
 ལ་འགྱུར་བ་བྱང་བའམ་འགྱུར་བ་མེད་བའི་
 རྒྱུ་ལྡན་ཚེན་པོ་ཞིག་ཏུ་བསམ། སྐད་ཡིག་
 རྩེ་བྲག་པ་ཞིག་གིས་ཚོས་ལུགས་ཤིག་གི་རོ་
 ཚབ་བྱེད་མི་བྱུང་ལ། གལ་སྲིད་དེ་ལྟར་བྱེད་
 པ་ཡོད་ན་ས་མཚམས་དེས་ཅན་ཞིག་གི་ནང་ཏུ་
 འཚུང་བས་སྐད་ཡིག་དེ་ཡང་རྒྱ་ཁྲུབ་ཏུ་འགྱུར་
 མི་བྱུང། སྐད་ཡིག་ནི་ཤེས་བྱ་རྒྱ་རྒྱུ་པའི་
 གནས་གཞན་རྣམས་ཀྱི་མང་གཞི་ལྟ་བུ་ཡིན་
 ལ་སྐད་ཡིག་ཅིག་ལ་མ་བརྟེན་པར་རྒྱུ་པའི་
 གནས་ཤིག་མཁྲུན་པར་དཀའ་བའོ། གཟུར་
 གནས་མཁས་དབང་ཀུན་གྱི་མཁྲིན་དབྱངས་
 གཅིག་གྱུར་གྱིས། སྐད་ཡིག་སྤྱོད་སྤྱོད་ཀྱི་
 ལས་འགུལ་ཨང་དང་པོ་ནི་སྐད་ཡིག་བཀོལ་
 དགོས་པ་དེ་ཡིན་གསུངས། རང་གི་སྐད་
 ཡིག་སྤོབ་པའི་དགོ་རྒྱུ་རྒྱུ་ཐོག་མ་ནི། བ་མ་
 གཉིས་ཡིན་ཞིང་རང་སྐད་ཅི་ཅམ་བཀོལ་བྱུང་
 མིན་ཡང་། གཙོ་བོ་རང་གི་ནང་མི་དང་པ་མ་
 ཀུན་ལ་སྤྱོད་ཡོད། སྐད་དང་སྐད་ཡིག་གཉིས་
 མཉམ་བསྐྱེད་བྱེད་པའི་སྤྱི་ཚོགས་འདིའི་སྤྱོད་
 མོང་གི་ལྟ་སྤྱངས་གཅིག་ནི། རང་གི་སྐད་ཡིག་
 དེ་མ་སྤོབ་པར་ཤེས་དགོས་པ་དང་། གཞན་གྱི་
 སྐད་ཡིག་དེ་དེས་པར་སྤོབ་དགོས་ཤིང་། དེ་
 མིན་གཅིག་གྱང་མ་ཤེས་པའི་གྲུབ་ཏུ་བརྗེས་
 པ་ནི་མོར་བ་ལས་ཀྱང་ཚེས་མོར་བ་ཞིག་ཏུ་

རང་སྐད་གལ་ཚེན་དང་རང་སྐད་ཀྱི་མང་
 གཞི་བརྟན་པོ་ཡོད་ན། སྐད་ཡིག་གཞན་
 ཞིག་སྤོབ་སྐབས་དཀའ་ངལ་མེད་པར་
 མཁྲུགས་པོ་ཤེས་རྒྱུར་མན་ཐོགས་ཚེན་པོ་
 ཡོད་པ་ཡང་། སྐད་ཡིག་ལ་ཞིབ་འཇུག་
 གནང་མཁན་མཁས་པ་མང་པོས་གསུངས།

བསམས། གྱིས་པ་རྒྱང་རྒྱང་གིས་ཁ་ནས་སྐད་
 ཚ་བཤད་འགོ་བརྟུགས་མ་ཐག གཞན་སྐད་
 བསྐྱེད་རྒྱ་ལས་རང་སྐད་པལ་ཚེར་རང་སྤྱོད་
 ལ་སྤོབ་པའི་འབད་བརྟེན་མི་བྱེད་ལ། རྩེད་
 ན་ཡང་གཞན་གྱིས་འཇུ་སྤོབ་དང་སྤོབ་མེད་
 རྩེད་མི་ཡོད་ངལ་བསམ་པའི་ལྟ་སྤྱངས་ཡང་
 ཡོད་ཚེད་འདུག རང་སྐད་གལ་ཚེན་དང་རང་
 སྐད་ཀྱི་མང་གཞི་བརྟན་པོ་ཡོད་ན། སྐད་ཡིག་
 གཞན་ཞིག་སྤོབ་སྐབས་དཀའ་ངལ་མེད་པར་
 མཁྲུགས་པོ་ཤེས་རྒྱུར་མན་ཐོགས་ཚེན་པོ་ཡོད་
 པ་ཡང་། སྐད་ཡིག་ལ་ཞིབ་འཇུག་གནང་
 མཁན་མཁས་པ་མང་པོས་གསུངས། སྤྱི་ལོ་
 རྒྱ་གར་དབུས་གཞུང་གིས་ཤེས་ཡོན་སྤྱིད་རྒྱས་
 མོ་མ་གཏན་འབེབས་གནང་དགོས་དོན་ཡང་།
 གཙོ་བོ་ས་གནས་མོ་མོའི་བ་མེས་ནས་དར་
 པའི་སྐད་ཡིག་སྤྱོད་སྤོབས་དང་ཡུན་གནས་
 རྒྱུར་ཡིན་པ་ལས། རྒྱལ་ཁབ་གཞན་གྱི་སྐད་
 ཡིག་ལ་སྤྱང་མེམས་གྱིས་མ་བརྟེད་པ་མེགས་
 མིན། སྐད་ཡིག་ལ་ཞིབ་འཇུག་གནང་མཁན་
 མཁས་པ་ཀུན་གྱིས་གསུངས་པ་ལྟར་ན།
 འཛམ་སྐྱིད་འདྲིར་སྐད་དུག་སྤོབ་སྤོབ་བརྒྱ་ལྷག་
 ལྡང་འདུག་གྱང་། སྤོབ་སྤོབ་ལྷག་ཅིག་སྐད་

གཅིག་ལྷ་ལས་ཡི་གེ་མེད་པས་སྤོབ་ཟིན་པ་
 དང་། མང་པོ་ཞིག་སྐད་དང་ཡི་གེ་གཉིས་ཀ་
 ཡོད་ཀྱང་སྐད་ཡིག་བཀོལ་སའི་ཁོར་ཡུག་མེད་
 པའི་རྒྱུ་གྱིས་སྤོབ་ཟིན། ཁ་ཅིག་ནི་སྤོབ་འཛོད་
 ཀྱི་མར་མེ་བཞིན་གྱུར་བཞིན་འདུག་གསུངས།
 རྒྱ་མཚན་དེར་བརྟེན་རང་གི་མི་རིགས་ལ་ཞེན་
 པ་ཡོད་ན། སྤོབ་བྱ་དང་མི་ཚོགས་འདུ་སྲུག་
 ལ་དེས་པར་རང་སྐད་གཅང་མ་བཀོལ་དགོས་
 པ་དང་། རང་སྐད་ཐོག་འཕྲི་ཤེས་དགོས་པ་
 དེ་ཡིན། རང་གི་སྐད་ཡིག་སྤྱོད་སྤོབ་དང་ཡུན་
 གནས་ཀྱིར། མ་མཐར་མི་རིགས་གཅིག་པ་སྤུ་
 དང་སྤུ་བའི་སྐབས། རིན་ཐང་ཅན་གྱི་སྐད་
 ཡིག་འདི་གང་མང་བཀོལ་བ་ཡང་མི་གཅིག་གི་
 རྒྱབ་རུས་པའི་ལས་འགུལ་ཞིག་ཡིན།
 རྣམ་རྒྱུས་ཁྲུབ་འདྲིར་མེབས་པའི་མཁས་དབང་
 དང་། ཤེས་འཛོན་ལྷག་བསམ་དག་པའི་
 རྒྱུ་བོ་ཡིས། བཀའ་རྒྱུན་སྤོབ་བཅངས་རྣམ་
 པར་རྟོག་པའི་མཁའ་། ལྟར་བའི་གནད་དོན་
 གཞུགས་རིས་ཅམ་ཏུ་བཀོད།
 གང་གི་ལམ་སྤོབ་ཐབ་པོར་ཚོངས་འཚར་ལ།
 མཁས་པས་གཟིགས་ན་ཞེལ་ཞིང་དགོད་པ་
 མང་།
 རྒྱུན་པོ་ལ་མཚན་རྒྱུ་བའི་གཏམ་མེད་གྱང་།
 རང་གི་འགན་ཁུར་བསམ་བཞིན་གྱིས་པ་
 ལགས། ཞེས་པ་འདི་ནི་ལྷན་དགོ་བཤེས་
 དགོན་མཚོག་རྣམ་དག་པས་སྤྱི་ལོ་ ༢༠༡༧ ལ་
 ༠༧ ཚེས་ ༢༩ གིས་པ་དགོད། །།

དགོ་བཤེས་དགོན་མཚོག་རྣམ་དག

བྱང་ཐང་གི་ཡར་རྒྱས་གོང་འཕེལ་འཆར་གཞི།

སྤྱི་ལོ་ ༢༠༢༠ ལྷོ་མོ་ ༤ ཚེས་ ༢༧ ཉིན་
 ཉེ་མ་ས་གནས་སུ་ལ་དུགས་དབྱུང་གཞུང་
 མངའ་སྡེའི་སྤྱི་དཔྱད་གཞིའི་པ་
 LG R.K Mathur གྱིས་བྱང་ཐང་གི་
 ཡར་རྒྱས་གོང་འཕེལ་ཆེད་ཉིན་སློང་ས་ཡ་
 ༢༧ ཡི་ཚོག་མཚན་དང་དོས་ལེན་གནང་
 འདུག་ལྷག་དྲགས་འདྲིའི་དམིགས་ལུལ་
 རི་བྱང་ཐང་ས་གནས་ཀྱི་འབྲོག་པ་དང་
 རིང་འབྲོག་མང་ཚོགས་ཀྱི་སྤྱི་ཚོགས་
 ཡར་རྒྱས་གོང་འཕེལ་ཆེད་ཡིན་འདུག་
 དེའུལ་རོགས་ནང་གདན་གྱི་བཟོ་བཞུག་
 གལ་ཆེན་གོང་འཕེལ་དང་། སྤྱོད་ཁང་།
 ཁམས་བདེ། སློབ་སྦྱོང་། ལས་སྐྱེའི་གོ་
 གྲུབ་སློབ་འཕྲིན། རྩལ་ལུགས་རྒྱུ་
 ཡངས། ལྷགས་ཐོག་གི་ཉེར་མཁའི་དངོས་
 བོ་སོགས་གལ་ཆེན་དགོས་མཁའ་ཀྱི་ཡིན་
 འདུག་ ༢༠༢༡ དང་ ༢༠༢༢ ལོའི་ལོ་འཁོར་
 འཆར་གཞི་ SDP ཚོག་མཚན་བཞུག་
 པའི་འོག་ཉིན་སློང་ས་ཡ་ ༢༡.༢༩ ཡིན་
 འདུག་
 དེ་ནང་ནས་ཉིན་སློང་ས་ཡ་ ༣༤.༣༢

གཏོང་སྤྱོད་བྱས་ཟིན། དེའི་ནང་ལས་ཀ་
 ལྷོ་མོ་ལོང་ཡོད། དཔེར་ན།འབྲོག་པའི་ས་
 ཁམས་དང་ལྷགས་རིགས་ཀྱི་ཁང་པ་སོ་
 སོར་བཟོ་བ་དང་། ཉེ་མ་དང་དུར་བྱག་
 ཏུ་འབྲོག་པའི་འབྲོག་སྤོན་ཁང་རེ་རེ་ཆེད་
 ཉིན་སློང་ས་ཡ་ ༢.༤༠ དང་། དེ་བཞིན་ཏུ་
 ལྷོ་མོ་དང་ལྷོ་མོ་ཡར་རྒྱས་གོང་འཕེལ།

ལྷགས་ནད་བཅོས་ཐབས་སྤྲོད་ཁང་། བད་
 པ་འབྲེན་འཁོར་། དགོས་མཁའ་སྤྱོད་ཚོགས་
 ཀྱི་རྩལ་འབྲེན་ཚོགས་ཁང་། འབྲོག་པའི་
 འབྲོག་སྤོན་ཁང་། ལྷགས་འཚོ་ལུས་རྩལ་
 ར་བ་དང་།འབྲོག་གྲུ། འབྲེར་བདེ་གསང་
 སྤྱོད་དང་རྒྱུང་འབྲེན་སོགས།
 འཆར་གཞི་འདི་མན་བྱགས་ཅན་དང་
 །ཁངས་པོ་ཡོང་སྤྱིར་ཚོགས་འདུ་ཐེང་ཁ་
 ཅིག་བྱང་ཐང་ས་གནས་ཀྱི་སྤྱི་དམངས་
 ཡོངས་ཀྱི་འབྲུས་མི་དང་དེ་བཞིན་ལྷགས་
 ལས་དཔོན་རིགས་སོགས་དང་འབྲེལ་བའི་
 གྲོས་ཚོགས་རབ་དང་རིམ་པ་འཚོགས་
 བས། འཆར་གཞི་ཆེན་པོ་ཞིག་ལ་གྲོས་
 བསྐྱར་བྱས། ཚོགས་འདུའི་དམིགས་ལུལ་
 རི་འབྲེལ་ཡོད་ས་གནས་ཀྱི་མང་ཚོགས་ཀྱི་
 འབྲུས་མིའི་རྩེར་ལན་དང་གོས་འགོ་བསྐྱ་
 ཡེན་བྱས་ཏེ་ལས་ཀ་སྤར་བས་སྤྱི་དགོ་
 བོ་བྱེད་ཆེད་ཡིན།
 དཔལ་བཟང་གིས་རྣམ་རྒྱལ་གཡག་ཞི།
 གམ་ལུལ་ཡར་རྒྱས་སྤེ་ཚན་གྱི་འཛིན་སྤྱོད་

གོ་མི་དེ་གི་འཕམ་མཁན་གྱི་ལྷན་ཁག་གི་མེད་པའི་དཔལ་བོ།

གོ་མི་དེ་གི་འཕམ་མཁན་གྱི་ལྷན་ཁག་གི་མེད་པའི་དཔལ་བོ་
 བདེ་དང་འབྲེལ་བའི་དཀའ་ངལ་དང་
 འཐབས་པའི་སྐབས་སུ་ལ་དཀའ་མི་མང་
 གི་སྤྱི་ཚོགས་ནང་བརྩིས་ཏེ་ཚར་མེད་གྱི་ལོ་
 རྒྱུས་ཡང་ན་གནས་ཚུལ་སྤྱི་ཚོགས་ལྷན་
 རྒྱུང་ཡོད། དེ་ཡང་ཉེན་རྟོག་པའི་བཀག་
 སྐྱོམ་སྤྱི་ཚོགས་ལག་ལེན་ལ་འབྲེང་རྒྱ་དང་
 ། དཀའ་སྤྱོད་ནང་རྒྱུ་པའི་ཡུལ་མི་མང་
 པོ་ཞིག་གྲོངས་མཁན་གྱི་སྤྱི་ལོ་དུས་སྤྱོད་
 གྲུབ་མཁན་གཙང་སྤྱི་ལོ་ཞབས་རྟོག་པ་ནང་
 ཡམས་འབྲུང་ཏེ་(འགོ་སྤྱོད་)རང་སྤྱོད་དང་
 གྲུབ་བ་དང་། བཀག་རྒྱུ་དུས་སྐབས་
 བདག་པོ་མེད་མཁན་དུང་འགྲོ་སོགས་
 སྤུལ་སྤྱོད་གྲུབ་མཁན་ཀྱི་སྤྱི་ལོ་ཡིན།
 གོ་མི་དེ་གི་འཕམ་མཁན་གྱི་ལྷན་ཁག་
 རང་རང་གི་ཁང་པའི་སྤྱི་ལོ་ལ་ཆ་ཡོད་
 བཀག་ནས་རང་ཁང་དུ་མི་སྤྱོད་ཀ་མེད་གྱུར་
 དུ་བརྒྱུག་པའི་དུས་ངན་ནང་དུང་།
 གོ་མི་དེ་ལ་འཐབས་འཛིངས་མཛད་མཁན་
 དཔལ་བོ་དཔལ་ལོ་ཀྱང་རང་སྤྱོད་འབེན་ལ་
 བརྩུགས་ཏེ།
 མི་མང་གི་བདེ་ཐབས་དང་འབྲེལ་བའི་
 སྤྱོད་ལས་ཀྱི་མཐུན་དེ་མཛད་ཡོད། དེ་
 ཡང་ཉེན་རྟོག་པ་(སྤྱི་ལོ)དང་ཁམས་
 བདེའི་ཞབས་རྟོག་པ་ཀྱང་མཐུན་ལ་ཐོན་ཏེ་
 ཐེམས་སྤྱོད་སྤྱོད་བཀག་རྒྱ(ལོ་ལྟ་ཁོ་ན)ཡིན་
 མིན་ཚང་མའི་རིངས་ལ་སྤྱི་ཚོགས་ཀྱི་བདེ་
 རོན་ལ་སྤྱོད་ལས་སྤྱི་ཚོགས་ཀྱི་མཐུན་དེ་
 མཛད་ཡོད།
 གོ་མི་དེ་གི་འཕམ་མཁན་གྱི་ལྷན་ཁག་
 ཀྱང་རང་གི་ཁམས་བདེ་སྤྱོད་སྤྱོད་དང་བདེ་
 རོན་ལ་བསམས་ཏེ་རང་ཁང་ནང་དུ་འདུག་
 ཡོད་ནའང་། མཐུན་ལ་ཐོན་ཏེ་མི་མང་གི་
 ཁམས་བདེ། དེ་ཚོགས་ལ་གཞུང་གི་ལས་

ཚོར་ཁྲིམས་དང་བཅས་པ་བརྟན་པོ་ལུས་
 ཚེད་ཚུ་ཚོད་ལོ་ལོ་སྤྱོད་ལས་མཛད་དེ་
 མི་མང་ལ་ཁམས་བདེའི་ཞབས་རྟོག་འཐོབ་
 པ་བྱ་རྒྱུ་དང་།
 དཀའ་ངལ་སྤྱོད་དེ་ཡོད་མཁན་ཀྱང་ལ་
 རོགས་རམ་འཐོབ་པའི་སྤྱོད་ལས་མཛད་
 མཁན་ཞི་ཁོང་ཀྱང་ཡིན།
 གོ་མི་དེ་གི་འཕམ་མཁན་སྐབས་རང་ཉིད་སྤྱོད་
 བཏང་གིས་སྤྱི་ཚོགས་ཀྱི་ཞབས་རྟོག་པ་
 ཡོངས་གྲགས་སུ་མ་ འབྲུང་ཞིང་མང་
 པོས་ཏ་མ་གོ་བའི་ལོ་རྒྱུས་འདི་ཚུགས་ཀྱང་
 ཚང་མས་ཏ་གོ་བ་དང་། དེར་རོས་ལེན་
 བྱ་རྒྱུ་དེ་གལ་ཅན་གྱུར་ཏེ་ཡོད། དེའི་ནང་
 བས་ལོ་རྒྱུས་གཉིས་ཞི་དམིགས་བསལ་
 བྱས་ཏེ་ཤེས་དགོས་དང་ཤེས་འོས་པ་ཅན་
 ཡིན། དེ་ཡང་མོད་སྤྱོད་ཨ་ཀ་བར་། གང་
 གིས་དུས་ངན་དེའི་སྐབས་རང་གི་ལས་
 འགན་སྐྱོབ་བཞེན་དུ་མི་མང་ནད་པ་མང་
 པོར་དུས་ཐོག་ཏུ་སྤྱོད་དཔུང་འཐོབ་པའི་

ཚེད་སྤྱོད་ཁང་དུ་སྤྱོད་པ་བཞེན་རང་སྤྱོད་རིན་
 ཅན་དང་གྲུབ་དགོས་གྱུར་བས་ང་དང་གིས་
 ཁོང་ཚོགས་ཀྱང་སྤྱོད་སོགས་འགྲུལ་ཐེབས་
 སུ་བརྒྱུག་པའི་དམིགས་དཔེ་བཟང་པོ་
 ཀྱང་ལེན་ཏེ་ཁོང་ལ་གྲུས་བཀུར་གྱི་བསྟོན་
 བསྤྱོད་ལུ་དགོས།
 བསྐྱོར་འཛིན་ཚོས་རྒྱལ་ཡང་དེ་ཚོགས་
 དམིགས་དཔེ་བཟང་པོ་བསྐྱོར་མཁན་ནང་
 གི་གཅིག་ཡིན།
 ཁོང་གིས་རང་ཉིད་ཀྱི་ལས་ཁོངས་སུ་མེད་
 བཏང་རོགས་རམ་དགོས་སའི་མཐུན་ལ་
 བསྟོན་དེ་ནད་ཡམས་གྱིས་གྲོངས་པའི་
 འདས་པོ་ཀྱང་ལ་གྲུས་བཀུར་མཚོན་སྤྱོད་
 དང་གྲུས་བཀུར་གྱིས་སྤྱོད་པོ་དུས་སྤྱོད་
 མཛད་ཅིང་རང་ཉིད་སྤྱོད་བཏང་མཛད་
 པའི་དཔལ་བོ་ ཁོང་ལྟ་བུ་ལྟོ། སྤུལ་གྱུང་
 གི་དཔལ་བོ་རང་ཡིན་པའི་རོས་ལེན་དང་
 མཉམ་དུ་ནམ་ཡང་ཁོང་དཔུང་འཐོབ་བསྟོན་
 ཅིང་གྲུས་པ་ལྟ།

ཀོ་ལི་དང་ཉལ་ལོ་སྐོར་སྐྱོད་དཔལ་བོ།

མུ་གར་ནང་ཉལ་ལོ་དབྱིབས་ནང་པའི་
གྲངས་ཀ་རྒྱས་པའི་སྐབས། ལ་
དུགས་དབྱས་གཞུང་མངའ་སྡེས་ཚོང་
གཉིས་ཀར་འཕྲོད་བརྟེན་ལས་བྱེད་
དང་མི་དམངས་ཁྲིམས་ལུགས་ལག་
ལེན་མ་གཏོགས། གཞན་ལས་ཚོར་ཚང་
མར་དགག་བྱ་བཅོས་ཏེ་ཡོད་པ་ཡིན།
གནས་ལུགས་འདི་ནི་སྤོང་གི་མི་མང་
ཚད་དང་།

དམིགས་གསལ་གྱི་ཉེན་སྲུང་བརྟེན་ནས་
འཚོ་བ་སྐྱེལ་མཁན་ཀུན་གྱི་སྲིང་དཀའ་
ལས་བར་དོ་ཅན་གྱུར་། དུས་ནམ་ཞིག་
ཉལ་ལོ་དབྱིབས་ཉལ་ལོ་སྐོར་སྐྱོད་ཚང་མ་
རང་རང་གི་ཁང་པར་བཀག། ཉེན་རྒྱུ་པ་
དང་པེ་རའི་དམག་མི(paramilitary
forces)ཀུན་གྱིས་བཀག་སྲུང་འདི་མཐར་
ཁེལ་ལུས་པ་དང་། མི་དམངས་ཀྱི་ཕན་
བདེ་ཚེད་རྒྱ་ལམ་དུ་ལྷོ་རྒྱ་རྒྱུ་བྱས། དཀའ་
ལས་བར་དོ་མང་པོ་ཡོད་བཞིན་དུ། མི་
མང་པོ་ཞིག་གིས་གཞོན་དོན་ཚེད་དམིགས་
བསལ་གྱི་ཕྱག་ལས་མང་པོ་མཛད། ཉེན་
རྒྱུ་པ་ཀུན་ནི་རྒྱ་ཁྲབ་ཉལ་ལོ་དབྱིབས་
ཉལ་ལོ་དང་ལེན་པ་ཚང་མའི་ནང་ནས།
དམིགས་བསལ་དུ་བརྟེན་འོས་པ་ཞིག་དུ་

འདང་ ཅམ་གྱི་
མཐུན་རྐྱེན་དང་རང་སྲོག་གི་འཛིགས་སྐྱོད་
ཡོད་ན་ཡང་།
ལ་དུགས་ཀྱི་ཉེན་རྒྱུ་པ་ཀུན་གྱིས་གནས་
སྐྱོད་འདི་ལ་གདོང་ལེན་བྱས།
ཉེན་རྒྱུ་པ་ཀུན་མེད་ན་ཚོང་འདིར་བཀག་
སྲུང་བྱེད་པ་དང་། ལས་དོན་ཀུན་འགྲུབ་
བྱུང་བ་ཁག་པོ་ཡིན། ཁོང་ཚང་མས་ནན་
དུག་གྱི་སྐོ་ནས་རང་སྲོག་ལ་ཉེན་ཁ་ཡོད་
ཀྱང་། བཀག་སྲུང་ཀུན་ཚད་ལྡན་ཞིག་
འགྲུབ་བཅུག་དགོས་ཡོད་པ་ཡིན། ཉེན་
མཚན་གཉིས་ཀར་རྒྱ་ལམ་དང་གཞུང་གི་
ངོས་ལེན་མེད་པའི་ལས་རྒྱལ་ལས་འགག་པ་
དང་། མ་ཚད་རང་གི་ལས་ལས་ལོགས་
སུ་བྱུར་བཀག་སྲུང་ཡོད་པའི་མི་དམངས་
ཀུན་ལ་ཚོད་མ་དང་ཟས་རིགས་སྤྲོ་སོགས་
བཀག་སྲུང་མ་ཚད་ལྡན་པའི་ལས་ལས་ལོགས་
འདིར་

ཡོང་པའི་སྐོར་པ་རྒྱལ་ལ་འབྲེན་འཁོར་
དང་བཟའ་བཏུང་སོགས་ཀྱི་གྲ་སྐྱིག་
བྱས། དཔེར་འོས་པའི་ལ་དུགས་ཀྱི་
ཉེན་རྒྱུ་པ་མང་པོས་རང་ལས་ལས་
ལྷན་པ་གཞན་མི་དམངས་ཀུན་གྱི་ཕན་བདེ་
སྲིང་ཕྱག་ལས་མཛད། དེའི་ནང་ནས།
སྤྱི་ལོ་ ༢༠༢༠ ལྷ་བ ༩ པའི་ནང་ཉེན་རྒྱུ་པ་
དཔོན་པོ་S,W,རྒྱལ་རྒྱལ་གྱིས་འགོ་བཟུང་
མཛད་དེ་ཉེན་རྒྱུ་པ་ཞིག་གིས། ལུབ་རའི་
ཡུལ་དུ་སྤྱི་ཡུལ་གྱི་སྐོར་པ་ཀུན་ལ་སྐྱེལ་ས་
སོགས་སོགས་དགོས་རིགས་ཀུན་བཏོ་སྤྲོ་
བཏང། ལྷ་པ་འདི་ཀུན་བཟའ་བཏུང་འདང་
ངས་ཅམ་ཡང་མེད་པར་རང་གི་ནང་མི་ཀུན་
མཉམ་དུ་ཁད་ཡོད་པ་ཡིན།
དེ་བཞིན་དུ་ལྷ་ལྷ་གི་ཉེན་རྒྱུ་པ་གཙོ་
གནས་ཀྱི་དཔོན་པོ་བསྐྱེད་འཛིན་དཔལ་
འབྱོར་མཚེག་གིས་འགོ་བཟུང་བྱས་ནས།
ཡུལ་དེར་ཡུལ་གཞན་གྱི་སྐོར་པ་ཀུན་ལ་
དགོས་རིགས་ཀྱི་ཅ་ལག་ཀུན་བཀུས།
ཚོང་གི་ཉེན་རྒྱུ་པ་ཀུན་གྱིས་རང་དང་
མི་དམངས་བར་གྱི་འབྲེལ་ལམ་བརྟན་
པོ་མཛད། དཔེར་ན། མུ་གར་གང་
པོར་ཚོང་ཁང་དང་ཟ་ཁང་ཀུན་སྐོར་སྐྱོད་
སྐབས། རྒྱལ་ཁབ་གཞན་ནས་རང་ཡུལ་

དུ་ལོག་པའི་འགྲུལ་མི་ཀྱུན་ལ་ངལ་ཟས་
སོགས་བྱིན། གནས་སྤང་གཞན་ཞིག་
ཏུ། ཉེ་མོ་ལོ་འཛིན་(Housing
colony) ཉེ་ཤོག་སྤོང་ནས་ཀྱི་སྤྲེལ།
ཨ་མ་པན་བྱས་མ་ཞིག་སྐྱེས་ཁང་ནས་སྤང་
རྗེས། རང་གི་ཁང་པར་ལོག་ཆེད་སྤྲེལ་འདྲེན་
ཀྱི་མཐུན་སྦྱོར་མ་རྒྱུད་པར་དཀའ་ངལ་སྤོང་
བཞིན་པའི་སྐབས། ཁོང་ལ་དུས་ཐོག་
ཏུ་རོགས་བྱས། ཕྱག་ལས་བཟང་པོ་དེ་
ཀྱུན་ལ་ཡུལ་མི་རྣམས་ཀྱི་བསྐྱབས་བརྩེད་
རྒྱས་པ་མཛད། དེ་བཞིན་དུ་ཉེ་ཤོག་ཏུ་པ་
བྱ་མོའི་ཡན་ལག་གིས་ཀྱང་དོག་དབྱིབས་

ཀྱང་པའི་བཀག་རྒྱུ་དུས་སྟུ། མི་དམངས་
ཀྱུན་ལ་རོགས་དང་བཀའ་བྲིམས་ཀྱུན་ལ་
ལག་ལེན་རྒྱས་པ་མཛད། དེ་མ་ཚད་ཉེ་
ཤོག་པ་ཀྱུན་བཀག་རྒྱུ་དུས་སྟུ་བྲིམས་
འགལ་བྱེད་མཁན་ཀྱུན་ནས་རྟུང་རྒྱུ་ཀྱི་
དཀའ་ངལ་ཡང་བཟོད་དགོས་བྱུང་། དུས་
གཞན་ཞིག་ན། མི་དམངས་ཀྱི་པན་བའི་
ཆེད། རོ་མ་ཚད་པའི་ནད་པ་རྣམས་རྟོག་
དཔྱད་གཙོ་གནས་སྟུ་འདྲེན་པའི་སྐབས།
འཛིགས་སྤང་སྐུལ་བ་དང་འཚོ་བའི་ལས་
སོགས་ལས་གོ་དོང་ལེན་བཅོ་དགོས་ཀྱང་
བྱུང་། ད་ལྟ་ལྷོ་མོ་གླིང་པའི་རྒྱ་ལྷོ་

དོག་དབྱིབས་ནད་ཡམས་ཀྱི་འདྲིམ་དང་
ཚང་མ་ལ་རིན་ཐང་ཅན་གྱི་སྤོབ་ཚན་མང་པོ་
ཞིག་བསྐྱབས།
མི་དམངས་རྣམས་ཀྱིས་ཉེ་ཤོག་ཏུ་ཀྱུན་
ཀྱི་ལྷག་བསམ་དང་ཕྱག་ལས་ཀྱུན་ལ་ཡི་
རངས་དང་བསྐྱབས་བརྩེད་བརྩེ་བསྐྱར་བྱ་
དགོས། ཁོང་ཀྱུན་ནི་འཛིགས་སྤང་གི་དུས་
ག་ཅུག་ཅིག་ཡིན་ནའང་ཕྱག་ལས་མཛད་
མཁན་དང་པོ་དེ་ཡིན། ཁོང་ཚང་མས་དོག་
དབྱིབས་བཀག་རྒྱུ་དེ་ལོ་ལ་མི་དམངས་
ཀྱུན་བརྟན་པོ་འབོར་བ་ལ་རོ་མ་ལེན་དང་
བསྐྱབས་བརྩེད་བྱེད་དགོས།

རང་བས་རང་གི་ལས་འགན་གཙོ།

འདི་ནི་དོག་དབྱིབས་ནད་ཀྱི་གདོང་ལེན་
པ་མེད་ཨ་ག་བར་གྱི་སེམས་སྐུལ་ཐེབས་
པའི་གཏམ་ཞིག་ཡིན། ནད་པ་འདྲེན་
འཁོར་(Ambulance)གདོང་མཁན་
མེད་ཨ་ག་བར་ཉེ་མོ་མཚན་གཅིག་མཛད་
ནས་དོག་དབྱིབས་ནད་པ་རྣམས་སྤོབ་
ཐབས་ལ་འབད་བཞིན། མཐར་རང་ཉེད་
དོག་དབྱིབས་ནད་ཀྱི་གཞན་དབང་དུ་བྱུར་
ནས་སྤོབ་དང་བྲལ།
སྤྱི་ལོ་ ༢༠༢༠ ལོ་ལྷོ་བ་ ༠༥ པ་དེ་ལོ་ལྷོ་བ་འཇུ་
ང་ལྷོ་ལེན་མཁན་མེད་ཨ་ག་བར་ལ་ལས་
མང་པོའི་དུས་ཤིག་འགོ་བྱས། དེ་ནི་
ནམ་མེད་ཨ་ག་བར་གིས་དོག་དབྱིབས་
ནད་པ་རྣམས་ནད་པ་འདྲེན་འཁོར་བརྒྱུད་
ནས་སྤོབ་འདྲེན་བྱེད་པའི་དུས་དེ་ཡིན།
ཆུ་ཤོད་འོག་མ་པ་ཨ་ག་བར་ནི་ཆུ་ཤོད་
ཤམ་མའི་སྤོབ་འགོའི་འགོ་བརྩེད་ཁང་དུ་
ནད་པ་འདྲེན་འཁོར་པའི་ཚུལ་ལ་བསྐྱོས་
ཏེ་ཡོད་པ་ཡིན། ཁོང་ནི་སྐྱེས་ཞབས་པ་
རྣམས་ཀྱི་ནད་ནས་དོག་དབྱིབས་ནད་པ་
མཉམ་དུ་འགོ་མ་ཕྱག་ལས་མཛད་མཁན་
མང་པོའི་ནད་ནས་ཕྱག་ལས་མཛད་
མཁན་དང་པོ་དེ་བཞིན་ཏེ་ཡིན། དེ་
མ་ཚད་འཛིག་རྟོག་གང་པོ་དོག་དབྱིབས་

ནད་ཀྱིས་མཉམ་བའི་གནས་ཚུལ་གསལ་
བཞིན་དུ། ཁོང་གིས་ལྷག་བསམ་ཐོག་
ནས། ནད་པ་རྣམས་སྐྱེས་ཁང་དུ་སྤོབ་
འདྲེན་མཛད་པའི་ཕྱག་ལས་བསྐྱེད་སྟུ།
དོག་དབྱིབས་ནད་པའི་གཏམ་ཀྱིས་
བཞིན་པའི་སྐབས། ཁོང་རང་ལ་ནད་བྱ་
སྤུར་སྤོབ་པའི་འཛིགས་སྤང་དེ་ཡོད་ཀྱང་
རང་གི་ལས་འགན་མ་འགལ་བར་ནད་པ་
རྣམས་ལྷོ་ལྷོ་ནས་སྤོབ་འདྲེན་བྱས།
ཁོང་གི་མཉམ་མ་ཉམ་གིས་ཀྱིས། “ནད་
པ་དང་པོ་ཐོན་པ་དང་ང་ལ་མཚན་ཀ་
ཡོངས།” “སྐྱེས་ཞབས་ཐོག་ཕྱག་ལས་

གཏང་ནས་རང་ལོ་སྐུལ་ཅུ་ཙམ་གྱི་ཉམས་
སྤོང་ཡོད་པས། ཁོང་ལ་ནད་བྱ་འདི་རི་
ཙམ་ཚབས་ཆེན་ཡིན་ཤེས་བྱུང་བ་དང་།
ཡང་ཁོང་གིས་ང་ལ་ཚང་མའི་མཚན་ཁ་
མཛད་འདུག། གང་ལྟར་ཁོང་གིས་ནད་
བྱ་འདིའི་འཛིགས་སྤང་ལ་མ་འཛོམས་
པར་རང་གི་ལས་འགན་གཙོ་བོར་འཛོན་
ནས་ཕྱག་ལས་མཛད། “ཡང་ཁོང་གིས་སྐྱུ་
བ་ཤིག་དུ་བཞིན། ཨ་ག་བར་མཚན་
གིས་ཁ་རས་བཏགས་བྱ། དུག་སེལ།
ལག་པ་འཁྲུ་བ། གོས་ལག་ཀྱུན་བྱི་ལོག་
ཏུ་སྤང་ནས་ནད་ལ་ཞུགས་པ་དང་

ནང་མི་ཀུན་དང་མཉམ་པོ་བར་རྒྱུ་བོར་
 བ་སོགས་ལག་ལེན་བྱས། ཁོང་མང་ཆེ་
 བ་ཉིན་མཚན་དུས་དྲུག་ལས་གནང་
 བ་ཞིན་བཞུགས་པ་དང་། “ཚོས་བཅོ་དུས་
 མ་གཏོགས་ནམ་འབོད་ནའང་ཡོང་ཚོག་
 ཚོག་ཞུགས། མ་ཚད་དཔོན་པོ་མཚོག་
 ནས་སྤང་བ་ལེན་ཏེ་མ་གཏོགས་ཚོས་
 ཀྱང་མཛད་སྤོལ་མེད།” ལྷོ་བ་ལེགས་ཀྱིས་
 “གཞུང་གིས་རང་གི་ལས་འགན་ཀུན་
 འགྲུབ་མྱིར་གློ་ཕོགས་གཏོང་བས། རང་
 གིས་ཀྱང་ལས་དོན་ཀུན་དང་པོ་མཉམ་དུ་
 བྱེད་དགོས།” ཞེས་ནས་ཀྱིས་སེམས་
 མཚར་དང་བཅས་ཨ་ཀའ་བར་གིས་རང་གི་
 ལས་འགན་གཅོ་བོ་བྱས་པ་གསལ་པོ་
 མཛད།།
 ཨ་ཀའ་བར་མཚོག་གི་གཅེས་ཕྱག་ཨམ་ཇེད་
 ཨ་ལི་ནི། ལྷོ་ལོ་ ༢༠༡༠ནས་རང་གི་ཁང་
 པ་དང་ཐག་རིང་ཇམ་སྤུར་བཞུགས་ནས་
 སློབ་སྦྱོང་བྱེད་བཞིན་ཡོད་པས། ཁོང་
 གི་སྤྱིར་བཏོན་བྱེད་ལམ་ལུགས་འདི་ནི་རང་
 གི་ཨ་པ་མཉམ་དུ་དུས་ཚོད་འཕུད་པའི་
 ལྷོ་བས་བཟང་པོ་ཡིན་འདུག། “ཁོང་
 གིས་སློབ་སྦྱོང་བཅོ་ཕྱིར་དབང་ལེན་བྱེད་
 གི་མེད་པ་དང་། མ་ཚད་ཁོང་གིས་ང་
 ཚོ་ལ་བསྟོད་འོས་པའི་མི་ཚོ་ཞིག་བསྐྱེད་
 གུལ་བའི་རེ་བ་གནང་གིན་ཡོད།” ཅེས་
 ཨམ་ཇེད་ཀྱིས་མོལ། ཨ་ཀའ་བར་ནི་ཁོང་

རང་གི་ནང་མི་ཀུན་གསོ་སྦྱོང་གནང་མཁན་
 ཞིག་བཞུགས་པས། ཨམ་ཇེད་ཀྱིས་ཡབ་
 ཀྱིས་དཀའ་ངལ་དང་བར་དོ་སྦྱང་ཡང་
 ཁོང་ཨ་ཇོ་ལོ་གཉིས་ལ་སློབ་སྦྱོང་ཚད་ལྡན་
 ཐོབ་ཐུབ་ཡོད་པས་ཕྱགས་རྗེ་བཀའ་དྲིན་
 ཞུས།། “ང་ཏེ་ཡུལ་ལ་ནད་ཡམས་དང་
 པོ་བསྐྱབས་དུས། ནད་པ་ཀུན་ལ་རོགས་
 བཅོ་བར་ཁོང་ཀུན་མཁུན་ལ་འཛིགས་ཏེ་
 ཆ་མཁན་མ་ཡོང། དེ་དུས་ཁོང་ཀུན་སྤྱོད་
 ཁང་ལ་འབྱུང་ཏེ། སྤོར་སྤོར་གྱི་ཐུན་ཐུན་
 ཀུན་ཐོབ་པར་རོགས་མཛད་མཁན་དང་པོ་
 ང་ཡི་ཨ་པ་ལེ་ཡིན།” ཞེས་ཨམ་ཇེད་ཀྱིས་
 མོལ། “ལྷོ་བ་༠༧་པའི་ནང་ཨ་ཀའ་བར་ལ་
 ཏོག་དབྱིབས་ཀྱི་ནད་རྟགས་ཐོན། ཡིན་
 ཀྱང་ཁོང་མཐོགས་པ་ནད་ལས་ཐར་ནས་
 དེ་མ་ཐག་ཏུ་རང་ལས་ལ་ཡང་བསྐྱར་
 འདུག། ལྷོ་བ་༡༢་པའི་ནང་ཡང་བསྐྱར་
 ཨ་ཀའ་བར་ལ་ཏོག་དབྱིབས་ནད་རྟགས་
 རོས་འཛིན་སོང་། ཡིན་ཀྱང་ཁོང་གིས་ང་ལ་རོགས་བཅོ་མ་
 བཅུག་པར་ཁོང་རང་སྤོར་བཞུགས།
 བཅུན་ཞག་གཅིག་ནས་ཁོང་གི་ཁམས་བདེ་
 སྐྱེད་ཏུ་གྱུར་བ་འགོ་འཛུགས།” ཞེས་ནས་
 གིས་ཀྱིས་མོལ།
 ཨ་ཀའ་བར་ལ་ལྷོ་རྟོག་བྱེད་བཞིན་ཁོང་གི་
 མནའ་མ་ནར་གིས་ལའང་ཏོག་དབྱིབས་
 ནད་རྟགས་རོས་འཛིན་སོང་། ལྷོ་ལོ་

༢༠༢༠་ལྷོ་བ་༡༠་ཚེས་༢༥་ཉིན་ཨ་ཀའ་བར་
 ཏོག་དབྱིབས་ནད་སྲུང་སྐྱོན་བྱས་ཏེ་
 བྱོངས། ནར་གིས་ཀྱིས། “ང་ཞས་ཁོང་
 ནད་ལས་ཐར་བའི་རེ་བ་བྱས་པ་ཡིན།”
 ཨ་ཀའ་བར་གཞུང་ལས་ཀྱི་ལོ་ཚད་རྫོགས་
 པ་ལ་ལོ་ལྷོ་མ་གཏོགས་མེད།།
 ཨ་ཀའ་བར་ནི་ཏོག་དབྱིབས་གདོང་ལེན་པ་
 མང་པོའི་ནད་ལས་གཅིག་ཡིན། གང་
 གིས་རང་དོན་ལས་རང་གི་ལས་འགན་
 གཅོ་བོར་མཛད་བཞིན་འཛིགས་ཚབ་མེད་
 པར་གཞན་མའི་སློབ་སྦྱོང་པར་ཕྱག་ལས་
 མཛད།
 ཡིན་ཀྱང་བསོད་བདེ་མེད་པའི་གཏམ་ནི།
 ཁོང་གིས་གཞུང་ཞབས་ཀྱི་ཕྱག་ལས་
 མཛད་བཞིན་པའི་རིངས་ལ་རང་སློབ་དང་
 བྲལ་དགོས།
 ལྷོ་བ་ལེགས་ཨ་ཀའ་བར་མཚོག་གིས་རང་
 དོན་མེད་པའི་ཕྱག་ལས་གནང་བའི་བཀའ་
 དྲིན་མཚོན་ཆེད་ཀྱི་ཚུལ་དུ་ཁོང་གི་ནང་
 མི་ཀུན་ལ་Pradhan Mantri Garib
 Kalyan Yojna, བརྒྱུད་ཏེ་ལ་དུགས་
 དབྱས་གཞུང་མངའ་སྡེའི་ཕྱོགས་ནས་གུན་
 ཚབ་ཀྱི་ཚུལ་ལ་སློབ་འབྲུམ་ལྷོ་ཕུ་ཅམ་
 སྤུལ། མ་ཚད་ཁོང་གི་ཕྱག་གུ་ཨམ་ཇེད་
 ཨ་ལི་ལའང་གཞུང་གི་ལས་སྤོ་ཞིག་སྤུལ་
 ཏེ་ཡིན་ནོ།།

སྤོར་སྤོར་སྤོར་མཁུན་ནས་སྤོར་སྤོར་སྤོར་མཁུན།

རང་ལོ་༢༧་ལོན་པའི་བསྐྱར་འཛིན་ཚོས་
 རྒྱལ་ནི། ལས་སྤོར་ཐོག་ནས་སྤོར་སྤོར་
 སྤོར་མཁུན་(ཕྱག་བདར་བ)ཞིག་ཡིན་ཞིང་
 ། ལྷོ་ལོ་ཡོང་སྤོར་སྤོར་ཕྱག་བཅུ་ལས་མང་
 བ་མེད། ཁོང་གིས་འདས་པའི་ལོ་རྒྱུ་
 ཅམ་ནས་སྤོར་སྤོར་སྤོར་དོ་དམ་ལས་སྤོར་
 (μནི་སི་ལྷོ་ལྷོ) ནང་གཞུང་ཞབས་
 ལས་མའི་ཚུལ་དུ་ཕྱག་ལས་མཛད་བཞིན་

ཡོད། ཁོང་གི་ཉིན་རེའི་ལས་ཀ་ནི་སྤོར་སྤོར་
 ཚུ་ཚོད་ལེ་ནས་མགོ་ཚུགས། ཁོང་གིས་
 པའི་ལས་འགན་ནི་ལྷོ་བ་གཅིག་གི་རིང་ས་
 གནས་དཔོན་སྤོར་སྤོར་ལས་ཀ་བྱ་རྒྱ་དང་དཔོན་
 རྒྱུ་མར། ལྷོ་ལོ་ལྷོ་ལྷོ་དོ་དམ་ལས་
 སྤོར་(μནི་སི་ལྷོ་ལྷོ)དོ་དམ་སྤོར་འཁོར་
 འཁྲིད་དེ། དེ་གའི་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་སྤོར་གནས་
 སེ་སེ་ནས་ལྷོ་བ་ཁག་གི་ས་ནས་སྤོར་

ས(གད་སྐྱོད་ལས)ལྷུག་སྐྱོད་དུ་བསགས་
ཡོད་པ་ཀུན་བསྐྱུག་བྱ་རྒྱུ་དེ་ཡིན། ཞེས་
བཤད།

ས་གནས་སོ་སོ་ནས་གད་སྐྱོད་ལས་སོགས་
སྤུངས་སྐབས་སྤྱི་ཁོང་གིས་དེ་སྐྱོད་ (སྤུང་
རྟོགས)ལྱུང་བ་ནང་བཞེས། ལྷོ་མོ་མང་
ཆེ་བས་ཁྱིམ་ས(གད་སྐྱོད་ལས) དང་བརྒྱུག་
འཕྲོའི་རིགས་ཀུན་གཞུང་གིས་ལྷོ་མོ་ཁག་
ལ་ཁྱིམ་ས(གད་སྐྱོད་ལས)ལྷུག་སྐྱོད་ལྱུང་
ཁྱེ་ཞིག་དང་། སྤོམ་སོ་བཅས་སོ་སོར་
བཏང་(སྤུང)ཡོད་པ་དེར་མ་ལྷུག་བར་ཚང་
མ་མཉམ་དུ་བསྐྱེས་དེ་འབོར་པར་བརྟེན།
ང་ཅག་རང་ཉིད་ཀྱིས་བརྒྱུག་འཕྲོ་དང་ཁྱིམ་
ས། དཔེར་ན། ཁ་རས། ལག་ལྷུབས།

ངང་ལག(ཀེ་ལ)གི་བགས་པ། འབྲིག་
ཤོག་གི་སྐྱོད་ལྷུག་སྐྱོད་ལས་སྤོ་མང་མཉམ་དུ་
བསྐྱེས་པ་ཚང་མ་སོ་སོར་སྤྱོད་གོས། དེ་
བས་ན་ལས་ཀ་འདི་ལ་ཞུགས་མཁན་
འདི་ཚོགས(ལྷ་བུ) ཀུན་ལ་སྤྱོད་རྩེ་ལ་དང་
ག་གིས་ཀ་མི་འདྲ་བའི་མི་མང་སྐྱོ་མིན་སྐྱོ་
ཚོགས་ཀུན་དང་ལྷུག་སྐྱོད་པས། དེ་ཀུན་
ཀྱི་སྤོད་ན་མི་ཁ་ཅིག་མང་སྤྱོད་ག་གིས་ཀ་
ལྷོང་སོ་ཅན་རེ་དང་ལྷུག་ནང་། ངས་དེ་
ཀུན་ལ་སྤུང་མེད་གཏང་བར་འབད་བཅོམ་
བཅོ་བ(སྤུད་ཀྱི) ཡོད་ཅེས་ཁ་སྐྱོན་རྩེ་ལ་དུ་
བཤད།

གོ་སྐྱོད་ཀྱི་ལས་ཞེས་པའི་ནང་ཡམས་ཀྱིས་
ཁྱེ་བའི་དུས་སྐབས་སྤུང་། ལྷུག་
འཕྲོ་དང་ཁྱིམ་ས(གད་སྐྱོད་ལས)བསྐྱུག་
གི་ལས་ལྱེད་པ་ཚོས་རྒྱལ་ཚོགས་ཀྱི་རྒྱ་
བུའི་ཞབས་ཞུ་བ་ཁོང་གི་ཁ་དྲང་ལ(ཐད་
ཀར) ནང་ཡམས་འབྲུང་བའི་(འགོ་བའི)
འཛིགས་པ་ཡོད་ས་ཀུན་ལ་ཆ་དགོས(འགོ་
དགོས)ཆགས་པ་ཡིན་ནའང་། ཁོང་
གིས་རང་ཉིད་ཀྱི་ལས་ཀ་ལྷུ་མཐུད་དེ་ནང་
ཡམས་སོག་པའི་མི་མང་གིས་བཀོལ་
སྤོད་བྱས་པའི་དེ་རིམ་རིགས་ཚོགས(ལྷ་
བུ) ཀྱི་རྒྱལ་འཕྲོའི་རིགས་ཚང་མ་ནང་
ཡམས་སྐབས་ཀྱི་ཀུན་སྤོད་དང་། འབྲེལ་

བའི་འཛོམ་དགོས་ལྷུངས་སྤུང་མེད་མ་
བྱ་བར་དེ་སྤུང་ཚེན་སོས་ལག་ལེན་ལ་
འཕྲོངས་དེ་ལས་ཀ་བྱས་ཡོད། ལྷུབས་
ལོགས་པ་ཞིག་ལ་ལོ་རེ་དེ་ཀུན་གྱི་རིང་ཁོང་
གི་ཁམས་བདེ་(སྤོད་བསྐྱོན)ལ་གོ་སྐྱོད་
ནང་འབྲུ་དང་འབྲེལ་བའི་ཉེན་ཁ་གང་ཡང་
མ་ཡང་། ལས་སྐྱོ་འདི་དང་འབྲེལ་ཡོད་
ང་ཅག་ཀུན་ནས་རྒྱུན་སྤུང་རྟོགས(ཡིད་ཟབ)
མཉམ་ལས་ཀ་བྱེད་དགོས་ཤིང་། ལས་
ཀ་བྱེད་དུས་ཡང་སྤོད་པའི་འཛིགས་སྤུང་
(ཉེན་ཁ)ལ་མཐའ་མེད་ཅིང་ནང་འབྲུ་དང་
གོ་རེ་ནའི་ནང་འབྲུ་འབྲུ(འགོ་སྤོད་པའི་
ཉེན་ཁ་ཅན་དུ་མ་ཟད། འབྲུས་སྤོད་ནང་
བརྒྱུས་ཡོད་པའི་ལོ་ལ་ཆག་ བཀོལ་སྤོད་
བྱས་ཟེན་པའི་སྤོམ་ཁབ་དང་སྤྱི་ལྷུང་རྒྱང་
སོགས་ཀྱིས། ལག་པར་མས་སྤོམ་ཤོར་
སྤོད་པའི་འཛིགས་པ(ཉེན་ཁ)ཡང་མི་ཉུང་
། ཡིན་ནའང་ང་ཅག་གིས་འདི་དག་ཚང་
མར་ཅམ་ཉུན(ཅི་བྱབ)ཀྱིས་སྤུངས་འཛིན་
བྱེད། སྤྱིར་བཏང་ང་ཅག་གིས་ལམ་
རྒྱུན་གྱི་ལས་ཀའི་སྐབས་སྤྱི་ལག་ལྷུབས་
བཀོལ་སྤོད་བྱེད་ཅིང་། དམིགས་བསལ་
དེད་སང་དེ་བས་ཀྱང་རང་ཉིད་ལ་མི་གཞོད་
པའི་ཐབས་ལམ་ཁ་རས་བྱོམ་བ་སོགས་
ལ་གང་བྱུང་བརྟེན་ཅིང་། ང་རང་ལས་
དུས་ཚར་དེ་ཁང་པར(ཁྱིམ་དུ)ཡོག་སྐབས་

སྤུངས་སོག་མར་རང་གི་སྤོམ་གོས་ལྷུངས་
སྤྱི་ཡོག་དུ་བྱུད། དེ་ནས་རང་ཉིད་ཀྱི་ཁ་
ལག་གཅང་མར་བཀུས་དེ་མ་གཏོགས་ང་
རང་གི་ནང་དུ་མི་ཞུགས(མི་འཕྲུལ)།
གཅང་སྤྱི་ལས་བྱེད་པ་ཀུན་ལ་ཡ་
སྤྱིས་དང་གཏང་ངན་ཚོགས་ཀྱི་དཀའ་ངལ་
ཡང་ཡང་བྱུང་བ་དང་། མི་མང་གི་སྤོད་
ནས་ཁོང་ཀུན་ལ་མཐོང་རྒྱུ་དང་དམན་
པར་ལྷ་བའི་མཐོང་སྤུང་འབོར་མཁན་ཡང་
། མང་ཅམ་འདུག་ཀྱང་། བརྒྱན་འཛིན་
ཀྱི་སེམས་ལ་དེ་ཀུན་གྱིས་མི་གཞོད་ཅིང་
ཁྱེད་པར་གང་ཡང་མེད་ཅེས་བཤད།དེ་
བཞིན་དེད་སང་གི་འབྲུལ་ཆས་སོ་མ་ཀུན་
བཀོལ་སྤོད་ཆེད་སྤོམ་པ་ནས། ང་ཅག་
གི་ལག་པས་ཁྱིམ་ས་ས་ཀུན་ལ་འཐམ་མ་
དགོས་པར་ལས་སྤོམ་སོ་སོར་གད་སྐྱོད་
དང་། ལྷུག་འཕྲོ་ཀུན་སོ་སོར་སྤོམ་དེ་
འབོར་དགོས་སར་འབོར་བའི་དཀའ་ངལ་
རྒྱུ་དུ་སོང་། ཞེས་དང་། ལ་དུགས་ཀྱི་སྤྱི་
ཚོགས་ནང་གཅང་སྤྱི་ལས་ཀ་བྱ་རྒྱུ་དང་
གཅང་སྤྱི་ལས་ལ་ཞུགས་པ་དེ་རྒྱང་རྒྱང་
ཞིག་དུ་(དམན་པར་)ཚུ་བའི་བསམ་རྩེལ་
ཡོད་མཁན་མང་བར་བརྟེན། གཅང་སྤྱི་
ལས་བྱེད་པའི་ནང་ནས་མང་ཆེ་བ(ཕལ་ཆེ་
བ)ས་གནས་ལྷུལ་མི་མིན་པར་སྤྱི་ཡོག་པ་
ཡིན། ཡིན་ནའང་ང་ཅག་ཚང་མ་མི་མང་

གི་གཙང་སྐྱོད་དང་། ཁམས་བདེ་སྐྱོད་མར་
ཐངས་པེ་ལྷུས་ཆེད་མཐུན་ལ་ཐོན་ཏེ་ལས་
ཀ་ལེན་མཁན་གྱི་ཏེ་ཡོད་པས་སྤྱི་ཚོགས་
ཀྱི་ཁམས་བདེ་དང་། གཙང་སྐྱོད་ཐོག་
གནད་འགག་དང་པོ་ཞིག་ཆགས་ཏེ་ཡོད་
ཅེས་ཀྱང་བཤད།

ཁོང་གི་ལྷོད་ཚོར་ལྟར་སྐྱོད་རྟུགས་
(དོ་སྐྱོད་)བྱས་པ་ནི། ས་སྤྲེགས་གང་
སར་ལྷུབ་པའི་ནད་ཡམས་འདི་ཡིས་ཅི་ས་
གང་ཐོག་ལ་འགྱུར་བ་ཆེན་མོ་ཞིག་སྤྲེགས་
བཅུག་ཡོད་ཅིང་། སྤོམ་མའི་ལེ་གཉིས་ལ་མི་
མང་གི་ཁྲོད་ནས་མང་པོ་ཞིག་གཙང་སྐྱོད་
ལས་བྱེད་པ་ཁོང་གུན་གྱི་མཐུན་ལ་འོང་སྟེ།
འཐད་པོ་མཉམ་(དགའ་བོ་མཉམ)ལག་
གཡུག་བྱེད་ཅིང་། སྐབས་རེར་འགའ་
ཞིག་གིས་ང་ཅག་ལ་རྩོམ་པའི་རྩལ་དུ་རྒྱ་
དང་གིང་ཏོག་གི་ཁྱེད་ལ། དེ་ཚོགས་ལ་མི་
འདྲི་(དུལ) ཡང་སྐྱུ་ལ་སྤོམ་ཡོད་ཀྱང་། དེ་
ལྟ་དེ་ཚོགས་དཀོན་པོ་གྱུར་འདུག་ཞེས་མོལ་
བར་མཛད།

ཚོས་རྒྱལ་མི་ཁོང་རང་གི་གཞི་
སྤྱོད་(བཟའ་རྒྱ)དང་། སེམས་ཁམས་མ་
བདེ་བའི་གཞུགས་རྒྱ་ཅན་ཨ་མ་ལེ་མཉམ་
དུ་སྤྱི་སྐྱེས་པ་རྩ་སྤྱོད་ཅིང་། ཁོང་རང་
གིས་ང་རང་ཨ་ཕུ་མེ་མེ་(པོ་པོ་དང་ཚོ་མོ)
གཉིས་ཀྱི་བཀྲིན་དུན་ལ་ཁོང་གཉིས་གསོན་

དེས་ན་ཁོང་ཚོགས་དཔའ་བོ་གུན་
ཀྱིས་དེད་ཅག་གི་བདེ་དོན་ཆེད་བསྐྱོད་
མར་རང་སྤོག་ལ་ཕྱིས་མེད་མཛད་དེ་
སྤྲེག་ལས་བཟང་པོ་མཛད་པ་ལ་བཀྲིན་
དུན་པ་དང་དད་གུས་ལྷུ་བའི་ཆ་ཤས་
ཞིག་སྐྱོད་ཆེ་ལྷུ་བ་ཡིན་མོ།

པོར་ཡོད་སྐབས་དའི་བདེ་སྐྱོད་དང་གནས་
སྤངས་རྒྱལ་བ་ཡོད་ཀྱང་། བམ་ཞིག་ང་
རང་གི་ཨ་ཕུ་མེ་མེ་གཉིས་དང་གཏན་གྲུབ་
སོང་བའི་ཉིན་མོ་ནས་དའི་མི་ཚེ་ཉམས་
སྤྱད་ཆ་མགོ་རྒྱགས་ཤིང་། ད་ལྟ་དའི་ཨ་
མ་ལེ་ཞེས་ཁམས་བདེ་བའི་གནས་སྤངས་ཀྱང་
ཉམས་བཞིན་ཆ་བ(འགོ་བ)དང་མཉམ་དུ།
ཁང་པའི་ཁག(འགན)ཚང་མ་དའི་སྤོག་ལ་
བབས་ཡོད་ཅེས་ཀྱང་བཤད།
ཚོས་རྒྱལ་མིས་འཛིན་གྱི་བཅུ་པ་བར་སྤོབ་
སྤོང་བྱས་ཀྱང་། དེའི་རྒྱུ་ནས་སྤོབ་སྤོང་
བྱ་རྒྱ་མཚམས་བཅད། ཁོང་ལ་འཛིན་
གྱི་བཅུ་པའི་རྒྱུ་ན་ཅིའི་ཕྱིར་ཡི་མཐུད་དེ་
མ་སིལ་(དཔེ་ཆ་སྤོག་པ་དང་སྤོབ་སྤོང་མ་
བྱས་པའི་དོན)བའི་རྒྱ་མཚན་དེས་པར།
ངས་ཐངས་ཁ་ཅིག་འཛིན་གྱི་བཅུ་པའི་ཡིག་
རྒྱགས་ལ་བཙོན་ཀྱང་ཡིག་རྒྱགས་ནང་
ལས་འགོ་མ་རྒྱགས། གལ་ཏེ་ངས་

ད་དུང་བསྐྱོད་དེ་བཙོན་ནའང་ལས་སྤྱི་གོ་
སྐབས་ལྷོད་བས་དེས་ཀྱང་ཡི་མཐུད་དེ་སྤོབ་
སྤོང་བྱེད་མཚམས་འབོར་བ་ཡིན་རྒྱལ་གྱི་
གསལ་བཤད་ཀྱང་བྱས།
ད་ཀྱང་ངལ་ཆེ་བའི་དུས་སྐབས་འདི་ཚོགས་
ཀྱི་ནང་དུ་འདྲེད་དང་གི(རང་ཅག་གི).....
དཔའ་བོ་གུན་གྱིས་ཡི་མཐུད་མཛད་རྗེས་
བཞག་གིན་ཡོད། ཚོས་རྒྱལ་མིས་རང་
གི་ལས་ཀའི་ཁག་ཅིག་མིན་ནའང་གོ་སྐྱེད་
རིམས་ནད་ཀྱིས་ཞི་བའི་འདས་པའི་ལྷུང་
དུར་ཁོང་དུ་སྤོམ་པ་སོགས།
ལན་མང་རང་གི་ལས་ཁག་ལས་གཞན་
དག་མང་པོ་ཞིག་གི་སྤོག་སྤོམ་གྱི་
ཞབས་ཏོག(སྤོམ་ལྷུ)བསྐྱབས་ཡོད་ལ།
ཐངས་ཞིག་ཁོང་དང་སྤོགས་པ་གཞན་
ཞིག་ལ་གོ་སྐྱེད་ནད་ཡམས་ཀྱི་རྒྱུན་གྱིས་
ཞི་བའི་དམག་མི་ཞིག་གི་སྤྱོད་པོ་དུར་ཁོང་
དུ་བསྐྱལ་བར་བཅེལ། ལས་འགན་འདི་
མི་བཞིན་ནས་ལྷུ་བར་ལ་བསྐྱབ་དགོས་
ཆེད་མངག་ཡོད་ན་ཡང་། མང་ཆེ་བ་
ནད་ཡམས་འགྱུར་(འགོ་མི་ཡོང་ངམ་
བསམས་ནས་འཛིགས་ཏེ་ལས་དོན་ལས་
འཁྲོལ། རྒྱུ་མཐུག་དུ་ཁོང་གཉིས་
ཀྱིས་གཞིན་པོའི་ཕྱི་མཐོང་ཆེད་དུར་སྤོམ་
ལ་དགོས་འདོམ(དགོས་མཁོ)ཅན་ཚོར་
ཀ(རིམ་པ)ཚང་མ་ལོགས་པར་བསྐྱབས།

སྐབས་དེ་དུས་གཞན་ཚང་མས་འདས་པའི་
 ཕུང་པོར་ལག་པ་འབྲམ་པའི་ཁས་ལེན་མ་
 གུས་པས། མཐར་ད་ཅག་ལ་འབོད་སྐྱུལ་
 གུས་སྲོང་བས། ང་ཅག་གིས་འདས་
 པའི་ཕུང་པོར་རས་སོགས་ཀྱིས་དྲིལ་སྤྱོད་
 ཕྱར་སྐྱམ་ནད་སྐྱགས་པའི་རྟོང་ནས་དུར་
 ཁྲིད་ཐར་པ་སྒྲིང་དུ་བསྐྱུལ་དེ་ལྷགས་སྲོལ་
 བྱང་བཞེན་མེ་འབྲུལ་གྱིས། དེ་སྒྲོན་རས་
 འདས་པའི་ཕུང་པོ་དང་འབྲེལ་བའི་ལས་
 རིགས་ལ་ཉམས་སྲུང་བསགས་མེད་ཀྱང་
 ། ལས་ཀ་བྱ་རྒྱ་ལོ་བྱ་རྒྱ་རང་ཡིན་པས་ནད་
 ཡམས་ཀྱིས་སྐྱོན་གྱིས་ནས་ནད་འབྲུ་འབྲུར་
 བའི་(འགོ་བའི)འཛིགས་སྐྱར་གིས་ལས་
 ལ་འབྲུས་ལོར་མ་ཚ་བར་བསྐྱབ་ཕྱབ་པར་
 གྱུ་རྒྱ་རང་ཡིན་པས་སྤེ་རས་རང་ཉིད་ལ་
 རྒྱལ་མ་གྲུས། ཁྲིད་རང་ནས་ཞིག་འཛི་རྒྱ་
 དེ་འཚད་དཀའ་མོ་ཞིག་ཡིན་ཀྱང་། གསེན་
 པའི་རིང་ལ་ལས་བཟང་པོ་ཞིག་བཅོས་
 ཉེ(གྲས་ཉེ)འཛི་བ་ཞི། བཟང་པོ་ཞིག་དང་
 རྒྱལ་བ(ལེགས་པོ)ཞིག་ཡིན་ཞེས་ཚོས་
 རྒྱལ་གྱིས་བཤད།
 ཁོང་གིས་ནད་ཡམས་དང་འབྲེལ་བའི་སྐྱར་
 ཉེགས་དང་། ཉན་ཉན(འདིར་ཟབ་ཟབ་
 ལ་གོ་དགོས)བྱ་དགོས་ཀྱི་རིགས་རྣམས་
 ཉན་ཉན་གྱིས་ཉེ། རང་གཞན་སྤྱི་ལའང་
 བྱང་ཡམས་མི་འབྲུར་བའི་(འགོ་བའི)
 ཐབས་ལམ་ཚང་མ་བསྐྱོན་ཡོད་ཅིང་།
 དེ་ཡང་ཁོང་རང་གིས་འདྲི་ཚུགས་ལ་བཤད་
 པ་ཞི། ང་ཅག་འདས་པའི་ཕུང་པོ་ཚ་
 ཚང་མ་ཚིག་བར་དུ་དུར་ཁྲིད་དུ་བསྐྱགས་
 ཉེ་འདུག་ཅིང་། དེ་དུས་སེམས་གཏིང་
 བས་གྲོངས་མཁན་གྱི་ནད་མི་ཉེ་འབྲེལ་ལ་
 དམིགས་པའི་སེམས་འཚེར་དང་གཏུང་
 སེམས་སྐྱེས་ཡོང་ཞིང་། ང་ཅག་གིས་
 ཁོང་ཀུན་ལ་གཞུགས་རྒྱུ་ལ་ན་ཚ་མི་འགོ་
 བའི་ཐབས་སྤྱི། ཕུང་པོའི་མཐུན་དུ་འོང་མ་
 བཅུག་པར་ཕུང་པོ་དང་ཐག་རིང་དུ་འདུག
 (བསྐྱད)དགོས་ཀྱི་སྐྱལ་མ་བྱེད་ཅིང་། ཉེ་
 འབྲེལ་རྣམས་སྤྱི་དོན་དང་སེམས་འཚེར་
 གྱིས་གཏུངས་ནས་དུ་བར་བྱེད། དེ་ནས་

ཕུང་པོ་བསྐྱེགས་ཚར་བའི་རྟོང་ནས་དེ་ཉིན་
 ཞག་བཅོ་ལྔ་ཙམ་རང་གི་ཁང་པར་རྒྱར་
 དུ་མི་གཞན་དང་མ་ཐུག་པར (མ་ཕྱད་
 པར) འདུག་དགོས་(སྤྱད་དགོས)ཤིང་།
 དེ་དུས་ངས་ཉན་ཉན་གྱིས་ཉེ་རང་ཉིད་ལ་
 གྱུར་བྱེད་ལ། རའི་ནད་མི་སྤྱི་ཡང་ནད་
 ཡམས་འགོས་ཡོང་བས་མས་ཉེ་དང་
 ཐུག་ཕྱད་མི་བྱེད་ཅིང་རས་ཀྱང་ཐུག་མི་
 བཅུག་ རས་རང་གི་མི་ཚེ་ཉི་ནད་མི་སྤྱི་
 ཞིག་ཡིན་ནའང་རང་གི་ནད་མི་ལ་རྩི་བཀྱར་
 རས་ཡང་ན་རྩི་བ་རྩི་སྤངས་མ་བྱེད་མཁན་
 ཞིག་མ་ནས་(རྩ་བ་ནས་སམ་གཏན་ནས)
 མ་མཐོང་། ཞེས་ཁོང་གིས་ཀྱང་མཐུད་
 དེ་བཤད། རང་ཉིད་ལ་གོ་སྐྱོན་སྐྱོན་འགོག་
 གི་སྐྱེན་ཁབ(སྐྱིལ་སྐྱེན)ཚ་ཚར་བསྐྱབ་ཚར་
 བར་བརྟེན་ཚོས་རྒྱལ་འབྲུད་པོ(དཀའ་པོ)
 འདུག་ཅིང་། ཁོང་གིས་མི་གཞན་ལའང་
 སྐྱེན་ཁབ་ལེན་དགོས་ཀྱི་སྐྱལ་མ་དང་དུས་
 རྒྱུན་རང་གཞན་གཉིས་ཀ་ནད་ཡམས་ལས་
 རྒྱུ་བ་ཆེད་མི་མང་འཛོམས་སར་ཁ་རས་གྲོན་
 དགོས་དང་། ཁ་ལག་གཅོང་མར་འབྲུད་
 དགོས་ཀྱི་སྐྱལ་མ་ཡང་ཡང་བྱེད། འབྲུད་
 ཚར་བའི་(འདྲས་པའི)ལོ་ངོ་གཉིས་ཀྱི་རིང་
 ལ་འཛིག་རྟེན་ཡོངས་སྤྱི་ལུག་པའི་ནད་
 ཡམས་ཀྱིས་ཙམ་ཞིག(ཙམ་ཙམ)མི་མང་
 ལ་དཀའ་ངལ་བར་དོ(དཀའ་ངལ)ཕྱད་

ཡོད་པ་ཞི། ང་དང་(རང་ཅག)ཚང་མས་
 མིག་མཐོང་ལག་ཟེན་ཆགས་ཡོད་ཅིང་།
 དུས་སྐབས་དེ་དག་གི་རིང་ལ་རང་འདོད་
 མེད་པར་གཞན་ཕན་གྱི་བསམ་པས་སྤྱག་
 པའི་གཅོང་སྤྱི་ལས་བྱེད་པ། ག་ཀུན་
 གྱིས་(གང་དག་གིས)བསྐྱད་དེ་གོ་རོ་ན་ནད་
 ཡམས་དང་འབྲུབ་འཛོང་ནད་མཐུན་ལ་
 འབྲེལ་སྤེ(སོན་ཉེ)སྤྱི་ཚོགས་ལ་ཞབས་ཏོག་
 བསྐྱབ་ཡོད་ལ། ཞག་པོ(ཉིན་ཞག)རེ་
 རེ་ཉི་ནད་ལ་ཁོང་ཀུན་གྱིས་རང་སྤོག་རིན་
 ཅན་ལ་མ་འཛོམས་པར། གཞན་མ་ཀུན་གྱི་
 གཅེས་པའི་ལུས་སྤོག་སྤོབ་ཆེད་ཕྱག་ལས་
 ཀྱང་མཐུད་དེ་མཚན་ཡོད།
 སྤྱི་ཚོགས་ནད་ཚོས་རྒྱལ་ཚོགས (འདྲ་བ)
 ཞབས་ལུ་བ་སྤོང་ཕྱག་མང་པོ་བཞུགས་
 ཡོད་ཅིང་། དེ་ཚོགས་ཚ་རྒྱས་མེད་པའི་
 དཔའ་བོ་ཀུན་ལ་ཕྱག་འབྲུལ་རེ་ལུ་འོས་
 ཤིང་དེ་ཚུགས་ལ་ལུ་བ་ཞི་དང་(རང་ཅག)
 གི་འོས་འགན་ཡིན་ལ་ཁོང་ཀུན་ལ་དད་
 གུས་ཐོབ་འོས་པ་ཡིན།
 དེས་ན་ཁོང་ཚོགས་དཔའ་བོ་ཀུན་གྱིས་
 དེད་ཅག་གི་བདེ་དོན་ཆེད་བསྐྱད་མར་རང་
 སྤོག་ལ་རྩིས་མེད་མཚན་དེ་ཕྱག་ལས་
 བཟང་པོ་མཚན་པ་ལ་བཀྱོན་བྱན་པ་དང་
 དད་གུས་ལུ་བའི་ཚ་གས་ཤིག་སྤྱད་ཅི་ལུ་
 བ་ཡིན་ནོ། །

ལ་དུགས་གྱི་བཀུར་ལོས་སྲིད་སྐྱོང་གཞིན་པ་མཉམ་
དུ་སྐྱེ་དང་དཀར་འབྲེལ་གཉིས་གྱི་ཕོ་ཉ་གསར་
འགྱུར་པས་དྲི་བ་དྲི་ལན་འདྲི་བྱས་པའི་ཁག་ཅིག

དྲི་བ། ༡) གོ་མེན་ནང་ཡམས་ནི་ད་ལྟོ་འདི་
འཛིག་རྟེན་ཡོངས་ཀྱི་མཛུགས་ལ་ཚང་མ་བས་
གདོང་ལེན་ཆེན་མོ་ཞིག་གྱུར་ཡོད་པས།
ལོ་རྒྱུན་མའི་བཀག་སྡོམ་ (ལོ་གཤམ་འཛུགས་)
མཉམ་གཏོང་ལེན་གྱི་དགོས་བཤུགས་རེ་
མཛུགས་ལ་སླེབས།

ལན། ལ་དྲུག་པ་དབུས་གཞུང་
མངའ་སྡེ་ཞིག་ཏུ་གྱུར་པའི་མགོ་འཛུགས་
སྐབས་སུ་ཡིན་པའི་བཞེད་ལུགས་སྤངས་
འདི་ལ་གདོང་ལེན་གྱི་བར་ལུས་ལྷན་
མང་པོ་ཞིག་སློབ་བཏང་བྱ་དགོས་ཀྱིས་
ཡོད། ང་ཅག་གིས་མགོ་མ་རང་ལས་ཀ་
གཙུག་རེ་བྱས་ཡོད་ནའང་། གཞི་རིམ་
དང་འཛིན་སྐྱོང་གི་ཚ་བའི་དགོས་འདོམ་
དང་འབྲེལ་བའི་ལས་རིགས་སྐབ་བཞེན་
འོང་ཡོད། འབྲུང་ཚར་མཁོ་བྱས་ཀྱི་
ཀྱི་ནང་འཛིག་རྟེན་ཡོངས་ལ་ལྷུང་བའི་ནང་
ཡམས་ཀྱིས་བྱས་ཏེ་ཡར་རྒྱས་ཀྱི་བཏག་
ཉིད་ཅན་ལས་རིགས་མང་པོ་ཞིག་ལ་བར་
ཚད་བྱས་ཡོད། གང་སྟར་ཡང་བཀག་སྡོམ་
ཅན་གྱི་དུས་སྐབས་ནང་ང་ཅག་གིས་གལ་
ཅན་བཅས་ཏེ་ལྷན་སྐྱེས་བསྐྱེད་པའི་ལས་རྩལ་
གཙོ་བོ་ནི། བཀྱར་འོས་སྲིད་སློབ་མོ་དྲུ་
མཚོག་གི་ལས་སློབ་འོག་ཁོང་གི་སྤྲུལ་འཕྲོན་
ཡིན་པའི་ལ་དྲུག་ཀར་སློབ་ཚན་སློབ་སྦྲོམ་
ཅན་དུ་བསྐྱར་སྐྱེད་ལས་འཆར་མང་གཞིར་
འབྲོར་བའི་ཐོག་ཀྱིས་ལས་འཆར་ཚང་
མ་འདིངས་ཡོད། དེ་ཚོགས་ལ་ ༢༠༢༠ ལོ་
འཆར་སྤྱང་(མི་ཞུན་)ཡང་ན་སྤྲུལ་པས་མ་
ཟེར་བའི་ཡར་རྒྱས་ཀྱི་འཆར་གཞི་ཞིག་གྱུར་
གྱུང་ཡོད་ཅིང་། གཞུང་གི་སློབ་ཚན་ཚང་
མས་རང་རང་གིས་བསྐྱེད་སྐྱེད་པའི་མང་གི་
ལས་འཆར་བསྐྱོགས་ཡོད་པ་དང་། མོ་ག་
འོད། འཛིན་སྐྱོང་དང་གཞན་གལ་ཅན་གྱི་
ལས་སློབ་ཀྱི་ཚང་མ་ལས་འཆར་ཁོངས་སུ་
སྤྱད་དེ་དགོས་འདོམ་མ་འདྲང་བའི་དཀའ་
ངུས་སུ་མང་ལ་མ་སློབ་པར་མགོ་འཛུགས་
བྱས་ཡོད། དེ་ཡང་གཙོ་བོ་གོ་མེན་ནང་
ཡམས་ནས་ཐར་ཐབས་གལ་ཅན་བཅས་ཏེ་

ཁམས་བདེ(སྲོད་བསྐྱེད་)ལས་ཚོར་རྣམས་
དང་། དེ་ཀྱང་དང་འབྲེལ་བའི་གསར་
བཞེངས་ཀྱི་ལས་རྩལ་བསྐྱེད་པར་ལྷན་
བསྐྱེད་ཡོད། དེས་ན་ལོ་མེན་ནང་
ཡམས་ཀྱི་དུས་སྐབས་སྤྱི་བོ་འདི་ཚོགས་
ཀྱི་ནང་ལ་འཛིན་སྐྱོང་དང་འབྲེལ་བའི་ལས་
ཚོར་དེ་དག་གྱུང་བ་ལ་འཛིན་སྐྱོང་སློབ་
དང་དེ་ལ་འབྲེལ་བྱུང་གིས་སྐབ་པར་མཚད་
མཁན་ལས་གྱུར་པ། དེ་ལོ་ཞིག་གཞུང་
ཞབས་མི་ལ་འདི་མི་མང་ཚང་མ་ལ་ལྷན་
རྒྱུ་དང་བསྐྱེད་སྐྱེད་ལ་འདོད་ལོད། ཅི་
ལ་ལྷན་ལས་རྩལ་དོན་འདི་ཀྱང་གྱུར་པ་ལ་ཚང་
མའི་སློབ་བཏང་(ཁི་ཁི་ཀེ་འཁྱ)དང་རམས་
འདེགས་བྱས་པ་ལ་བརྟེན་འདི་རིང་ང་
དང་གིས་གོ་མེན་སྐབས་ཀྱི་གནས་ལུགས་
བཀྱར་བའི་སློབ་སློབ་སློབ་སློབ་ལ་གྱུར་
ཡོད།

དྲི་བ། ༢) ལ་དྲུག་རང་གི་མི་འབྲོར་གྱི་
བརྒྱ་ཚ་ཡོངས་ལ་མ་མཐར་ཡང་སྐྱེད་སྐྱེད་
ཀྱི་ཁབ(སྐྱེད་ཁབ)ཐེངས་དང་པོ་གྱུར་པར་
གོ་ཚད་ལྡན་ཡོད་པ་བརྒྱུད་སྐྱེད་ཁབ་བསྐྱེད་
པའི་ལས་འགུལ་གྱི་མགོ་བཙུག་གི་ཡོད་
པ་དེ་ནི། ལྷ་ཏེ་འཛིན་སྐྱོང་དང་དམིགས་
བསལ་དུ་ཁམས་བདེ(སྲོད་བསྐྱེད་)ལས་
སློབ་སློབ་འབྲེལ་ཆེན་པོ་ཞིག་ཡིན་པས།
དེ་གཙུག་ལ་གྱུར་གྱུར་པ་ཡིན་ནམ།

ལན། ཁམས་བདེ(སྲོད་བསྐྱེད་)སློ་
ཚན་གྱི་ལས་གྱུར་ལ་རྣམས་ཀྱིས་སྐྱེད་
མཚུང་དེ་བསྐྱེད་སྐྱེད་བྱེད་ཀྱི་སྤྲུལ་
ལས་མཚད་བཞེད་ཡོད། འཛིན་སྐྱོང་གི་
དོས་ནས་ནང་ཡམས་འགོག་ཐབས་སུ་
གང་ཅིའི་ལས་རྣམས་མཚུ་ཤེས་མེད་པར་
བསྐྱེད་ཐབས་ལ་བརྟེན་བཞེད། ས་
གནས་ཀྱི་ཚོང་གཉིས་ཀའི་ནང་གོ་མེན་
ནང་ཡམས་ལ་ཆེད་དམིགས་ཀྱིས་དེའི་
ཚོང་རྒྱུ་དབྱུང་ཁབ(Covid Labs)
གསར་བཙུག་བྱས་ཡོད། ང་ཅག་གིས་
ལས་གྱུར་པར་སྐྱོང་བཏང་དང་ཁ་སྤྲུལ་གི་

དགོས་འདོམ་ལ་དམིགས་ཏེ་ལས་གྱུར་པ་
གསར་བསྐྱེད་བྱས་པ་སོགས་གྱུར། ཚོད་
ལྟ། རྒྱ་དེད། རྒྱ་དབྱུང་དང་རྒྱ་
ཁབ(Test,Track,Treat,Tika)སོགས་
གོ་མེན་འགོག་ཐབས་ལ་རྒྱ་བའི་སྐྱེ་
ཚོགས་ཀྱི་སྲིད་ལམ་གྱི་དགོས་རྣམས་
ལག་ལེན་ལ་འཕྲོད་བྱེད་དུ་ཚང་མ་བས་
སློབས་ལྷན་ཆེན་པོ་ནི་སྐྱེ་ཚོགས་དང་
དེའི་ནང་གི་ཚོས་ཚོགས་དང་། དང་
གྲང་ཞབས་ཞུའི་ཚོགས་ལ་ཀྱང་གྱུར་ཡོད་
ཅི་ཁོང་ཀྱང་སྐྱེ་ཆེན་པོའི་ཐོག་ནས་གོ་མེན་
འགོག་པའི་ཐབས་སུ་རྒྱ་ཁབ་ལེན་པར་
མཛུགས་འོང་མཁོ་དེ་ཡིན།
འདིའི་སྐྱོར་བཀྱར་པར་ང་ཅག་ལ་ཏེ་
བག་སྐྱེད་པ་ལ་ཚོར་འོས་པ་ནི། རྒྱ་
ཁབ་ཐེངས་དང་པོ་བསྐྱེད་སྐྱེད་ལས་རིམ་
ནང་ས་གནས་ཀྱི་ལུ་ལ་མི་ཚམ་མིན་པར་གྱི་
འོག་ནས་འོང་བའི་སྐྱེ་ལ་རྣམས་ལའང་རྒྱ་
ཁབ་ཀྱི་ལན་ཐོག་བཏང་གྱུར་པ་དེ་ཡིན།
དེ་ཚོགས་ལ་དུས་ཚོད་གཏན་ཁྲེལ་བྱས་
ཡོད་པ་ནང་སྟར་རིམ་ལ་གཉིས་པའི་སྐྱེན་
ཁབ་གྱུང་སྐབ་བཞེན་ཡོད། འཛིན་སྐྱོང་
གིས་འབྲུང་འབྲུང་དུས་སྐབས་སུ་འོང་སྲིད་
པའི་ནད་སྐབས་གསུམ་པའི་འགོག་ཐབས་
ཀྱི་ལས་འཆར་རྣམས་འདིང་བཞེན་པའི་
ཐོག་རང་པོ་༡༤ མན་ཚད་ཀྱི་སྤྲུལ་ལུ་རྣམས་
ཀྱི་སྤྲུལ་ལུ(ན་ཚ)སློབ་འགོག་གི་ལུས་ལ་
སྤྲུལ་ཐབས་སུ་ལས་འགུལ་མགོ་བཙུགས་
ཡོད། ཅི་ལ་ཟེར་ན་ཁོང་ཀྱང་དྲ་སྲིད་གཞུང་
གི་ལས་སློབ་ནང་བཞེན་དེའི་ཁོངས་སུ་ཚུད་
མོད།

དྲི་བ། ༣) ཡོན་ཏན་པོ་སྐྱེ་གར་སྐབ་
ཡོངས་ནང་གོ་མེན་ནང་ཡམས་ཀྱིས་བྱས་
ཏེ་ཚང་མ་བས་ཁྱུ་ལྷན་ས་དང་གདོང་
ལེན་ཆེན་པོ་བྱ་དགོས་གྱུར་མཁོ་དེ་ཡིན་
པས། ས་ཚའི་ཁྱབ་སྐྱེ་ཆེན་པོའི་ལ་དྲུག་ས་
དབུས་གཞུང་མངའ་སྡེའི་ས་ཐག་རིང་མོ་
ཀྱང་དང་། འབྲེལ་མཚུང་གི་མཚུན་སྐྱེན་ལ་
བརྟེན་པའི་གནད་དོན་མང་པོ་མཉམ་

གདོང་ལེན་ག་ཚུག་ལ་མཛད་གྱིན་ཡོད།

ལན། ང་དང་གི་སྐྱུག་སྐྱུ་ཀྱུན་རང་གི་
 སློབ་སློང་དང་ཁ་བྲལ་མི་བཅུག་བྱ་གཏན་
 ལེལ་བ་ཞིག་ཡོང་བར་དམིགས་ཏེ། དྲ་
 ཐོག་གི་འཛིན་གྲུ་མགོ་འཇུགས་བྱས།
 དེ་བཞིན་རྒྱང་མཐོང་དང་རྒྱང་འཕྲིན་བརྒྱུད་
 རྣམས་ཀྱང་འཛིན་གྲུ་སོ་སོའི་སློབ་ཚན་སློབ་
 གྲིང་གི་ལམ་ལུགས་གསལ་དུ་བཅུགས།
 དེ་བས་ན་གནད་དོན་འདི་དག་དང་འབྲེལ་
 ཏེ། འབྲེལ་ལམ་གྱི་ཚ་རྒྱུན་རྣམས་བཟང་
 སྤྱོད་སྐྱོད་སྐྱོད་བྱས་པ་གཏང་རྒྱ་མགོ་འཇུགས་
 གྱིས་ད་ལྟ་ཡར་རྒྱས་ཆ་བཞིན་ཡོད། དེ་
 ཡང་ལ་དྲགས་སྤྱི་དང་དམིགས་བསལ་
 དུ་དཀར་འབྲེལ་རྒྱུ་ལྡན་དང་རྒྱང་ཞབས་
 ཏེག་(ཞབས་ལུ)པ་རྣམས་ཀྱི་ཁག་ཁྱར་
 ཏེ་སྤྱི་ཚོགས་མཉམ་སྦྲེལ་གྱི་ཐོག་ནས་
 སློབ་སྐྱོད་རྣམས་ལ་ཡོན་ཏན་བསྐྱབ་རྒྱུའི་
 ལས་ཚོར་བྱུང་ཅིང་། ད་ལྟ་ཡང་འགྲུལ་
 བཞིན་ཡོད། རྒྱལ་ཁབ་ནང་དང་པོ་རང་
 མགོ་འཇུགས་གྱི་རྒྱལ་དུ་འཛིན་གྲུལ་
 རྣམས་ལ་བར་གྱི་སློབ་སྐྱོད་རྣམས་ལ་
 རང་གི་ཡོན་ཏན་ལས་སྤོ་མོར་འཐོབ་ཆེད་
 སློབ་རྣམས་ཡར་འཇུག་བྱས་པའི་སློབ་སློང་
 གི་ཚ་རྒྱུན་མཉམ་དུ་ཡོད་པའི་འབྲེལ་དབུ་
 ཅན། རློག་སྐྱོད་རྒྱུ་རྒྱུ་བཞི་འབྲེལ་གྱི་
 མཐུན་རྐྱེན་བསྐྱོད་ཏེ་ཡོད། འདི་ནི་ཡོན་
 ཏན་རྒྱུ་དཔེ་ལག་ཆ་གསལ་ཆེན་ཞིག་དང་
 དམིགས་བསལ་བྱས་ཏེ། རློག་སྐྱོད་
 མི་སློབ་སའི་ས་གནས་ཀྱི་སློབ་སྐྱོད་ཀྱི་ལ་
 དེ་བས་ཀྱང་ཕན་ཐོག་ཅན་གྱི་ཏེ་ཡོད།

དྲི་བ། ༤) སློབ་གཡེངས་པ་ནི་ལ་དྲགས་
 རང་བཟོ་ལས་ཆེ་ཤོས་དེ་ཡོན་པས་དེར་རྒྱ་
 ཆེན་པོའི་ཡར་རྒྱས་འོང་ཆེད་འཆར་གཞི་ག་
 ཚུག་ཏེ་འདིང་གིན་ཡོད།

ལན། ལ་དྲགས་སྐྱེ་ལོ་འདི་ནང་སློབ་
 གཡེངས་པའི་ཡོངས་གྲངས་འཕེལ་བ་
 མཛོན་གསལ་ཡོན་ལ་དེའི་ནང་བརྟན་

ང་ཅག་གིས་ལས་བྱེད་པར་སློབ་
 བརྒྱུད་དང་ཁ་བྲལ་གི་དགོས་འདོམ་
 ལ་དམིགས་ཏེ་ལས་བྱེད་པ་གསལ་
 བསྐྱོད་པ་སོགས་བྱུང། ཆོད་
 ལྷ། རྒྱུ་ལྡན། སློབ་དབྱུང་དང་སློབ་
 ཁབ་(Test,Track,Treat,Tika)
 སོགས་ཀོ་མི་འཇོག་ཐབས་ལ་རན་
 པའི་སྤྱི་ཚོགས་ཀྱི་སློབ་ལམ་སྤུང་དགོས་
 རྣམས་ལག་ལེན་ལ་འབྲེང་བ་དང་།

གཞི་ཆེ་བའི་ཐབས་བྱས་འདིང་བྱ་ང་ཅག་
 གི་ལས་དོན་དང་པོའི་གྲས་ཡིན། མ་
 འོངས་པར་འགྲུགས་བརྒྱབ་རྒྱ་ཉི་ཡོངས་
 གྲགས་སློབ་གཡེངས་འདུ་འཛོམས་ཆེ་ས་
 ལས་གཞན་དུ་སློབ་གཡེངས་པ་ཡར་རྒྱས་
 གཏང་རྒྱུ་དེ་ཡོན་ཞིང་དེ་ལས་གཞན་དུ་ཀར་
 བློན་མེད་པའམ་ཆ་སློམས་ལ་མི་གཞོད་
 པའི་སློབ་གཡེངས་པ་རྒྱ་བསྐྱེད་གཏང་བར་
 ལུས་པ་སྤུང་རྒྱུ་དེ་ཡོན་པས་དེའི་སྤྱི་སློབ་
 བཅུད་རྒྱུ་འབྲེལ་དང་མཐུན་པའི་སློབ་
 གཡེངས་མགོ་འཇུག་བྱ་རྒྱུ་དང་། དེ་
 ལ་དམིགས་ནས་ཁྱོད་ཡོངས་ལ་ཁྲིམ་སློབ་
 སློབ་གཡེངས་(Home stay tourist)
 ཡར་རྒྱས་གཏོང་བཞིན་ཡོད།
 སློབ་གཡེངས་ལས་རིགས་སོ་སོ་བསྐྱེད་

པ་ནང་བཞིན། ལོ་རྒྱུས་དང་ཤེས་རིག་གི་
 སློབ་གཡེངས་པ། ལུགས་སློབ་ནང་བཞིན་
 རང་པའི་གནས་ཆེན་ཁག་མཛོན་གསལ་
 ཅན་དུ་བསྐྱར་བ། དར་གོས་ཆོང་ལམ་གྱི་
 སློབ་གཡེངས་ཚོགས་དང་། འདབ་ཆགས་
 འབྲེ་བའི་རིའི་སེམས་ཅན་བཟུ་རྒྱ་སོགས་
 སློབ་གཡེངས་སྤེ་ཚན་ནང་ང་ཅག་གི་འཆར་
 གཞི་ཆེན་པོའི་ནང་གི་ཁག་ཅིག་ཡིན།
 འདི་ལོ་ལ་དྲགས་ལ་ཚུ་ལིའི་མེ་རྟོག་གི་
 དུས་སྟོན་ཐངས་དང་པོ་རང་གོ་ཆོད་མཉམ་
 དུ་རྒྱུས་ཤིང་།
 དེ་ནི་སློབ་གཡེངས་པའི་སེམས་པ་ལ་
 དྲགས་སྤྱོད་སྐྱོད་པའི་ཐབས་ལམ་
 གལ་ཆེན་ཞིག་དུ་འགྱུར་བྱུང་པའི་ཡིད་
 མཆས་ཡོད། ལ་དྲགས་ཀྱི་གནམ་ཁ་
 གཙང་མ་དང་དམིགས་བསལ་དུ་བྱང་ཐང་
 ཅན་ལོ་ནི་སློབ་དབྱུང་གི་སློབ་གཡེངས་པ་
 འཕེལ་རྒྱས་ཡོང་བར་རེ་བ་ཆེན་པོ་ཡོད་
 ཅིང་། དེ་དང་མཉམ་དུ་ཁོར་ལྷག་ལ་མ་
 གཞོད་པའི་ཐོག་ན་དཔུ་ཁལ་སོགས་འོང་བ་
 བརྒྱུད་ནས། གཞུང་སློབ་གྱི་ཡོང་སློ་ཡང་
 བསྐྱེད་པ་ཚོགས་ཀྱི་ཁེ་ཕན་ལྷན་འདྲི་ཀྱན་
 དང་མཉམ་དུ་ལ་དྲགས་ལོ་འཁོར་ཆ་ཆོང་
 ལ་སློབ་གཡེངས་པའི་ས་གནས་ཤིག་དུ་
 བསྐྱར་བར་འབད་བརྩོན་དང་འཆར་གཞི་
 སྤྱི་གོ་བཞིན་ཡོད་པས་ང་ཅག་གིས་དཔུག་

དུས་ཤིག་སྐོར་གཡོངས་དང་འབྲེལ་བའི་
ཐབས་བྱས་ཐོག་ལས་ཀ་བྱེད་བཞིན་ཡོད་
པ་དང་།

མ་ལུ་ཞི(Mamani)ཟས་ཀྱི་དུས་སྟོན་ནམ་
ཡང་ན་སྟོལ་རྒྱན་ཟ་མའི་དུས་སྟོན་ཚོགས་
ཀྱི་ཆུ་ཚོད་དེའི་ཐོག་ནས་ཡར་བསྐྱེད་བྱ་
རྒྱུ། དེ་བཞིན་དཔྱད་དུས་ཀྱི་ཚེད་རིགས་
དང་ལྷགས་སྟོལ་བྱེད་སྐོར་ཁག་མང་ཡང་
མགོ་འཇུགས་བྱས། ཟངས་དཀར་དཔྱད་
ཁའི་དུས་སྟོན་ནི་ལ་དུགས་དབྱུང་གཞུང་
མངའ་སྡེ་ལས་ཁུལ་དུ་གྲུར་པའི་རྟོག་
ཐེངས་དང་པོ་རང་རྩིས་ཤིང་། ང་ཅག་
གིས་ལོ་འཁོར་གྱི་དཔྱད་ཁའི་དུས་སྟོན་
ནང་ནས་གཉིས་ཀྱི་སྐོར་ལོན་བྱས་ཚར་ཡོད་
ཅིང་། ཐོན་བསྐྱེད་རང་བཞིན་ཅན་གྱི་སྟོན་
བསྐྱེད་གྲོགས་ཀྱང་བསྐྱོད་ཚར་ཡོད།
དེས་ན་ལ་དུགས་འབྲུང་འབྲུར་དུས་སྐབས་
ཀྱི་ལྷན་པོ་ཡུལ་སྐོར་བའམ་ཡང་ན།
སྐོར་ཡོངས་ཐོག་ས་དམིགས་བསལ་ཁེ་
དབང་ལྷན་པའི་ས་གནས་ཤིག་ཏུ་འགྱུར་
པའི་རེ་བ་འཁོར་བཞིན་ཡོད།

དྲི་བ། ༥) ལ་དུགས་ཀྱི་བརྟན་གཞི་མེད་
ལ་འགྱུར་སྟོན་ཆེ་བའི་རང་བྱུང་ཁོར་ལུག་
སོགས་སྤྱད་སྟོབ་དང་འབྲེལ་བའི་ཐབས་
བྱས་གཞུག་རེ་འདིར་བཞིན་ཡོད།

ལན། དེ་ལ་ཀར་བྲམ་ཆ་སྟོམས་བྱ་བའི་
འཆར་གཞི་དེ་གཞི་རྩའི་ལྷ་གྲུབ་ཅིག་ཚོགས་
ལ་ཡར་རྒྱས་དང་འབྲེལ་བའི་ཐབས་གཞུང་
ཀྱི་ནང་དང་། ས་གནས་ཡོངས་ལ་ཁྲུབ་
ཡོད། ང་ཅག་གིས་རྟོག་འབྲེལ་ཅན་སོ་
ནམ་ཡང་ན་ཞིང་ལས་ཡར་རྒྱས་ཀྱི་འཆར་
གཞི(MODI)མགོ་འཇུགས་བྱས་ཤིང་།
དེས་ནི་སོ་ནམ་སྟེ་ཁག་གི་དམིགས་ལུལ་
མཛོན་འགྱུར་བྱེད་པར་གལ་ཆེ་བའི་རུས་པ་
སྟེབ་པའི་ཆ་རྒྱུན་ཞིག་ཏུ་འགྱུར་དེས།
རུས་ཁྲུངས་(འདིར་སྟོན་འོད་ཀྱི་རུས་ལྷགས་
ལ་གོ་དགོས) གཙང་མ་ཐོན་སྐྱེད་བྱ་རྒྱ་
གཙོ་གནད་དུ་བསྐྱེད་སྟེ་ང་ཅག་གིས་པའི་བ་

ལའེན་(སྐྱུག་ལམ)བཀོལ་ཏེ་ས་འོག་གི་ཆ་
རུས།
ཚུ་ལྷགས་དང་ཉི་མའི་རུས་པ་བཅས་
བཀོལ་རྒྱ་སོགས་འཆར་གཞི་མང་པོ་ཞིག་
མཉམ་ས་སྐྱམ་བཀོལ་ཏེ་སྟོན་འོད་ཐོན་
སྐྱེད་ཀྱི་ལེའུ་དེ་རིམ་བཞིན་མཐུག་བསྐྱེད་
འཆར་གཞི་སོགས་མང་།
སྟོལ་འདྲེན་སྟེ་ཚན་ནང་སྟོན་འོད་བཀོལ་
སྐྱེད་ཅན་བྲས་(སྤྱི་སྟོན་སྟོན་འཁོར) དེའི་རྩོ་
ཆུང་(ཡང་རྒྱང་)གཞི་རྩ་ཅན་འགྲིམ་འགྲུལ་
ཀྱི་མཐུན་རྐྱེན་མང་བ། དེ་ཚོགས་ལ་(དེ་
བཞིན་དུ་སྟོ་ཚན་གཞན་དག་གི་ནང་དུ་འང་
ལ་དུགས་ཀྱི་ཁོར་ལུག་སོགས་ཀྱི་གནས་
སྟངས་སེམས་ལ་འཁོར་ཏེ་འཆར་གཞི་སྐྱ་
མང་ཐོག་ཐག་གཙོད་ལེན་བཞིན་ཡོད།

དྲི་བ། ༦) ཉིད་རང་གིས་གཟིགས་རྒྱལ་
ནང་བཞིན། ལ་དུགས་པ་ན་གཞིན་ཀྱི་
ལ་ལས་སྐྱ་དང་ཡོང་སྟོ་སྟེལ་བའི་རུས་པ་
ཆེ་ཤོས་དེ་ལས་སྐྱའི་སྟེ་ཚན་གང་དང་གང་
གི་ནང་དུ་ཡོད།

ལན། ལ་དུགས་ནི་ཐོན་ཁྲུངས་བཟང་
པོའི་མ་ཁང་ལྟ་བུ་དང་དེ་འདྲའི་ཐོན་ཁྲུངས་

ཀྱི་ཡར་རྒྱས་བྱས་པ་ལ་བརྟེན་ཏེ་ལ་དུགས་
ཀྱི་ན་གཞིན་རྣམས་སྐྱལ་དུ་བྱུང་བའི་ཡོང་
སྟོལ་ཡོང་བའམ་སྐྱན་མཁན་དུ་འགྱུར་
བྱུང། དེའི་སྤྱིར་གཞི་གིས་ལོ་ན་ཐོན་
སྐྱེད། གཡལ་དང་རེ་མོང་གི་ཁྲུ་ལུ། ཚོར་
སྐར་ལུ་ལུ(སྐར་ཚོར)།
དྲི་ཞིམ་པའི་སྟོ་སྐྱོན་དང་སྐྱོན་རྩའི་ཐོན་སྐྱེད་
སྐྱ་མང་བྱས་པའི་ཐོག་ནས་ཁེ་ལས་པ་(en-
trepreneurial)སྟེལ་བའི་ལས་ཀ་མགོ་
འཇུགས་བྱ་རྒྱུར་དེ་སྤྱད་བྱེད་བཞིན་ཡོད་
པས། དེར་འཛིན་སྐྱོད་གི་དོས་ནས་
མཐུན་རྐྱེན་སྐོར་མཁན། དགོས་འདོམ་སྐོར་
ཞིང་ལམ་སྟོན་དང་།
ལག་རྩལ་གྱི་རུས་པ་ཡར་རྒྱས་ཀྱི་སྟོང་
བརྟན་དང་ལས་གྲུ་སོགས་གྲུ་བསྐྱིག་གི་
འགན་ཁུར་བྱ་བྱུང།
བའི་རེ་བའི་ལ་དུགས་ཀྱི་མི་གྲངས་ཉུང་
ཉུང་ཡིན་པར་བསམ་སྟེ་རྟོག་བྱུང་བའི་ཐོན་
ཁྲུངས་རྣམས་ལོངས་སྤྱད་པར་ན་གཞིན་
རྣམས་ཀྱང་ཁག་ལེན་དུ་བཅུག་པ་ལ་ཀར་
བྲམ་ཆ་སྟོམས་ཐབས་བྱས་དེ་ཅམ་གྱིས་
ཀྱང་ལ་དུགས་སྐྱུ་སྐྱུ་ཚོགས་པའི་
སྟོགས་སྐྱེ་འགོ་བ་ལ་འདྲང་བྱུང་བའི་ཆ་
རྒྱུན་ཞིག་ཡིན།

ལ་དྲུག་ས་ནང་སྒྲོམ་གར་རིག་པ།

ལ་དྲུག་ས་ནི་སྒོམ་ཚོས་རྒྱལ་རིམ་གྱི་དྲང་སྲོལ་མ་སྒྲོམ་ཚེན་དམ་པ་རྣམས་ཀྱིས་བྱིན་གྱིས་བརྒྱབ་སྐྱོར་པའི་གནས་གཙང་མ་ཞིག་ཡིན། ལ་དྲུག་ས་པ་ཀུན་ནི་ཡོན་ཏན་དང་ལྷན་པ་བདེ་སྲིད་དང་ལྷན་པ་ ཡ་རབས་སྲིད་བཟང་དང་ཤེས་རིག་ལྷན་སྐྱེས་ཚོགས་པའི་མི་རིགས་ཤིག་ཡིན་པ་ནི་འཛིག་རྟེན་ལ་མ་དོན་པ་ཡིན། ལ་དྲུག་ས་ཀྱི་དངོས་འཛིན་ནི་རང་གི་ཤེས་རིག་དེ་ཡིན། ཤེས་རིག་གི་རྩ་བ་ནི་སྐད་དང་ཡི་གེ་རིག་གཞུང་སོགས་ཡིན། རང་རྩི་སྐད་ཡིག་དང་རིག་གཞུང་སྐྱོན་སྐྱུ་ཚོགས་པ་དེ་ནི་འཛམ་པའི་དབྱེད་སྲིད་དངོས་སྲོལ་ལྷན་སྐྱེས་སྤྱོད་སྲིད་པའི་ཡི་གེའི་བཀའ་དྲིན་ལ་ཡིན། དེ་ལ་བརྟེན་ནས་ལ་དྲུག་ས་ཀྱི་ཤེས་རིག་རྒྱ་ཚུལ་དང་གཏིང་ཟབ་མོ་ཡིན་པས་མཁས་པ་ཀུན་གྱིས་ནང་པ་སངས་རྒྱས་པའི་ཐོག་པ་ཚེན་པའི་ཤེས་རིག་ལྷན་སྐྱེས་པ་དང་འཚམ་པ་ཞིག་ཡིན་གསུང་འདུག་རིག་པའི་གནས་བཅུ་ལ་དྲུག་ས་ཀྱི་ཤེས་རིག་གི་ཁྱད་ཚོས་ཡིན། དེ་ཀུན་ནི།

སྐྱེ་རིག་པ། ཚད་མ་རིག་པ། བཟོ་རིག་པ། གསེབ་རིག་པ་དང་ནང་དོན་རིག་པ་སྤྱི་རིག་གནས་ཚེ་བཟུ་ཡིན། ཡང་སྐྱོན་དྲུག་ས། རྒྱུ་གར། མ་དོན་བརྗོད། ཚིས་དྲུག་སྤྱོད་རིག་པ་སྤྱི་རིག་གནས་ཚུང་བཟུ་ཡིན། རྒྱུ་གར་རིག་པ་ནི་ Theatre Art རྒྱ་དུས་ཀྱི་སྐྱོན་སྐྱུ་ཚོགས་པའི་རིག་གནས་ཞིག་ཡིན། རྒྱུ་གར་གི་རྣམ་པ་ཀུན་ནི་གདོད་མའི་དུས་ (Primitive) རས་བཟུང་ཡོད་པ་ཡིན།

རྗེས་སུ་མ་ཤི་ཀའི་སྒོམ་ལོ་ལ་རྒྱ་ཁྲག་དྲུག་པའི་ (6th cBC) རང་གི་རིག་ Greek གི་མཁས་པ་ Thespis Aristotle, Easchilus, Sophoclea, Europedies དང་ Aristophane ཀུན་གྱིས་རྒྱུ་གར་རིག་གནས་ལ་ཡར་རྒྱས་ཚེན་མོ་བྱས་པ་ལ་བརྟེན་རིམ་བཞིན་འཛམ་གླིང་གི་ཡུལ་ཚང་མའི་ནང་ལ་རང་རང་གི་རྩལ་ལྷན་སྐྱེས་

དྲང་སྲིད་སྐྱོད་སྐྱེས་ལ་རྒྱས་སོང་། རྒྱུ་གར་ལ་སྐྱོན་སྐྱུ་ཚོགས་པའི་བཟོ་བྱེད་པའི་དོན་ནི་རིག་གཞུང་སྐད་ཡིག་དང་བཟོ་རིག་ཅི་ཡིན་ཅུང་རྒྱུ་གར་ནང་ཚུད་ཡོད་པ་ལ་བརྟེན་བཟོ་རིག་ཡོངས་རྫོགས་ཞིག་ཡིན། དཔེར་ན།

- 1) རྒྱུ་གར་གི་རྩ་བ་རིག་པ།
- 2) སྲོལ་སྤྱོད་རིག་པ།
- 3) རྣམ་པ་འགྲུལ་རིག་པ།
- 4) འོད་ཀྱི་རིག་པ།
- 5) རྒྱན་ཆ་དང་མཛེས་བཅོས་རིག་པ།
- 6) རོལ་དབྱེད་དང་གར་ཚེད།
- 7) གར་སྤྱོད་སྐྱེས་རྒྱ་ཚུལ་དང་གར་ཁང་བཟོ་རིག་པ།
- 8) སྐད་བཟོ་དང་གཏོ་འགྲུལ།
- 9) ལྷན་པ་ཡིད་གསུམ་གྱི་བཟོ་བྱེད་དང་ལ་དྲུག་ས་སྤྱོད་སྲིད་པ་གཉིས་ཡོད། ཚོས་སྤྱོད་སྲིད་ཀྱི་གར་འཚམ་དང་འཛིག་རྟེན་པའི་རྒྱུ་གར། རང་རྩི་ལ་དྲུག་ས་ནང་ས་དགེ་བཀའ་རྒྱུ་ཚོས་རྒྱུད་ཚེན་པོ་བཞིན་དཔོན་པ་ཁག་ལ་སྐྱེས་པ་ལྷན་སྐྱེས་ཀྱིས་གར་འཚམ་རྒྱ་ཚུལ་མའི་ཐོག་ནས་དར་ཁྲུབ་མཛད་ཡོད།
- 10) ཡིན་ཀྱང་ལ་དྲུག་ས་ནང་རྒྱུ་གར་རིག་པ་དེ་ཤེས་རིག་གི་ཁག་ཅུད་ཅན་ཞིག་ཡིན་ནའང་རིག་པ་འདི་ལ་དེ་ཅམ་དེ་སྐྱོད་དང་ཡར་རྒྱས་མི་འདུག ལ་དྲུག་ས་ཀྱི་ཤེས་རིག་ལ་སྐྱོན་མོང་མ་ཡིན་པའི་ཁྱད་ཚོས་ཡོད་ཀྱང་དྲུག་ས་རབས་འདི་ཡི་ནང་སྤྱི་དངོས་པའི་ཡར་རྒྱས་མ་གཏོགས་ཤེས་རིག་ལ་དོ་སྐྱོད་ཚུང་ཟད་ཅིག་ཀྱང་མི་འདུག དེ་ནི་མ་དོན་ལ་གཞིགས་སྤྱོད་སྲིད་པ་ལྟར་པ་སྤྱི་དང་པོ་ཅི་ཡང་མེད་པ་ཞིག་འདྲ། རྒྱ་དུས་བོད་ནས་ལྱུབ་ཚེན་ཐང་སྤོང་རྒྱལ་པོས་རྒྱུ་གར་གི་སྤོང་པའི་གདོད་པར་མཛད་པའི་མ་ཤི་པ་དང་ཨ་ཅི་ལྷ་མོའི་རྒྱུ་གར་ཀུན་ལ་དྲུག་ས་ལ་ཁྲུབ་སྤོང་བྱེད་པའི་སྤོང་དར་ཁྲུབ་ཡོད་པ་ཡིན། ཡིན་ཀྱང་རྗེས་སུ་སྤོང་པའི་དྲི་ཀུན་དར་ཁྲུབ་མ་ལུས། ད་རང་རྩི་ལ་དྲུག་ས་

ཀྱི་ལྷན་སྐྱེས་སོལ་གྱི་རྒྱུ་གར་ནི་ལོ་གསལ་རྒྱབས་ལ་དང་བཟོ་བྱེད་པའི་རྣམས་རྟེན་འབྲེལ་དཔེར་ན་ཨ་པོ་ཨ་པོ། ལྷ་མ་ཚོ་གི་པའི་མོ། ཀ་རོག་པ་སོགས་ཀྱི་འབྲེལ་སྤོང་སྐྱོན་སྐྱུ་ཚོགས་པ་དང་དབང་གི་རྗེས་སུ་རྒྱུ་གར་ལ་བྱོ་བ་ཡོད་པའི་མཁས་པ་ཀུན་གྱིས་རྣམ་ཐར་ཀུན་གར་སྤྱོད་སྲིད་ཁར་འབྲེལ་སྤོང་བྱས། སྤྱི་ལོ་ 1967 ལོར་སྐྱེས་ཤེས་རིག་ལས་སྤྱི་ལྷན་སྐྱེས་ཀྱི་ལ་ཡར་རྒྱས་པ་ལ་ཡར་རྒྱས་སོང་། མ་ཚད་ཡུལ་སོ་སོར་རྒྱུ་གར་ཚོགས་པ་མང་པོ་འཛུགས། ལ་དྲུག་ས་ནང་རྒྱུ་གར་རིག་པ་ཡར་རྒྱས་གོང་འཕེལ་བྱེད་དགོས་པའི་སྤྱིར་དང་རྒྱུ་གར་རིག་པ་བརྒྱད། ཡོན་ཏན་ལ་ཡར་རྒྱས་ Theatre in education གདོད་སྤྱིར་སྤྱི་ལོ་ 1969 རང་ Ladakh Theatre Organisation (LTO) ཞེས་ངས་རྒྱུ་གར་ཚོགས་སྤྱི་ཞིག་སྐྱེས་བཅུགས་ནས་ལ་དྲུག་ས་པ་གཞིན་ཅུ་མོ་མོ་ཀུན་ལ་རྒྱུ་གར་འབྲེལ་སྤོང་དང་མཚན་ཉིད་ཚང་བའི་རྒྱུ་གར་སྤོང་བྱིན་ཡོད། དེའི་མི་ཚོ་ཡིད་འཕྲོག་སྤྱོད་སྤྱོད་སྤྱོད་ལྷན་སྐྱེས་པའི་འགྲུལ་བྱ། Andher Nagri ལྷ་སྐྱ་ན། Juloo ལྷན་སྤོང་འབྲེལ། Khoj, བདུད་ས་བྱི་ལིག་ Ek Disha Aur, Samsara བག་སྐྱབ་corruption རྩོད་སྐྱོང་། Naganandam ལྷ་མ་སྤྱག་ཚང་རས་པ་ཞེས་པ་སོགས་རྒྱུ་གར་གྱི་རིག་ཚུལ་ཀུན་ཚང་པའི་འབྲེལ་སྤོང་བྱས་མ་ཚད་ལོ་ལྟར་སྤོང་བྱས་ཀུན་དང་གཞིན་ཅུ་མོ་མོ་ཀུན་ལ་རྒྱུ་གར་གྱི་སྤོང་བརྒྱུད་པའི་འཛམ་གླིང་གི་རྒྱུ་གར་རིག་ཚུལ་ཀུན་དུ་གོ་སྐྱབ་པ་ལ་འབད་བརྟེན་བྱས་པ་ཡིན། རྒྱུ་གར་རིག་པ་དུ་གོ་སྐྱབ་ན་སྐད་རིགས་དང་གཞན་བཟོ་རིགས་ཀུན་དུ་གོ་སྐྱབ་པ་ཡིན། མ་ཚད་སྤྱི་ཚོགས་ཀྱི་ཡར་རྒྱས་ཚེད་དུ་ཞབས་འདེགས་རྒྱ་ཚུལ་ལ་ལྷན་སྐྱེས་པ་ཡིན།

མི་པམ་འོད་གསལ།
སྤོང་སྤོང་པ། ལ་དྲུག་ས་རྒྱུ་གར་ཚོགས་སྤྱི་

Galloping Away in Style

Pachuk Nyoma
PHOTOGRAPHY

#SwachhLadakh

KEEP LADAKH CLEAN